

ISSN 1857-2278

Biblio Scientia

NR. 11-12, 2014

Academia de Științe a Moldovei
Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan”

BiblioScientia

Revistă de biblioteconomie și științele informării
2014 Nr. 11-12

Redactor - șef: **Aurelia HANGANU**

Redactor - șef adjunct: **Lidia ZASAVIȚCHI**

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Pavel BORODKOV (Ekaterinburg, Rusia)

Vasile BOTNARCIUC (Chișinău, Republica Moldova)

Elena BOȚAN-GAINA (Chișinău, Republica Moldova)

Igor CERETEU (Chișinău, Republica Moldova)

Elena COROTENCO (Chișinău, Republica Moldova)

Florin Gheorghe FILIP (București, România)

Octavian GORDON (București, România)

Elena HARCONIȚĂ (Bălți, Republica Moldova)

Dimitar ILIEV (Sofia, Bulgaria)

Ivan KOPYLOV (Moscova, Rusia)

Lidia KULIKOVSKI (Chișinău, Republica Moldova)

Adela MANOLII (Chișinău, Republica Moldova)

Olga OSIPOVA (Moscova, Rusia)

Alexei RĂU (Chișinău, Republica Moldova)

Ventsislav STOYKOV (Sofia, Bulgaria)

Valentina TCACENCO (Chișinău, Republica Moldova)

Nelly ȚURCAN (Chișinău, Republica Moldova)

Coperta / viziune grafică: **Viorel POPA**

© Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” a AȘM

ISSN: 1857-2278

Revistă semestrială

Textele sunt avizate. Redacția își rezervă dreptul de a decide asupra oportunității publicării materialului oferit de colaboratori, precum și de a solicita autorilor modificările sau completările considerate necesare.

Adresa redacției: str. Academiei 5a, mun. Chișinău, 2028, Republica Moldova

Tel/fax: (022) 72-74-01

E-mail: library@asm.md, aureliahanganu@yahoo.com

SUMAR

ISTORIA CĂRȚII ȘI A PRESEI

- Igor CERETEU.** *Manuscrise românești din fondul sectorului „Carte Rară și Veche” a BȘC „Andrei Lupan” a AȘM* 5
- Nicolae FUȘTEI.** *Despre izvoarele Liturghierului de la Chișinău din 1815* 13
- Galina CANȚÎR.** *Sectorul Carte Rară și Veche al BȘC „Andrei Lupan” a AȘM – laborator de cercetare a trecutului* 26
- Igor CHIOSA.** *Tipăriturile românești de cult în Basarabia țaristă: 1821–1871* 37
- Mariana COCIERU.** *Patrimoniul cultural imaterial din perspectiva tehnologiilor multimedia* 42

HOMO QUAEERENS: CERCETĂTOR – INFORMAȚIE – BIBLIOTECĂ

- Adela MANOLII.** *Teoria inteligențelor multiple în activitatea unui bibliograf* 54
- Maria POȘTARENCU, Elena UNGUREANU.** *„Cunoaște-te pe tine însuți” în spațiul bibliotecii online* 61
- Lidia ZASAVIȚCHI.** *Revistele cu acces deschis în domeniul științelor ecologice și mediului ambiant: analiza bibliometrică* 69

TRIBUNA TINERILOR SPECIALIȘTI

- Diana JIERU.** *Biblioturism – metodă modernă de promovare a cărții științifice* 87

DIVERTIS

- Ana BRĂIEȘCU.** *Conferință științifică cu prilejul împlinirii a 200 de ani de la înființarea Tipografiei Eparhiale de la Chișinău* 94

SUMMARY

BOOK AND PRESS HISTORY

Igor CERETEŪ. <i>Romanian Manuscripts in the Rare and Old Book Department's Collection of the CSL „Andrei Lupan” of the ASM.....</i>	5
Nicolae FUȘTEI. <i>About Sources for the Liturgical Book from Chisinau Published in 1815</i>	13
Galina CANTÎR. <i>The Rare and Old Book Department of the CSL „Andrei Lupan” of the ASM – Research Laboratory of the Past</i>	26
Igor CHIOSA. <i>The Romanian Religious Printing in Tsarist Bessarabia: 1821–1871</i>	37
Mariana COCIERU. <i>Intangible Cultural Heritage from the Prospect of the Multimedia Technologies</i>	42

HOMO QUÆRENS: RESEARCH – INFORMATION – LIBRARY

Adela MANOLII. <i>Theory of Multiple Intelligences in Activity of a Bibliographer</i>	54
Maria POȘTARENȚU, Elena UNGUREANU. <i>„Know Thyself” in the Online Library Space</i>	61
Lidia ZASAVIȚHI. <i>Open Access Journals in Ecological and Environmental Sciences: Bibliometric Analysis</i>	69

TRIBUNE OF YOUNG SPECIALISTS

Diana JIERU. <i>Bibliotourism – a Modern Method of the Scientific Book's Promotion</i>	87
---	----

DIVERTIS

Ana BRĂIESCU. <i>Scientific Conference Dedicated to the 200th Anniversary of Establishment of the Chisinau Eparchial Tipography.....</i>	94
---	----

MANUSCRISE ROMÂNEȘTI DIN FONDUL SECTORULUI „CARTE RARĂ ȘI VECHE” A BȘC „ANDREI LUPAN” A AȘM

dr., conf. univ. IGOR CERETEU

Institutul de Istorie

În Sectorul *Carte rară și veche* al Bibliotecii Științifice Centrale „Andrei Lupan” a Academiei de Științe a Moldovei există opt manuscrise vechi de factură religioasă, copiate în ultimul sfert al secolului al XVIII-lea – mijlocul secolului al XIX-lea. Două dintre acestea au fost cercetate, iar rezultatele publicate, celelalte au fost semnalate doar în anii 1978 și 1982. Această informație are scopul de a reevalua unele informații privind titlul, datarea însemnărilor manuscrise și unele detalii privind descrierea lor.

Cuvinte-cheie: bibliotecă, manuscris, carte veche, mănăstirea Voroneț, Ocnîța, Frasin, pomelnic, Ioan Karlovetzki pfarer, Sărbiceni, Gorgeny, Mohelna, mănăstirea Curchi, mănăstirea Putna, Ghervasie monah, mănăstirea Neamț, schitul Pocrovul, Putinești

The Rare and Old Book Department of the Central Scientific Library “Andrei Lupan” of the Academy of Sciences of Moldova has eight ancient manuscripts of a religious nature, copied in the last quarter of the 18th century – mid-19th century. Two of them were examined and the results were published, others were reported only in 1978 and 1982. This paper aims to review some information on the title, date, manuscript notes and some details of their description.

Keywords: library, manuscripts, rare book, Voroneț monastery, Ocnita, Frasin, diptych, parson Ioan Karlovetzki, Sarbiceni, Gorgeny, Mohelnice, Curchi monastery, Putna monastery, monk Gervase, Neamt monastery, skete of the Intercession, Putinesti

În procesul investigărilor în *Sectorul de carte rară și veche* a Bibliotecii Științifice Centrale a AȘM reevaluăm unele valori bibliofile din patrimoniul acestei instituții, în care există opt manuscrise românești, copiate în perioada ultimului sfert al secolului al XVIII-lea până la mijlocul secolului al XIX-lea, în diferite centre din spațiul românesc. Cel mai vechi dintre ele este *Pomelnicul mănăstirii Voroneț*, copiat de Vartolomei Măzăreanu în anul 1775. Manuscrisul a fost semnalat pentru prima dată de L. A. Guțul și P. Ia. Kleiman în 1978¹, apoi de L. A. Guțul și C. Ia. Slutu în 1982². Unele detalii

¹L.A. Гуцул, Р.Я. Клейман. К вопросу о составе фондов старейших монастырских и светских библиотек Молдовы. В: *Из истории библиотечного дела и библиографии*: сб. науч. тр. Москва, 1978, т. 1, pp. 41-44.

²L.A. Гуцул, К.Я. Слуту. Молдавские рукописи в фондах Центральной научной библиотеки АН Молдавской ССР. В: *Формирование книжных фондов*: сб. науч. тр. Москва, 1982, pp. 80-83.

despre manuscris le-a oferit dr. Valentina Pelin³, care susținea că manuscrisul provine din satul Frasin (în prezent raionul Dondușeni). Subscriem acestei păreri, deoarece pe pagina 38 (din 89 p.) este o însemnare din anul 1828, scrisă de un eventual proprietar al pomelnicului, Ioan Cojocariu, care pe pagina 66 și-a scris și pomelnicul său. Manuscrisul a fost cercetat temeinic de Andrei Eșanu și Valentina Eșanu, care l-au descris, s-au referit la conținutul lui, au încercat să reconstituie pomelnicul vechi, au evocat valoarea lui științifică și spirituală și au redat manuscrisul în facsimil în monografia mănăstirii Voroneț⁴.

Informații despre cel de-al doilea manuscris, în ordine cronologică (*Duhovniceasca deprindere*, mănăstirea Neamț, 1802), le-am publicat în revista *Biblio Scientia*, iar repetarea textului este inutilă⁵. Manuscrisul însă a fost cercetat anterior de dr. Valentina Pelin, care l-a descris cu un alt titlu în catalogul manuscriselor din fosta URSS⁶.

Prin acest demers încercăm să reevaluăm unele manuscrise, iar altele să le includem în circuitul științific, pentru o mai bună înțelegere a realităților istorice despre cultura scrisului și circulația de carte în spațiul românesc.

1. Pomelnicul Mănăstirii Voroneț, 1775

Descrierea manuscrisului. Prezintă 70 p., 89 p., numerotate cu cerneală neagră, cu litere chirilice, în colțul de sus dreapta. Dimensiunile cărții: 35 x 21 cm. Dimensiuni pagină: 15,5 x 28 cm. Legătura lemn, piele. Pe coperti chenare, aplicate la rece. S-a păstrat o cheutoare de piele și metal. Text cu negru, încadrat în chenar, pe două coloane. În fiecare coloană câte două coloane de nume. Necesită restaurare.

Însemnări: Pe primul forzaț: „Ioan Karlovetzki pfarrer”.

P. 38 (din 89 p.): „Pomelnicul lui Ivan Cojoc(a)riul din satul Frasinii și a soțului său Ana, care au tocmit o carte, ce să numești Triod piste Postul cel mari, și au mai dat un coț de pânză de fior, de s-au făcut on prapur la Frasin, și au mai dat niște gradetor besericii, adică on sărindari să să acopere sfântul jertfelnic, fiind acolo fo(a)rti trebuitori pentru sufletile sale sus numiților și a tuturor niamurilor sale. Anul (1)828. Noember, im 24”.

³Valentina Pelin, Relatări despre Ștefan cel Mare în Pomelnicul de la Voroneț. *Revista de Istorie a Moldovei*, 2004, nr. 3, 27-30.

⁴Andrei Eșanu și Valentina Eșanu, *Mănăstirea Voroneț. Istorie. Cultură. Spiritualitate*. Chișinău: Pontos, 2010, pp. 127-281.

⁵Igor Cereteu, *Duhovniceasca deprindere: un manuscris nemțean necunoscut. Biblio Scientia: Revistă de biblioteconomie și științele informării*. 2013, nr. 9, 5-9.

⁶*Каталогул жeneral ал манускриселор молдовенешть пэстрате ын УРСС. Колекция мэнэстирий Ноул-Нямц (сек. XIV-XIX)*. Алкэт. В. Овчиникова-Пелин, Кишинэу: «Штиинца», 1989, nr. 42, pp. 201-204.

P. 66: „VII: Ivan, Ana, Onofrei, Ana, Ștefan, Nastasie, Ivan, Marie, Marie. Morți: Mihail, Zoița, Grigore, Zoița, Vasilachi, Ana, Vasile, Marie, Anton, Andrieș”.

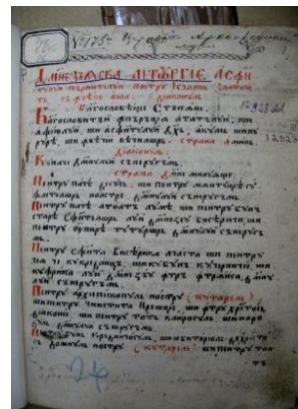
Ultimul forzaț: „Ioan Calita voevod”, „Voroneț”, „Adivarat zice sfânta Scriptură” și unele încercări de condei.

Observații: Pe prima foaie de forzaț două ștampile dreptunghiulare: **Пров. 1954 г. și 1959.** Mai jos o ștampilă dreptunghiulară, cerneală neagră: **Институтул де Историe, Лимбэ ши Литературэ. БИБЛИОТЕКА ал Базей молд. де черчетэръ шт. а Академией де штиинць а Униуний РСС.**

Cota: Рук П 559 р/к 28756 dd PK 283

2. Dumnezeiasca liturghie a Sfântului Ioan Zlatoust, începutul secolului XIX

Descrierea manuscrisului: Prezintă 25 f., numerotate cu cerneală în colțul de sus dreapta. Dimensiunile cărții: 21 x 17,5 cm. Dimensiuni pagină: 21 x 17 cm. Coperțile din carton, cotorul pânză. Cu negru și roșu pe o coloană, cu 28 de rânduri pe pagină. Stare bună de conservare.

Însemnări: F.1-8: „Această sfântă liturghie am cerșut-o eu de la părintele Necolai, blagocinul din satul Ocnîța și au dăruit-o părintelui Vasilii din Sărbiceni. Și eu învăț a sluji în limba moldovinească și pe mine să mă pominească. Ghenari 10, în an 1820. Constantin ...”

F. 2^v lateral: „Священникъ Феодоръ Рошка” <Preotul Feodor Roșca>.

F. 17^v lateral: „Священникъ Феодоръ Иссакиевъ Рошка”. <Preotul Feodor Isachiev Roșca>.

F. 25^v: „Священникъ Феодоръ Рошка, с. Путинешты, 1908-1910” <Preotul Feodor Roșca, s. Putinești, 1908-1910>.

Observații: Pe f. 1 este aplicată o ștampilă dreptunghiulară, cerneală neagră: **Библиотека Институтулуй Молдовенеск де черчетэръ штиинцифиче.**

Cota: Рук Л 646 C/R

3. Tainele legii, începutul sec. XIX

Descrierea manuscrisului: Prezintă 190 f. Foile 131-149 sunt curate. Legătura cărții: 38,5 x 24,5 cm. Coperțile carton, piele. Cu negru, pe o coloană, cu 31, 32 de rânduri pe pagina plină. Inițiale ornate frumos din ornamente florale. Filigrane: Mohelna; un blazon, care are în partea de sus o coroană; GORGENY; un blazon în formă de cruce, care are în interior cifra 4, iar sub blazon anul 1800.

Observații: Pe prima foaie de forzaț o ștampilă dreptunghiulară: **Библиотека Институтулуй Молдовенеск де черчетэрь штиинцифиче.** Pe verso-ul acestei foi alte două ștampile dreptunghiulare: **Пров. 1954 г. și 1959.** Pe f. 1 o ștampilă dreptunghiulară, cerneală albastră: **Институтул де Историје, Лимбэ ши Литературэ. БИБЛИОТЕКА ал Базей молд. де черчетэрь шт. а Академией де штиинць а Униуний РСС.**

Cota: Рук Т 144 c/r

4. Instrucțiuni pentru călugării începători, înainte de 1814

Descrierea manuscrisului: Este o copie xerox. Prezintă 326 foi xerox. Pe fiecare pagină câte două foi de manuscris. Text pe o coloană, cu 18, 19 rânduri pe pagină. Exemplarul nu are început. Foile de la începutul manuscrisului sunt încadrate în chenar liniar, cu rubrică care indică numărul capitolelor și altă rubrică în care trebuia scris numărul foi.

Însemnări: F. 1: „Să să știia de când s-au cutremurat pământul în luna lui martiia în 11 zile la 5 cia(su)ri din zi, îmbla veleat 1814”.

F. 17-20: „Această sfântă carte, ce să numește Calistru, iaste a soborului mănăstirii Curchi. 1825, noiem(vrie) 18”.

Cota: Рук 61-44 c/r

5. Povestire despre viața cuviosului părintelui nostru Paisie de la Neamț, Schitul Pocrovul, 1826

Titlul manuscrisului: Povestire din parte / a vieții prea cuviosului Părintelui nostru Paisie și / arătare pentru adunarea sobo-/rului celui împreună cu cuvio-/șiia sa, care cu pronia lui D(u)m-/nezeu și pre urmă ne înpuți-/nat să păzește.

La sfârșitul cărții următoarea mențiune: „Această sf(â)ntă carte s-au scris în sf(â)ntul schit Procovul, la anul 1826, martie 13, de mult păcătosul Ghervasie nemonahul monah”.

Descrierea manuscrisului: Prezintă 149 p. Legătura: 21,5 x 15,5 cm. Coperțile carton, piele. Pe cotor este imprimat: **БІАЦА СТИ ПАІСІЕ.** Pe a doua foaie de forzaț este lipită o gravură cu chipul lui Paisie Velicovschi. Text cu negru și roșu, pe o coloană, cu 20 de rânduri pe pagină. Textul este încadrat în chenare de linii. Stare bună de conservare.

Însemnări: Pe prima foaie de forzaț: „Aceasta sfântă carte s-au cetit de mine păcătosul și nevrednicul rob al lui Hristos Ilarion monah nemonah. 1838, ghenar 23”.

Pe a doua foaie albă de la începutul cărții: „1855, ghenar 12, zioa, mercuri spre joi, sau văzut un sămn ceresc în lună, ce era un sul drept, prin mijlocul lui, carele sul era tras spre răsărit o parte și ceiala(l)tă parte spre asfințât. Și

sulul era în vâpse sângeroasă întunecoasă. Iară al 2-lea sul, ce trăce tot prin mijlocul luni(i), era mai mici, mai lumenoasă, înfătoșa forma cruci(i). În zălele aceste au fost ger peste 20 graduri”.

Observații: Pe primul forzaț o șampilă dreptunghiulară, cerneală albastră: **Пров. 1954 г.** Pe prima foaie de forzaț o șampilă dreptunghiulară, cerneală neagră: **Институтул де Историe, Лимбэ ши Литературэ. БИБЛИОТЕКА ал Базей молд. де черчетэрь шт. а Академией де штиинць а Униуний РСС** (se repetă pe p. 15). Pe prima verso-ul primei foi de la începutul cărții o șampilă dreptunghiulară, cerneală violetă, cu anul **1959**.

Cota: Рук Г 374 С/Р

6. Minei pe luna mai. Aducerea moaștelor Sfântului Nicolai de la Mira Lichiei în cetatea Bar, prima jumătate a secolului XIX

Descrierea manuscrisului:

Prezintă 21 f. Legătura: 21 x 17 cm. Este un fragment din mineiul

de pe luna mai (ziua 9). Coperțile de carton, cotorul piele. Cartea este desprinsă. Text cu negru și roșu, pe o coloană, cu 19 rânduri pe pagină. Inițiale mari simple.

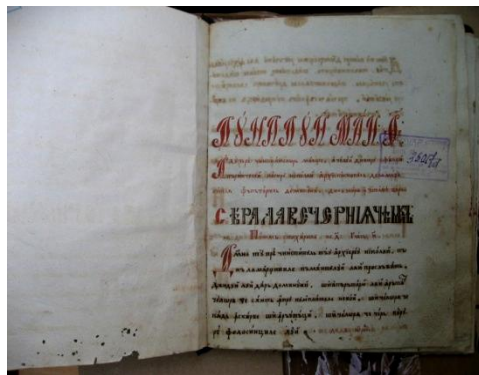
Însemnări: Pe prima foaie de forzaț: „Литургия монастырская” <Liturghie mănăstirească>.

Observații: Pe prima foaie de forzaț o șampilă dreptunghiulară, cerneală violetă, cu anul **1959**; o altă șampilă dreptunghiulară, cerneală neagră: **Библиотека Институтулуй Молдовенеск де черчетэрь штиинцифиче.** Pe verso-ul acestei foi o șampilă dreptunghiulară: **Пров. 1954 г.** Pe f. 1 o șampilă dreptunghiulară, cerneală albastră: **Институтул де Историe, Лимбэ ши Литературэ. БИБЛИОТЕКА ал Базей молд. де черчетэрь шт. а Академией де штиинць а Униуний РСС** (se repetă pe f. 7).

Cota: Рук Л 646 С/Р

7. Tipicon, mijlocul secolului XIX

Descrierea manuscrisului: Prezintă 55 f., numerotate cu creionul în colțul de sus dreapta. Dimensiunile cărții: 36 x 22,5 cm. Dimensiuni foaie: 35,5 x 22,5. Coperțile carton, cotorul piele. Cu negru, pe o coloană, cu 33, 43 de rânduri pe pagină. Stare bună de conservare a cărții. Filigran: **P. Wenzl și C.ULEIR.SDORF.**

Însemnări: F. 2. „În dar am primit de la vărul meu Arsenie Săvăscul Nemesnic la sv: Monastire Putna în anul 1883. Iosef Tomovici Ieromonah”.

Cuprinsul:

[Prima parte].

F. 2. Cap. I. Pentru cum să citește ceasul al noaăle.

F. 2^v. Cap. II. Vecernie mare a Sâmbetei sara.

F. 3. Cap. III. Pentru polunoșniță și utrene Duminicii.

F. 5^v. Cap. IV. Pentru sfântul cu sămnu al acesta

(: :), ce însămnează slavoslovie ce mare; și pentru sfântul cu sămnu al (: ce n-are slavoslovie ce mare, fără numai hvalitele, și apoi stihovna, cele să cântă stihirile vecernii pe 6 precum și canonul pe 6 de să va întâmpla pe Duminică.

F. 6. Cap. V. Pentru sfântul, care are Polieleu de să va întâmplă Duminică.

F. 7^v. Cap. VI. Pentru gioi sfinți cu Polieleu sau gioi sfinți mici de să vor întâmpla pe Duminică.

F. 8. Cap. VII. Pentru înainte prăznuire a praznicilor I^{tâi} a Nașterii Născătoarii de D(u)mnezău, al II^{le} a Dvednii (?), al III^{le} a Stritenii mai nainte de Duminică vameșului și fariseului, al II^{le} a Adormirii M: D(o)mnului de să vor întâmpla pe Duminică.

F. 8^v. Cap. VIII. Pentru praznice I^{tâi} Adormirii, II^{le} a Nașterii Născăt: de D(u)mnezău, a III^{le} a uvedeniei, al IV^{le} al Striteniei mai nainte de să vor de Duminică vameșului și a fariseului pe Duminică întâmpla.

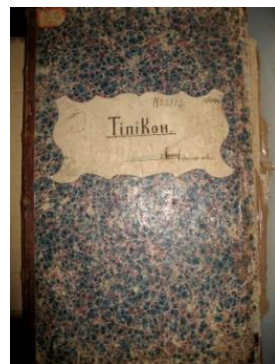
F. 9^v. Cap. IX. Pentru de să va întâmpla tăiere împrejur a Mântuitorului, și pomenire sf(â)nt(ului) Vasilie celui mare pe Duminică.

F. 10. Cap. X. De să va întâmpla înainte prăznuire Schimbării la față Duminică, atunce cântăm slujba a Învier: cu a sftului și cu înainte prăznuirii cum s-au arătat la Cap al VII^{le}. De să va întâmpla înainte prăznuire Înălțării Sint: Cruci Duminică, atunce cântăm întâi slujba Învier: cu a înoirii Învier: D: n. Is. Hs. Care o prăznuim la 13^{le} Septemvr: și cu înainte prăznuirii. Iară slujba a sântului Corneliu să citește vineri sau când va vra ecleziarhul.

F. 11. Cap. XI. Pentru înainte prăznuirea Nașterii lui Hs și pentru Duminicile sf(i)ntilor strămoși și a sf(i)ntilor părinți.

F. 14. Cap. XII. Pentru de să vor întâmpla Praznicile I^{tâi} Naștere lui Hs: al 2^{le} arătarea sau b(la)goslovenie: al 3^{le} Schimbarea la față, al 4^{le} Înălțarea cinstitei Cruci Duminică nimică de ale Învierii nu cântăm.

F. 14^v. Cap. XIII. Pentru de să va întâmpla după prăznuire a praznicilor Mântuitorului de supt Capul XII a Născătoarii de D(u)mnezău de supt Capul VIII pe Duminică cântăm slujba Învier: cu a Sf(â)ntului și cu a Praznicului întru acest Chip:

F. 17^v. Cap. XIV. Pentru de să va întâmpla a praznicilor Mântuitoriului de supt Capul XII și a Născătoarei de supt Capul VIII odaianie Duminică – slujba a Sf(â)ntului de Duminică o citim vineri sau sâmbătă la Pavecerniță, iară odaianie urmăm așe:

A doao parte.

F. 18. Cap. I. Pentru vecerniia mică cu sf(â)ntul de toate zilele.

F.18^v. Cap. II. Pentru polunoșnița de toate zilele.

F. 19. Cap. III. Pentru utrene de toate zilele.

F. 20. Cap. IV. Pentru canonile a toatei săptămâni: cum să chiamă canonile octoihului cu ale mineiului.

F. 20^v. Cap. V. Pentru slujba sâmbetei: Pentru vecernie, pentru utrine și pentru liturghie, când cântăm: D(um)nezău este D(o)mnul.

F. 22. Cap. VI. Pentru tipicul sâmbetelor a morților care sânt vro câteva pe an, precum și pentru sâmbetele a 2^a a 3^{ia} și a 4^a apostolii m: cum să cântă slujba lor.

F. 23. Cap. VII. Pentru sf(i)nții care au Polieleu de să vor întâmpla sâmbătă.

F. 24. Cap. VIII. Pentru însămănare Praznicilor D(o)mnești Născătoarei de D(um)nezău a sf(i)nților mari și mici și cum merge rânduiala slujbelor lor.

F. 26. Cap. IX. Pentru sf(â)ntul cu sămnul acesta (·) negru, sau acesta (: ce n-au slavoslovie ce mare ci numai hvalitele și apoi stihovună, căroră li să pun stihirile vecerniei pe 6. Precum și canonul pe 6. De să vor întâmpla întru o zi a săptămânii.

F. 27. Cap. X. Pentru 2 sf(i)nți mici sau cu slavosloviia mare de să vor întâmpla întru o zi a săptămânii.

F. 27^v. Cap. XI. Pentru slujba sf(â)ntului cu sămnul Crucii.

F. 28. Cap. XII. Pentru slujba sf(â)ntului cu Crucea și cu giumătate țarculan.

F. 28^v. Cap. XIII. Pentru Praznicul cu Crucea și cu întreg țarcălan mare însămnează praz a Mântuitoriului și a Născătoarei, cum cântăm slujba lor.

F. 29. Cap. XIV. Pentru când să ține vreo după prăznuire cum facem vecerniia și utrine cu sf(â)nt mic sau cu unu mai mare în zilele săptămânii.

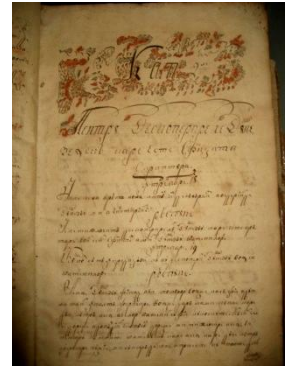
F. 30. Cap. XV. Pentru de să vor întâmpla 2. Sfinți mici sau mari când să ține vre-o după prăznuire în zilele săptămânii.

F. 30. Cap. XVI. Pentru odaianii praznicilor de să vor întâmpla întru o zi a săptămânii isprăvim toată slujba ca în ziua de praznice afară de vohad: de Param de litie și de polieleu.

F. 30^v. Cap. XVII. Pentru Catavasiile despre tot anul, care când să cântă.

F. 31. Cap. XVIII. Pentru Catavasiile patrusăcimei și cincizăcimei.

F. 31^v. Cap. XIX. Pentru când să cântă ceia ce ești mai cinstită și când nu să cântă.

F. 31^v. Cap. XX. Pentru când să cântă la liturghie Binecuvântează: și când să cântă Antifoanele.

Partea a triia.

F. 32. Cap. I. Pentru vecernie Duminicilor a Postului mare.

F. 32. Cap. II. Pentru polunoșniță și utrene de toate zilele din Postul mare.

F. 39. Cap. III. Pentru vecerniile și utrinile de toate zilele a cincizăcimii cum le săvârșim slujba.

F. 41 și 42, 49 sunt nescrise. Pe f. 43-48, 50-55 textul este în limba rusă.

Observații: Pe primul forzaț este aplicat cu cerneală violetă anul **1959**. Pe o foaie curată la începutul cărții este aplicată o ștampilă dreptunghiulară, cerneală albastră: **Пров. 1954 г.** și alta cu cerneală neagră: **Библиотека Институтулуй Молдовенеск де черчетэрь штиинцифиче**. Pe f. 2 o ștampilă dreptunghiulară, cerneală albastră: **Институтул де Историe, Лимбэ ши Литературэ. БИБЛИОТЕКА ал Базей молд. де черчетэрь шт. а Академией де штиинць а Униуний РСС**. Pe f. 2 un ex-libris: **JON THOMOWICZ**, iar în continuare scris cu mâna **Iosef Ieromonach** (se repetă și pe copertă).

Cota: Рук-авт. Т 439 С/Р.

Referințe bibliografice:

Catalogul general al manuscriselor moldovenești păstrate în URSS. Colecția mănăstirii Noul-Neamț (sec. XIV-XIX). Alcăt. V. OVCINNIKOVA-PELIN. Chișinău: Știința, 1989, nr. 42, pp. 201-204. (Text în grafie chirilică).

CERETEU, Igor. Duhovniceasca deprindere: un manuscris nemțean necunoscut. *Biblio Scientia: Revistă de biblioteconomie și științele informării*. 2013, nr. 9, 5-9. ISSN 1857-2278.

EȘANU, Andrei și Valentina EȘANU. *Mănăstirea Voroneț. Istorie. Cultură. Spiritualitate*. Chișinău: Pontos, 2010, pp. 127-281.

PELIN, Valentina. Relatări despre Ștefan cel Mare în Pomelnicul de la Voroneț. *Revista de Istorie a Moldovei*. 2004, nr. 3, 27-30. ISSN 1857-2022.

ГУЦУЛ, Л.А. и Р.Я. КЛЕЙМАН. К вопросу о составе фондов старейших монастырских и светских библиотек Молдовы (на материалах Центральной Научной Библиотеки Академии Наук Молдавской ССР). В: *Из истории библиотечного дела и библиографии*: сб. науч. тр. Москва, 1978, вып. 1, pp. 41-44.

ГУЦУЛ, Л.А. и К.Я. СЛУТУ. Молдавские рукописи в фондах Центральной научной библиотеки АН Молдавской ССР. В: *Формирование книжных фондов*: сб. науч. тр. Москва, 1982, pp. 80-83.

DESPRE IZVOARELE LITURGHIERULUI DE LA CHIȘINĂU DIN 1815

dr. NICOLAE FUȘTEI

Institutul de Istorie

Liturghierul de la 1815 este a doua carte tipărită de mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni, fiind și cea dintâi carte bisericească, care a văzut lumina tiparului în tipografia eparhială din Basarabia. După afirmațiile cercetătorilor, asemănările din textul Liturghierului tipărit la Chișinău cu cel din versiunile românești nu înseamnă altceva, decât că traducerea a luat ca punct de plecare pe cele dinaintea ei, în special Liturghierul de la Iași din 1794, confruntându-le cu textul slavon și cu cel grecesc.

Cuvinte-chee: Liturghier, Gavriil Bănulescu-Bodoni, tipografie eparhială, carte bisericească, cler.

The Liturgical Book published in 1815 is the second book printed by metropolitan Gavriil-Banulescu Bodoni being also the first church book that saw the light of day in eparchial typography of Bessarabia. The researcher supposes that similarities found in the text of Liturgical Book printed in Chisinau and its Romanian versions don't mean anything except the fact that it might have translated from its older predecessors as the Liturgical book from Iasi published in 1794, if we compare these two books with Slavonic and Greek texts.

Keywords: Liturgical Book, Gavriil-Banulescu Bodoni, eparchial typography, church book, clergy.

Zilele acestea comemorăm împlinirea a 200 de ani de la deschiderea Tipografiei eparhiale din Chișinău. Deși au trecut atâția ani încă mai continuă discuțiile referitoare la izvoarele cărților care au văzut lumina tiparului în această tipografie. Pentru aceste discuții, uneori controversate, sunt destule temeuri. Ne implicăm și noi în polemică în speranța că vom vărsa puțină lumină asupra problemei, oprindu-ne doar asupra izvoarelor Liturghierului de la Chișinău din 1815.

Știut este că *Liturghierul*¹ de la 1815 este a doua carte tipărită de mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni la Chișinău, totodată fiind și cea dintâi carte bisericească care a văzut lumina tiparului în tipografia eparhială din Basarabia.

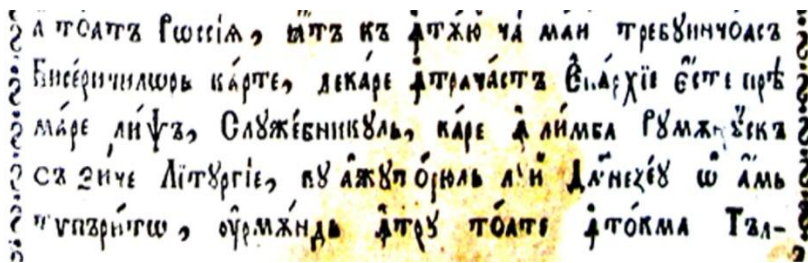
Pe prima foaie nenumărată, încadrat într-un

¹Carte cuprinzând rânduiala slujbei liturghiei.

frontispiciu format din împletituri de flori și frunze², este dat titlul cărții: „Întru slava Sfintei, cei de o ființă, de viață făcătoarei și nedespărțitei Troițe, a Tatălui, și al Fiului, și Sfântului Duh, cu porunca Preblagocestivului singur stăpânitorului Marelui Domnului nostru Împăratului Alexandru Pavlovici, a toată Rusia, în ființa soției sale a preblagocestivei Doamne împărătesei Elizavetei Alexeevnei și a maicii lui preblagoslovitei Doamnei împărătese Mariei Feodorovnei, și în ființa binecredinciosului Domn Țesarevici și a Marelui Cneaz Constantin Pavlovici, și a soției sale binecredincioasei Doamne Marei Cneghine Anii Feodorovnei, și a binecredincioșilor Domni Marilor Cneji Nicolae Pavlovici și Mihail Pavlovici, și a binecredincioasei Doamne Marei Cneghine Mariei Pavlovni, și a bibecredincioasei Doamne Marei Cnejne Anei Pavlovne. Iară cu blagoslovenia Preasfântului Îndreptătorului și a Preasfințitului Gavriil exarh mitropolit Chișinăului și Hotinului sau tipărit carte aceasta, ce se numește Liturghie în Exarhiceasca tipografie a Basarabiei, ce să află în sfânta mitropolie a Chișinăului și a Hotinului în Chișinău la anul de la facerea lumii 7323. Iar de la nașterea ce după trup a lui Dumnezeu Cuvântul, 1815, indictionul 3, în luna lui august”.

Nu ne vom referi la datele tehnice ale tipăriturii, ci vom trece direct la subiectul propus în titlul articolului.

Aflăm din *Precuvântare* așezată la începutul cărții (f. 1-5): „Iată că întâiu s-a tipărit cea mai trebuincioasă bisericilor carte, de care într-această eparhie este prea mare lipsă, Slujebnicul care în limba rumânească să zice Liturghie”.³

Trebuie să menționăm că o serie de autori, printre care îi amintim pe A. Stadnitzki (1894), A. Celac (1909), Șt. Ciobanu (1923) și M. Păcurariu (1993), consideră că *Liturghierul* este o traducere după edițiile sinodale ale Bisericii Ruse.⁴ Nicolae Popovschi este de părerea că *Liturghierul* mitropolitului Gavriil este o reproducere a *Liturghiei* («Служебник») rusești

² Același frontispiciu care se află și în *Ceaslovul* din 1817 și *Mineul de obște* din 1819.

³ *Liturghie*. Chișinău: Tipografia Exarhicească, 1815, f. 1.

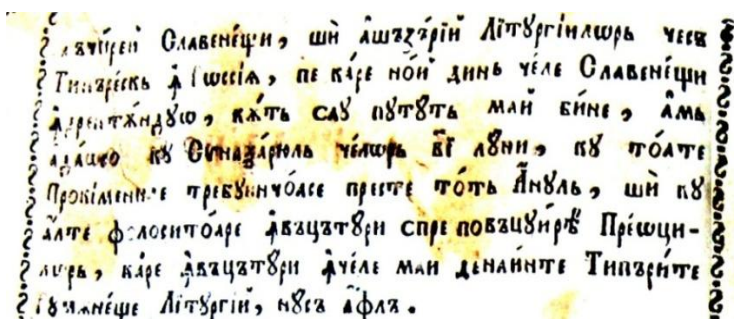
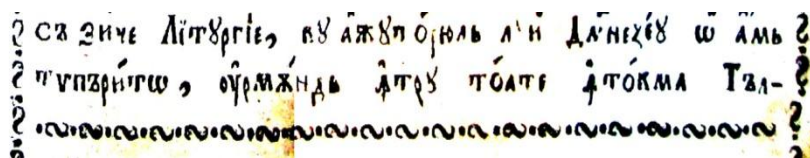
⁴ Стадницкий, А. *Op. cit.*, p. 345; Celac, А. *Op. cit.*, p. 9; Ciobanu, Șт. *Op. cit.* p. 38; Păcurariu, М. *Op. cit.*, p. 58.

în ediția din Kiev⁵. Opinia lui Popovschi se bazează pe faptul că pe vremea mitropolitului Gavriil, în Rusia, cărțile liturgice se tipăreau în tipografia sinodală din Moscova și în lavra de la Kiev. Basarabia fiind mai aproape de Kiev, se găsea în viața sa religioasă sub influența mai puternică a Kievului. De aici și explicația faptului că în cărțile tipărite la Chișinău sunt mai multe urme din cărțile de la Kiev, decât din cele de la Moscova⁶.

La rândul său P. Mihail (1993), deși nu dă la detalii, consideră că *Liturghierul* de la Chișinău „reprezintă o ediție îmbunătățită a unor apariții anterioare”⁷.

Care dintre acești autori ar avea dreptate?

Pentru a răspunde corect la întrebarea pusă mai sus trebuie să luăm în considerare, în primul rând, cele spuse chiar de mitropolitul Gavriil. Astfel în *Precuvântare* este stipulat că a tipărit această carte „urmând întru toate întocmai tălmăcirii slavonești și așezării Liturghierelor ce se tipăresc în Rossia, pe care noi din cele slavonești îndreptând-o cu cât s-au putut mai bine, am adaos-o cu sinaxarul celor 12 luni f...”⁸.

Probabil că anume mențiunea „urmând întru totul tălmăcirii slavonești” a și provocat presupunerea că cartea este o traducere după edițiile slavone. Este interesantă această precizare potrivit căreia „a urmărit el întocmai”, dar nu

⁵Popovschi, Nicolae. *Istoria Bisericii din Basarabia în veacul al XIX-lea sub ruși*. Chișinău, 1931, p. 84.

⁶*Ibidem*, p. 85.

⁷Mihail, P., Zamfira, Mihail. *Acte în limba română tipărite în Basarabia. 1812-1830*. București, 1993, p. XII.

⁸Gavriil Bănulescu-Bodoni. *Precuvântare. Liturghie*. Chișinău: Tipografia Exarhicească. 1815, f. I-III.

tălmăcirii slavonești, ci cuprinsul liturghierelor rusești sau tabla de materii, considerăm noi. Cercetând atent textul *Precuvântării* observăm că mitropolitul a **îndreptat, a adăugat texte, a corectat**. Or, aceste explicații invocă, de fapt, unele întrebări. Dacă *Liturghierul* este o traducere exactă a edițiilor sinodale, cum ar mai fi posibil să se facă corectări, modificări sau adaosuri? Într-un raport către Sinodul din Peterburg (1821), episcopul Dimitrie Sulima afirma că a tradus personal pentru Liturghie Sinaxarul sfinților, după o ediție din Kiev.⁹ Același lucru îl afirmă și A. Stadnitzki atunci, când stăruie să afirme că „din cărțile moldovenești de ritual care se **deosebeau după structura lor de cele slavonești, tipărite în tipografia sinodală din Moscova**” – era „Slujebnicul” (Liturghierul). Aceste deosebiri, în opinia cercetătorului, erau anume: lipsa sinaxarului „complet”, cât și a unor texte din tipicul bisericesc necesare clerului.¹⁰

După cum observă, pe bună dreptate, și alți cercetători, asemănările din textul *Liturghierului* tipărit la Chișinău cu cel din versiunile românești nu înseamnă altceva, decât că „traducerea a luat ca **punct de plecare pe cele dinaintea ei, confruntându-le cu textul slavonesc**”.¹¹ Vom observa de asemenea că explicațiile mitropolitului Gavriil asupra „greșelelor, ce le-au făcut alți tălmăcitori”, sunt convingătoare pentru că zice el către clerul basarabean „**acele greșeli le-au făcut alți tălmăcitori din neștiința limbii sau pentru necunoștința ticlurii Dumnezeieștii Liturghii [...]**. Și atunci mitropolitul „silindu-se a schimba vechile greșale metahirisite de atâta mulțime de vreme” a căutat să echivaleze expresia lingvistică a termenilor în cele trei limbi (română, slavonă și greacă), ajungând, de fapt, la o nouă redacție a *Liturghierului*.

⁹Ганицкий, М. *Сведения о Кишиневской Епархии собранные и редактированные преосвященным архиепископом Димитрием Сулимою в 1821 году*. КЕВ, 1883, nr. 15, pp. 490-499; *Liturghie*, Tipografia Exarhicească. Chișinău, f. 116-150.

¹⁰Стадницкий А. *Бессарабская экзархическая типография при Кишиневском Архиерейском доме*. КЕВ, 1892, nr. 1, p. 23.

¹¹Haneș, P., *Scriitori basarabeni*, București. 1920. pp. 113-114.

Pentru început vom examina cuprinsul sau tabla de materii a Liturghierului de la Chișinău din 1815 comparându-l cu alte Liturghiere rusești și românești. Datele le avem în tabelul de mai jos.

Liturghierul ,1815, Chișinău,	Liturghier							
	1715 Iași	1759 Iași	1780 Bucu rești	1787 Rîm nic	1794 Iași	1807 Sibiu	1818 Iași	Kiev 1736
Tipicul sfințitei slujiri, adică: cum slujască diaconul, cu preotul, la vecernea cea Mare, la Utrenie, și la Liturghie	+	+	+	+	+	+	+	+
Rânduiala Vecernii	+	+	+	+	+	+	+	+
-	+		* ¹²	*	*	*	*	Посл едова ние полу нощн ицы
Rânduiala Utrenii	+	+	+	+	+	+	+	+
Rânduiala Dumnezeieștii Liturghii a lui Zlatoust	-	+	+	+	+	+		+
Dumnezeiasca Liturghie a lui Zlatoust	+		+	+	+	+	+	+
Dumnezeiasca Liturghie a lui Vasile cel Mare	+	+	+	+	+	+	+	+
Rânduiala Dumnezeieștii Liturghii a Prejde Osveaşcennîh, în Sfântul și Marele Post	-	+	+	-	-		+	+
Dumnezeiasca slujbă a Prejde Osveaşcennîh	+	+	+	+	+	+	+	+
Arătare pentru oareși care îndreptări la Prejde Osveaşcenna	+	-	-	-	-	-	+ ca la Banu lescu	+
Rânduiala colivei	+	+	+	+	+	+	+	+
Rânduiala Kutiei ce se face întru	+	+	+	+	+	+	+	+

¹² În Liturghier este dat doar sfârșitul Polunoșniței, iar slujba se face după Ceaslov.

pomenirea celor adormiți								
Învățătură cum se cade a se zice otpusturile la Praznice	+	-	-	-	-	-	-	+
Otpusturile Praznicilor Domnești	+	+	+	+	+	+	+	+
Otpusturile zilelor	+	+	+	+	+	+	+	+
Vozglașeniile în Duminica Paștilor, la Utrenie	+		+	+	-	+	+	+
Rânduiala Sfintei Priceșcenii	+	+	+	+	+	+	+	+
Molitvele de mulțumire după Priceașcenie	+	+	+	+	+	+	+	+
Sinaxariul celor 12 luni, cu prochimene și Aleluia	+	+	+	+	+	+	+	+
Prochimenele la Liturghie, și la Utrenie, și la Vecerne, din sâmbăta lăsatului de carne, până în duminica Sfințelor Paști	-	-	-	-	-	-	-	+
Prochimenele la Liturghie, la Utrenie și la Vecerne din Duminica Sfințelor Paști până la Duminica Tuturor Sfinților	-	-	-	-	-	-	-	+
Prochimenele Învierii, la Utrenie și la Liturghie a celor 8 glasuri	-	-	-	-	-	-	-	+
Prochimenele la Liturghie pe toate zilele	-	-	-	-	-	-	-	+
Prochimenele și Alilua de obște a Sfinților	-	-	-	-	-	-	-	+
Învățătoare povățuire, cum se cuvine Preotului și Diaconului a săvârși Slujire în Sfânta Biserică și a să găti către aceste Sfinte	-	-	-	+		-	+	-

lucruri, mai vârtos a Dumnezeieștii Liturghii, și cum să cade a urma la întâmplări primejdioase ne așteptate și cu anevoie de priceput pentru graba întâmplărilor								
---	--	--	--	--	--	--	--	--

Din tabel observăm că practic tot ce conține Liturghierul de la Chișinău se regăsește și în Liturghierele românești, cu excepția: Prochimenele la Liturghie, Utrenie, și la Vecerne, din sâmbăta lăsatului de carne, până în duminica Sfințelor Paști; Prochimenele la Liturghie, la Utrenie și la Vecerne din Duminica Sfințelor Paști până la Duminica Tuturor Sfinților; Prochimenele Învierii, la Utrenie și la Liturghie a celor 8 glasuri; Prochimenele la Liturghie pe toate zilele, Prochimenele și Aliluia de obște a Sfinților, pe care Bănulescu-Bodoni le-a tradus după un Liturghier slavon, probabil cel tipărit la Lavra Pecerska, din Kiev în anul 1736.

Astfel, menționăm că Mitropolitul Gavriil a respectat „întocmai” *Cuprinsul* liturghierelor rusești, dar și aici nu întocmai, în Liturghierul lui Gavriil Bănulescu-Bodoni găsim „Învățătoare povățuire, cum se cuvine Preotului și Diaconului a săvârși Slujire în Sfânta Biserică și a să găti către aceste Sfinte lucruri, mai vârtos a Dumnezeieștii Liturghii, și cum să cade a urma la întâmplări primejdioase ne așteptate și cu anevoie de priceput pentru graba întâmplărilor”, care lipsește la ruși, în schimb, o găsim în Liturghierul de la Râmnic din 1787 și cel de la Iași din 1818.

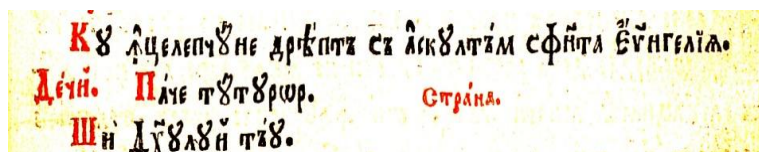
Din *Preucvântare* la Liturghierul de la Chișinău, 1815, observăm că mitropolitul a **îndreptat, a adăugat texte, a corectat.**

СОКОТНІТЬ А АРЗТА
 ІЗІТЬ АТІА ДІ ПРЕВІНЦЪ АМЪ СОКОТНІТЬ А АРЗТА
 АНУС ДІ ШІШЕ ЛА ТІОЦІ, ТІРЪ МАИ АЛІСЪ ПРЕШЦІАШОРЪ
 КІДИ СІВЖІСЪ І АНІМЕ ГІВМЖНІБЕКЪ, КЪ АФЛЖНЪ А
 ПРАДАТЪ ЛІТЪРГІЕ ШІВІШНІ КАРЕ КЪВІНЦЕ ІТРАЛТЪ
 КІДИ ТЗАМЗІНЦЕ, НЪ ПРЕВМЪ СЪ АФАЗ АТІЛЕ МАИ ДІ
 НАНІТЕ ГІВМЖНІШЕ ТІПІЗІНЦЕ ЛІТЪРГІИ, СВІДІСЕ МІРЕ
 ІЕ АТІСТА, НІУНІ СЪ СОКОТБЕКЪ АФІ ГРЕШАЛЪ, ЧІ
 МАИ ВЪРТОСЪ СВІЦІЕ, КЪ ТІТЕ ІДРЕПІТАРЕ ЧЕЛІСЪ МАИ І
 НАНІТЕ ФІВІТЕ ГРЕШАЛЕ: ПЕНТРЪ КЪ НОНЪ НАМЪ СОКО
 ТНІТЬ КЪ КЪВІНЦЪ А ОУМА ГРЕШАЛЕНЬ, ЧЕЛІСЪ ФІВІСЪ
 АЦІ ТЗАМЗІНЦІ, ШІ ПЕНТРЪ НЕШІНЦА АНІМЕІ
 СЪ ПЕНТРЪ НЕКЪНОШІНЦА ТЖАКІВІНІ ДІМЖЕШІІ ЛІТЪР
 ГІИ, ШІ СІНЦЪ АСІКІМЕА БІКІА ГРЕШАЛЕ МЕТАХІ
 ШІТЕ ДІ АТІТА МЪЦІМЕ ДІ ВРЕМЕ. ГРЕШАЛА:
 КЪ АНІМЖІНЦЕ СІВЖІСЪ

Pornind la editarea *Liturghierului*, mitropolitul Gavriil a „îndreptat cât s-a putut mai bine” unele inexactități care s-au strecurat în textele românești ale *Liturghierului*, redând textului liturgic sensul adecvat. Spre exemplu, expresia „cu înțelepciune dreaptă”¹³ sau „înțelepciune dreaptă” a fost înlocuită de mitropolit cu „înțelepciune drepti”.

Liturghierul de la Iași, 1794

Liturghierul de la Sibiu, 1807

Corectarea a fost făcută pentru că în Liturghierele grecești se spune „*sofia orthoi*”, iar în cele slavonești „*премудрость прости*”, ceea ce corespunde în română cu expresia: „înțelepciune drepti”. Deci credincioșii sunt chemați să stea „drepți”. Redactarea este binevenită, deoarece se știe că „creștinii cei de demult la unele locuri aveau voie să șadă în Biserică... și pentru aceea la vremi mai însemnate, precum și înaintea Evangheliei le aducea aminte preotul, ori diaconul, să se scoale, și să stea drepți, luând cu evlavie aminte la cetirea ce se face, cu aceste cuvinte: Înțelepciune drepti, Tălmăcirea veche: cu înțelepciune dreaptă, ne având nici o noimă”¹⁴, după cum afirmă mitropolitul Gavriil. În sprijinul lui Bănulescu-Bodoni vine și „Carte de învățătură”, care a văzut lumina tiparului la Iași, în 1697, în care, referindu-se la expresia „Înțelepciune drepti!”, spune: „carii Evangheliei, drepti se cade a le asculta, ridicând mintea noastră drept spre înălțime. *Премудрость прости усъишим святого Евангелия ...Drept să ascultăm*. Adică, să ridicăm inimile noastre împreună cu faptele dintr-aceste pământești, și să ascultăm...”¹⁵ Întreaga demonstrație filologică a mitropolitului Gavriil, pe lângă

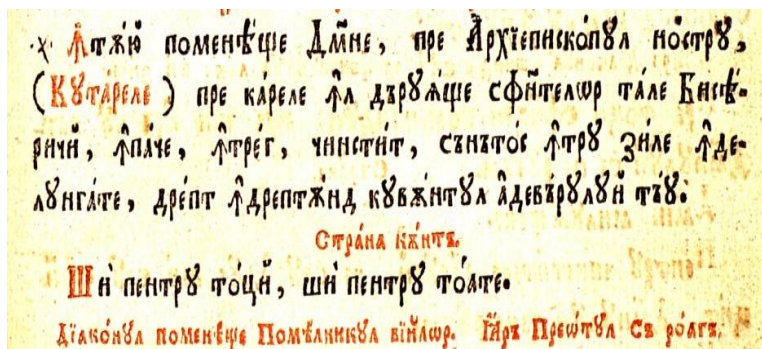
¹³Anume această sintagmă era utilizată în *Liturghierile* vremii tipărite la Iași (1759), Râmnic (1787), Iași (1794), Sibiu (1807) ș.a.

¹⁴Prefața la *Liturghier*. Chișinău, 1815, filele 2, 3.

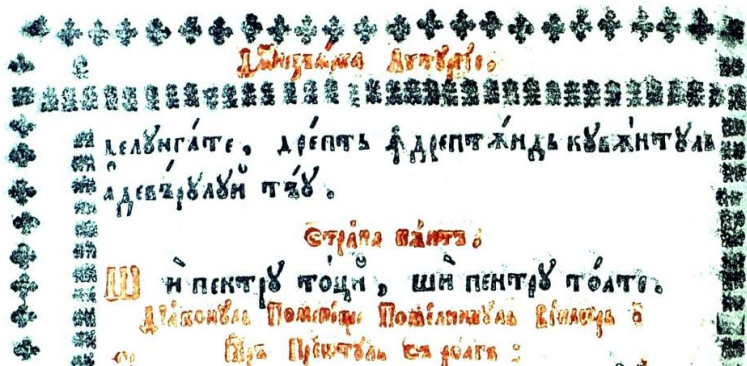
¹⁵*Învățătură sfântă, adică Sfintele și dumnezeieștii liturghii, de pe limba grească pe limba rumânească*. Iași, 1697, f. 135.

echivalarea termenilor în cele trei limbi, prezintă și explicația concordanței între simbolica momentului respectiv din *Liturghie* și expresia lingvistică.

A îndreptat mitropolitul Gavriil și cuvintele „*Pentru toți și pentru toate*” care se găseau în vechile redacții românești ale *Liturghierului* prin: „*Pre toți, și pre toate*”.

Liturghierul de la Sibiu, 1807

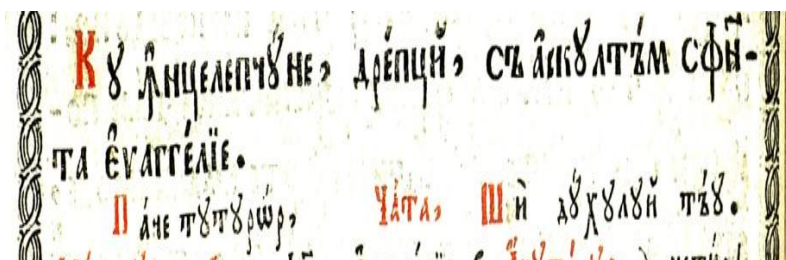

Liturghierul de la Iași, 1794

Această corectare este motivată prin faptul că „întru acelea sunt puse aceste cuvinte, după rânduiala Vozglasului, ce urmează care este: întâi pomenește Doamne: unde pomenind preotul pe Sinod, și pe Arhiepiscopul Eparhiei, să roagă și cei afară de Oltariu, ca să Pomenească Dumnezeu și pre toți, și pre toate urmând noimii Vozglasului căci nu zicem pomenește Domne pentru cutare, ci pomenește Doamne pe cutare”¹⁶.

Este interesant că aceste îndreptări au fost acceptate în edițiile ulterioare ale *Liturghierelor* românești.

¹⁶Prefața la *Liturghier*. Chișinău, 1815, filele 2, 3.

Liturghierul de la Iași, 1818

Liturghierul de la Iași, 1818

Cele relatate mai sus ne permit să presupunem că afirmația lui Gavriil Bănulescu-Bodoni cu referire la respectarea întocmai a textele rusești este făcută pentru a nu le trezi rușilor suspiciuni în privința corectitudinii textului tipărit la Chișinău, cu atât mai mult că și Ucazul despre întemeierea tipografiei la Chișinău prevedea să nu fie folosite cărțile vechi (de până la reforma patriarhului Nikon – n.a.) sau altele neîndreptate, ci doar cele editate la tipografia Sinodală din Moscova (V); la tipărirea acestor cărți nu se permit abateri de la textul tipăriturilor sinodale (VI).¹⁷ Cu toate acestea, Mitropolitul Gavriil și-a permis să se abată de la tipăriturile sinodale.

Astfel, presupunem că pentru editarea Liturghierului la Chișinău din 1815 au fost folosite mai multe izvoare. În primul rând, Liturghierele românești și grecești, dar și exemplarele slavonești tipărite în Rusia.

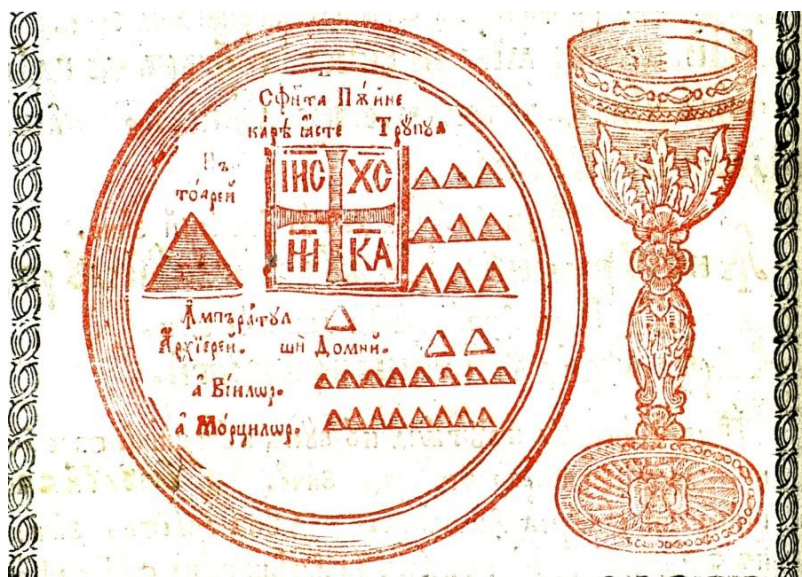
Încercând să identificăm care dintre edițiile anterioare ale Liturghierelor românești l-au inspirat pe mitropolitul Gavriil, am comparat Liturghierul de la Chișinău, 1815, cu textele Liturghierelor românești (Iași, 1794, Sibiu, 1807 ș.a.) și am observat o asemănătoare izbitoare, în special, cu Liturghierul de la Iași din 1794, nu doar în privința textului, dar și a gravurilor.

Practic, același desen de la Proskomidie îl aflăm atât în Liturghierul de la Iași (1794), cât și în cel de la Chișinău (1815).

¹⁷ANRM, F. 205, r. 1, d.404, f. 11-12.

Liturghierul de la Iași, 1794

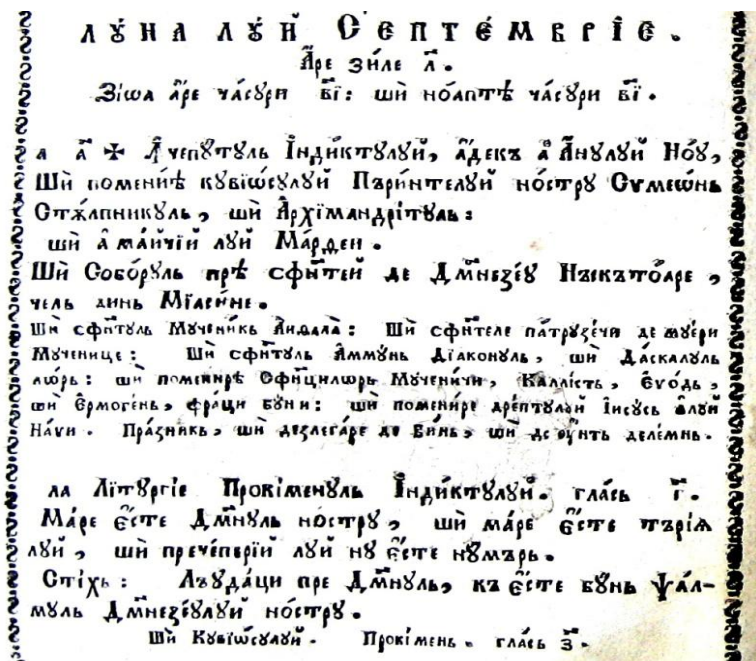

Liturghierul de la Chișinău, 1815

Comparând Sinaxarul din diferite ediții românești cu cel inclus în Liturghierul de la Chișinău (1815), observăm că ultimul este mai bogat și este identic cu Sinaxarul din liturghiarele slavonești, începând chiar cu prima zi a calendarului bisericesc – 1 septembrie.

Liturgierul de la Iași, 1759

Liturgierul de la Chișinău, 1815

Liturgierul de le Kiev, 1746

Considerăm că prin această lucrare de redactare și tipărire a celei mai utilizate și importante cărți liturgice Mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni a contribuit la menținerea unității spirituale a întregului neam românesc.

SECTORUL CARTE RARĂ ȘI VECHE AL BȘC „ANDREI LUPAN” – LABORATOR DE CERCETARE A TRECUTULUI

GALINA CANȚÎR

BȘC „Andrei Lupan”

Articolul dat intenționează creionarea unei cărți de vizită a Sectorului Carte Rară și Veche. Sunt descrise colecțiile fondului, categoriile de documente aflate în sector, cele mai importante ediții ale fiecărei colecții care o definesc. Colecțiile poartă un caracter enciclopedic: cărți și periodice din domeniul istoriei, al literaturii, culturii, filosofiei, sociologiei, esteticii, politicii, economiei, fizicii, chimiei, agriculturii.

Cuvinte-cheie: colecție, carte de referință, carte românească, cărți religioase, manuscrise, moldavica.

The paper represents a visiting card of the Rare and Old Book Department, where the collection, types of documents and the most important editions are described. The collection has an encyclopedic nature: books and periodicals in history, literature, culture, philosophy, sociology, aesthetics, politics, economics, physics, chemistry, agriculture.

Keywords: library collection, reference book, Romanian book, religious books, manuscripts, Moldavica.

Mereu mi-am imaginat Paradisul ca fiind un fel de bibliotecă.
Jorge Luis Borges

Unul din conservatorii Bibliotecii Naționale din Paris, Robert Brun, spunea că „dintre toate obiectele care compun decorul vieții cotidiene, cartea tipărită este, poate, acela care de aproape cinci secole s-a schimbat cel mai puțin” [1, p. 1]. Veridicitatea și contemporaneitatea cuvintelor sale este demonstrată de tendințele fiecărei instituții de cultură de a-și menține și îmbogăți colecția de tipărituri vechi și rare pentru a o pune la dispoziția cercetătorilor la studierea și descoperirea lor.

Și în Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” a Academiei de Științe cărțile vechi și rare au fost colecționate și păstrate ca piese de valoare. Aici a fost adăpostite cu grijă și siguranță ca un bogat tezaur bibliofil.

Cartea veche și rară a fost prezentă în fondurile Bibliotecii Științifice Centrale „A. Lupan” a AȘM chiar de la constituirea acesteia. Într-un document, elaborat imediat după cel de-al doilea război mondial de către directorul Institutului Moldovenesc de Cercetări Științifice V. Senkevici, se specifică că printre cele

1200000 de cărți din fondurile bibliotecii instituției se aflau și „ediții de unicat din secolele XVI-XVIII”. Ca loc aparte însă, direcționat tipăriturilor inedite, a fost înființat abia în 1977 și se numește *Sectorul Carte Rară și Veche* [2, p. 99].

Definirea sectorului ca un loc aflat prioritar pentru păstrarea și conservarea documentelor vechi și rare a cunoscut mai multe etape ce i-au marcat fundamentarea. Completarea colecțiilor s-a început prin depistarea și colectarea edițiilor rare și vechi din fondul bibliotecii. Au fost consultate cataloagele alfabetice și selectate cele mai prețioase ediții existente la acea dată. Au fost alese unicatele, cartea cu tiraj limitat, cartea românească veche, cartea străină veche, edițiile princeps, cărțile originale din punct de vedere tipografic, cărțile cu autografe etc. [3, p. 8-11].

Nu se cunosc toate mijloacele prin care au ajuns pe rafturile noastre unele din prețioasele tipărituri. Pentru cele cu caracter religios, de exemplu, drumul poate fi restituit din însemnările și comentariile lăsate pe filele îngreunate de vreme a cărților. Aflăm că dintre ele au fost ridicate de la curți, mănăstiri, au fost răscumpărate pentru bibliotecile bisericilor. Apoi timpul le-a purtat de la unul la altul până când, prin donații ori cumpărare, au ajuns în biblioteca noastră. O parte din exemplarele inedite vechi și rare au dispărut în perioada războiului.

Fiind constituit sectorul specializat, cărțile au fost prelucrate, sistematizate și catalogate, organizându-se un fișier al fondului ce se alină în sector.

Sectorul Carte Rară și Veche a BȘC „Andrei Lupan” face parte din Serviciul de Organizare și Comunicare a Colecțiilor în subordonarea Secției de Activitate Biblioteconomică și Arhivistică.

La etapa actuală, biblioteca dispune de un fond de carte rară și veche de aproximativ 7500 de volume. Colecțiile fondului dețin cărți vechi, cu tiraj limitat, ediții princeps, cărți cu dedicație, cu însemnări ale unor personalități, manuscrise vechi, cuprinzând texte religioase, periodice vechi. Tipăriturile sunt deosebite nu doar prin aspect fizic (imprimări originale, legături), dar și prin conținut (monografii locale, biografii ale intelectualilor, cataloage de carte etc.).

Cărțile poartă un caracter enciclopedic din domeniul istoriei, al literaturii, culturii, filosofiei, sociologiei, esteticii, politicii, economiei, fizicii, chimiei, agriculturii. Patrimoniul sectorului este constituit dintr-o varietate de documente întocmite în țară sau în afara ei, mărturii ale creației spirituale și materiale, naționale și universale, prezintând firele de știință ce leagă între ele secole și oameni.

În prezent în Sectorului Carte Rară și Veche se află colecțiile : *Moldavica*, *Cartea românească*, *Cartea străină*, *Cartea rusă (sec. 19-20)*, *Cartea de referință*, *Cărți cu autografe*, *Manuscrise*, *Cartea religioasă*, *Colecția de Ziare și Reviste*.

Colecția MOLDAVICA. Prezența într-o bibliotecă a unui compartiment ce conține și păstrează cu drag o parte bibliofilă a spiritualității și identității unei națiuni este, probabil, cel mai mare tezaur. Colecția MOLDAVICA a Sectorului Carte Rară și Veche al Bibliotecii Științifice Centrale „Andrei Lupan” este anume acel laborator de muncă intelectuală unde se găsesc printre rânduri și litere dezvoltări ale trăirilor neamului nostru. Studiarea patrimoniului național al unei biblioteci aduce un aport substanțial la cunoașterea și definirea unor mentalități, aspirații culturale.

Colecția MOLDAVICA s-a constituit fie printr-o susținută și costisitoare activitate de achiziționare, fie prin înglobarea unui fond valoros deja existent în bibliotecă. O parte din cărți au fost selectate, cumpărate de la anticariatele științifice din Kiev, Moscova, Odesa etc. [3, p. 8-11]. În acest fel, pe rafturile sectorului s-au adunat lucrări de drept, politică, istorie, memorii, teologie. Fondul mai cuprinde cărți pedagogice, literatură psihopedagogică, tratate, manuale școlare, deosebit de prețioase fiind *Abecedarele* alcătuite de Arhiepiscopul Gurie Grossu, *Cărțile de cetire pentru școlile primare* alcătuite de Ștefan Ciobanu.

O importanță notorie o au lucrările de drept ale juristului și omului de stat român Andronache Donici, îndeosebi opera sa „*Adunare cuprinzătoare în scurt din cărțile împărăteștilor pravile...*” editată la Iași, Tipografia Mitropoliei în 1814. Ea îmbină obiceiul pământului cu normele de drept bizantin interpretate în sensul iluminismului.

În această colecție se atestă opere ale personalităților din Basarabia și România: **Dimitrie Cantemir:** *Descrierea Moldovei* (București, 1909), *Scrisoarea Moldovei* (Mănăstirea Neamț, 1825), **Ștefan Ciobanu:** *Cultura românească în Basarabia sub stăpânirea rusă* (1923), *Dosoftei mitropolitul Moldovei și activitatea lui literară* (1918), **Cujbă Sergiu-Victor:** *Cîntări Basarabene* (1919), *Chemarea lui Ștefan cel Mare*, **Onisifor Ghibu:** *A cincea universitate a României: Universitatea din Chișinău* (Chișinău, 1927), **Haneș Petre:** *Gramatica moldovenească* (1917), **Popescu Constantin:** *Carte de aritmetică pentru școlile primare române din Basarabia* (1918), **Arbore Zamfir:** *Dicționarul geografic al Basarabiei* (1904), **Bezviconi Gheorghe:** *Boierimea Moldovei dintre Prut și Nistru*, V.1, V.2. (București, 1940-1943), ș.a.

Printre multitudinea de valori ce păstrează vie istoria și tradiția neamului nostru se află și cărți în limbi străine despre spațiul pruto-nistean: **Demidoff Anatole:** *Voyage dans la Russie meridionale et la Crimée par la Hongrie, la*

Valachie et la Moldavie (Paris, 1840), **G. Weigand**: *Die Dialekte der Bukowina und Bessarabiens*, (Leipzig, 1904), **Gulzer Franz Joseph**: *Geschichte des transalpinischen Daciens, das ist: der Walachen, Moldau und Bessarabiens im Zusammenhange mit der Geschichte des ubri gen Daciens, als ein Versuch einer allgemeine dacischen Geschichte* (1781).

O lucrare fără precedent a tipăriturilor românești din sec. al XVII-lea, ce se află în colecția dată, este *Cartea românească de învățătură* sau *Cazania lui Varlaam*, editată în 1643 la Iași. Ea continuă să rămână obiect de cercetare, de dezvoltare și elucidare, în pofida numeroaselor studii care i-au fost consacrate în timp. Realizată în mod strălucit, este o valoroasă lucrare, trezind mare interes prin intensa circulație a exemplarului, care a aparținut mai multor persoane (detalii pe care le aflăm din comentariile acestora lăsate pe filele cărții).

Unul din indiciile revelatoare ale dezvoltării culturii unei țări este existența tiparului și a bibliotecilor. În istoria culturală a Basarabiei în sec. XIX un loc aparte revine înființării Tipografiei Eparhiale la Chișinău de către Mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni. Dintre primele cărți editate în acea tipografie se mai păstrează și astăzi la noi *Liturghie* (1815), *Molebnic* (1815), *Ceasoslov* (1817), *Mineiu de obște* (1819) ș.a.

BȘC „Andrei Lupan” a AȘM pune la dispoziția cercetătorilor un bogat material documentar. Studiarea temeinică și sistematică a întregii colecții ar scoate la iveală noi date prețioase din istoria culturii, învățământului și pedagogiei, date care ar contribui la îmbogățirea bibliografiei naționale retrospective, ar dezvălui aspecte inedite din istoria tiparului, din istoria circulației cărților, din istoria mișcării de idei în Basarabia, mărturie totodată a stradanilor înaintașilor noștri în scopul ridicării sociale și culturale ale poporului nostru.

Colecția CARTEA ROMÂNEASCĂ include culegeri de poezii, proză, tratate științifice, culegeri de documente, literatură juridică, economică, politică, studii de folclor, studii statistice ș.a.

Cronicarii și tipografii neamului românesc au un dar aparte nu doar de a transpune frumusețea în creația lor, dar și de a o transmite cu vlagă urmașilor. Opera scriitorilor români aflată în sector a păstrat și afirmat tradițiile etniei, limba, conștiința de sine și existența națională, exprimând în același timp trăirea adevărată a poporului. Colecția cuprinde cărți ce au marcat nu numai momentul introducerii limbii române în biserică, ci și momentul când iau amploare acțiunile cărturești pentru trezirea conștiinței naționale.

Împreună cu întreaga creație spirituală a poporului român, cartea și tiparul românesc au purtat pecetea unității, au reliefat mărturia etnică și au circulat

fără opreliști împotriva restricțiilor impuse de granițele politice, constituind o prețioasă mărturie a culturii poporului român. Ele au jucat un rol însemnat în dezvoltarea societății, au participat la înfăptuirea tuturor marilor acte din istoria poporului român și constituie factorul activ al afirmării și menținerii unității spirituale, al făuririi și desăvârșirii statului român.

Colecția include opera marilor scriitori români **Nicolae Iorga, Dimitrie Bolintineanu, Simion Barnuțiu, Vasile Alecsandri** printre, care menționăm și volumul semnat de enciclopedistul de talie mondială, basarabeanul **Bogdan Petriceicu Hașdeu**, *Cuvente din bătrâni. Limba română vorbită între 1550-1600*, editată la București de către *Societatea Academică Română*, în anul 1878. Această lucrare este un „studiu paleografico-linguistic”, după cum l-a definit însuși autorul [4, p. 110-111].

Din colecție fac parte și cărțile lui **Vasile Alexandrescu Urechia**: *Poesia în facia politiceii* (București, 1867), *Dela frați la frați: prima culegere de adhesiuni a Gintei latine la Mișcarea Națională din Transilvania și Banat*, (București, 1894), *Codex Bandinus: memoriu asupra scrierei lui Bandinus dela 1646 însoțit de acte și documente* (1895), scrierea lor fiind rezultatul unor stăruitoare investigații făcute de autor.

O deosebită importanță o au *Cronicile României sau Letopisețele Moldovei și Valahiei* colectate de către Mihail Kogălniceanu. Distribuite în trei volume, reprezintă un unicat de cronici și letopisețe transpuse într-un stil deosebit, un limbaj specific, caracteristic climatului istoric, plin de lacune, dar cu o putere de atracție nemărginită.

Printre titlurile colecției se impun prin valoarea și raritatea lor cărți cu caracter religios aparținând diferitor centre tipografice care au existat pe teritoriul românesc: *Îndreptarea legii* (Târgoviște, 1652), *Evanghelie* (Snagov, 1697), *Apostol* (București, 1683) ș.a.

Pe parcursul anilor 2005–2009 colecția s-a îmbogățit cu 24 de volume ale *Manuscriselor* lui Mihai Eminescu.

Așadar, colecția de carte românească este un tezaur de informație istorico-culturală despre trăirea, gândirea și suflarea românească.

Colecția CARTEA STRĂINĂ conține opere din tezaurul universal, apărute de-a lungul sec. XVI-XIX în cele mai de seamă centre tipografice ale Europei: Paris, Varșovia, Lyon, Veneția etc. Printre autorii notorii, operele cărora se păstrează în patrimoniul nostru sunt: Homer, Vergiliu, Cicero, Diderot, Voltaire, Balzac, Hugo ș.a.

Edițiile ilustrative sunt în limbile franceză, engleză, germană, poloneză etc., având tematică variată: literatură artistică, istorie, religie, matematică, medicină etc.

Colecția este o compilare prețioasă de informație științifică din diferite locuri și epoci ce trebuie valorificată. Cărțile se impun printr-o prezentare grafică deosebită: copertă stilată, cotor cu imprimări, foi de titlu executate în stil gotic. Valoarea colecției este conferită de numărul relativ mare de realizări tipografice originale italiene, franceze, germane, de exemplarele cu însemnări manuscrise, interesante prin conținut sau prin proveniență, însemnelor de carte create pentru bibliofili pentru a-și însemna cărțile în chip felurit prin semnarea numelui întreg, a inițialelor sau a monogramei, de ex-libris-urile care amintesc despre posesorii succesivi și despre circulația cărților.

O strălucire aparte îi dau colecției operele reprezentanților iluminismului. Acest curent de gândire raționalist a avut în epocă un rol progresist, luptând pentru afirmarea rațiunii, pentru dezvoltarea învățământului, a culturii naționale. Secolul „luminilor” a oferit și schimbări în forma grafică a cărții: ilustrații și anexe (planșe și hărți) prin care cartea acestui secol era înzestrată, vadindu-se fie un gust estetic, fie o rigoare științifică mai mare [5, p. 4].

Pentru raritatea, dar și pentru valoarea artistică deosebită, este de menționat lucrarea *L'Ungheria spiegata da Gio Nicolo Doglioni*, fiind și cea mai veche tipăritură din sector. Editată în Veneția, în anul 1595, în limba acelor timpuri, este o carte despre istoria regatului Ungar de la începuturi până în 1595. La sfârșitul cărții se atestă un catalog al regilor ce au condus regatul, o hartă a teritoriului dat „*Descrittione di tutta l'Ungheria*”. Conține frontispicii, foaie de titlu frumos ornamentată, marca tipografică: *Virtuti sic cedit invidia*.

Pe fața interioară a primei coperte se află un ex-libris al scriitorului Gheorghe Sion etichetă creată prin procedee grafice. Un exemplar al acestei cărți se află la Biblioteca Universitară „Lucian Blaga” din Cluj, fiind o donație a colecționarului de cărți Gheorghe Sion, care a întreprins numeroase călătorii în țară și străinătate, cu scopul de a achiziționa rarități [6, p. 204]. Având o colecție de cărți rare și vechi și preocupat de destinul ei, impune practica donării colecției unor mari instituții de cultură unde să fie păstrată și alături de care să se conserve și memoria donatorului [7, p. 8]. Astfel, ar fi putut ajunge pe rafturile noastre și exemplarul aflat la noi.

Un compartiment valoros al acestei colecții aparține cărții poloneze. Conține opere ale scriitorilor polonezi, sec. XIX-XX, literatură și critică literară, istoria și geografia Poloniei ș.a. Majoritatea documentelor au ajuns

pe rafturile bibliotecii din donațiile persoanelor cointerestate de promovarea și dezvoltarea culturii.

Aceste cărți au îmbogățit colecția și au oferit o șansă cititorilor să lectureze în limba poloneză, să se informeze despre istoria, literatura, cultura, religia Poloniei din alte timpuri.

Colecția CARTEA RUSĂ. Virgil Cîndea scria că „vechea observație că o bibliotecă oglindește admirabil educația, opțiunile și uneori creațiile posesorului ei este valabilă nu numai pentru colecțiile de cărți ale cărturarilor din trecut, dar și pentru patrimoniul unei regiuni sau al unui mare centru de cultură”.

Cărțile din această colecție conțin un întreg univers de idei, păreri și sentimente, prin mijlocirea căruia cunoaștem, studiem și trăim trecutul plin de evenimente istorice ale unor culturi. Pe lângă faptul că e cel mai voluminos, este și cel mai bogat ca material informațional și conținut științific. Cuprinde lucrări în limba rusă din diverse domenii ale științei: istorie, literatură, politică, filosofie etc., editate în secolele XIX–XX, predominând totuși cărțile ce țin de istorie și literatură.

Compartimentul de istorie conține lucrări ale savanților din domeniu, criticilor și filosofilor care au elaborat opere ce stau la temelia culturii ruse, dar și a culturii universale și care au amplificat conținutul valoros al culturii medievale și moderne europene: Nicolai Berg, Isaiah Berlin, Wilhelm Eduard Weber, François Guizot, Ertov Ivan, Nicolai Karamzin etc.

În acest compartiment se aștern tipărite destine și faptele lor ce au marcat cursul istoriei: țarii Rusiei Kievenene, creazul rus Alexandr Nevski, Ivan al IV-lea al Rusiei zis și cel Groaznic, dinastia Romanovilor, împărăteasa Ecaterina a II-a Rusiei, Petru cel Mare, Alexandru I al Rusiei etc.

Tot aici sunt descrise evenimentele istorice universale: cruciade, războaie, epocile marilor reforme și marele revoluții din Franța, Germania sau Anglia. Este descrisă istoria popoarelor lumii, a civilizației grecești, a poporului evreu, a imperiului Roman și a celui Bizantin. Se găsesc detalii despre istoria popoarelor și țărilor europene: Franța, Spania, Italia, România, Regatul Ungar, Cehia, Moravia, Bulgaria, Polonia etc. O importanță deosebită o au arhivele cneazului Semeon Romanovici Voronțov.

Compartimentul de literatură conține opere ale scriitorilor ruși: Alexandr Pușkin, Nikolai Gogol, Lev Tolstoi, Constantin Batiușcov, Mihail Lomonosov, Mihail Lermontov, Ivan Turghenev, Maxim Gorki, Anton Cehov, Nicolai Nekrasov, Leonid Maikov etc.

Aici găsim și opera scriitorilor universali: George Gordon Byron, Victor Hugo, Johann Wolfgang Goethe, Français Voltaire, Molière etc.

Reprezentativă este opera poetului și diplomatului rus de origine moldavă Antioh Cantemir cu ale sale satiri: „*Satirele și alte poetice compuneri*”.

Editate post-mortem, ele au sporit interesul pentru personalitatea și creația lui. Satirele cantemirene au fost înalt apreciate de scriitorii ruși Al. Pușkin, V. Jukovski, V. G. Belinski.

Colecția MANUSCRISE. Documentele din această colecție se fac utile, în special, cercetătorilor științifici. Partea grafică, atractivitatea datorată răbdării copiștilor, artei miniaturii, legăturilor meșteșugărești ne relatează despre un interes deosebit manifestat față de aceste documente.

Pe câteva file ale manuscriselor, îndeosebi pe cele cu caracter religios, se găsesc însemnări ce dezvăluie concepții și moravuri, fapte și întâmplări mărunte, nu toate poate de amplitudinea solicitată pentru a constitui fapte istorice, dar atât de necesar de a fi la îndemâna cercetătorilor pentru reconstituirea trecutului.

Spre exemplu, manuscrisul de la începutul secolului al XIX-lea, *Duhovnicească deprindere*, copiat de monahul Stratonice de la mănăstirea Neamț, ne dezvăluie evenimente istorice: o răscoală ce a avut loc la Iași, în 1819, împotriva domnului Scarlat Alexandru Calimah voevod, într-al șaptelea an al domniei sale. Dintr-un alt comentariu lăsat pe paginile cărții aflăm detalii despre un cutremur ce a avut loc pe 13 noiembrie 1829 [8, p. 5-6].

Un rol deosebit de important în colecția dată îl are *Pomealnic al Sfintei Mănăstiri Voroneț*, cea mai veche carte a colecției, tradusă și scrisă la Voroneț în 1775, la care a trudit prolificul cărturar *Bartolomeu Măzăreanu*. Codicele reprezintă un manuscris cu copertă inițială în scândură, acoperită cu piele, imprimată cu figuri florale. Sunt și niște urme a două

cataramă, dintre care s-a păstrat doar o legătură. Manuscrisul românesc cu caractere chirilice are 157 de pagini numerotate cu litere chirilice și 3 nenumerotate. Câmpul fiecărei pagini este delimitat de copist printr-un patruleter dreptunghiular și împărțit în două sau trei coloane. Nu se știe cu exactitate când și în ce împrejurări a ajuns codicele în Basarabia.

Pomealnicul Mănăstirii Voroneț reprezintă un document istoric deosebit de valoros și prin faptul că deschide noi căi de cunoaștere cu privire la trecutul acestui lăcaș sfânt, a epocii lui Ștefan cel Mare, dar și prin aceea că oferă informații noi despre zeci de generații de oameni de diferite ranguri [9, p. 129].

Colecția CĂRȚI CU AUTOGRAFE. În Sectorul Carte Rară și Veche a fost adunat și pus la dispoziția cititorului un patrimoniu bibliofil selectat cu grijă de-a lungul anilor – colecția *cărților cu autografe*, care include diverse ediții ale savanților, literaților, oamenilor de cultură, politicienilor. O parte din ei au lăsat pe filele volumelor gânduri pentru prieteni, alții pentru diverse

personalități, editori sau și-au așternut omagiul lor cititorilor. Toate au deosebită valoare atât pentru bibliofili, cât și pentru cunoașterea unor mentalități, caractere sau evenimente de epocă. Existența semnăturii autorilor pe paginile cărții „conferă valoare bibliofilă” acestor exemplare, dau o pondere cărților, dincolo de conținutul sau imaginea lor grafică.

Câteva dintre personalitățile care au înnobilit cu semnătura sau dedicația proprie paginile cărților: Vasile Haneș, Onisifor Ghibu, Mihai Cimpoi, Andrei Eșanu, Valentina Eșanu, Eugen Doga, Dinu Poștarencu, Ion Eremia etc.

Un important autograf este *Плодоводство Бессарабии и его нужды* realizat de Moghileanskii N. C., la Chișinău în 1913.

Colecția CARTEA DE REFERINȚĂ ne oferă informații valoroase din domeniul biblioteconomic, include un șir de cataloage ale manuscriselor românești, slavone etc., bibliografii analitice, enciclopedii, ghiduri, monografii la temă, studii care pun în lumină o serie de adevăruri științifice despre începuturile tiparului, despre descoperirile ulterioare interesante referitoare la identificări de ediții, autori, subiecte etc.

Documentele din colecție sunt în limba română, rusă, bulgară și oferă informații despre istoria culturii, istoria scrisului și a tiparului, istoria religiei, istoria bibliotecilor. Ele denotă detalii de la scrierea cuneiformă săpată în piatră – la papirus, de la pergament la hârtie. Cărți despre viața și activitatea inventatorului german Johannes Gutenberg, renumit prin contribuția sa remarcabilă în inventarea tiparului cu litere metalice mobile; despre Ivan Fedorov, primul tipograf din Rusia; despre Petru Movilă și cronicarii români: Mitropolitul Varlaam, Antim Ivireanul ș.a.

Colecția include un șir de cataloage ale manuscriselor românești, slavone, italiene, portugheze etc., bibliografii analitice, diverse dicționare: *Dicționarul Scriitorilor Români*, în 4 volume, *Dicționarul elementelor românești*, *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*.

Colecția enumeră câteva bibliografii românești vechi de o importanță colosală editate în perioada anilor **1903, 1910, 1912, 1912-1936, 1944**.

Bogatul index de subiecte, care însoțește bibliografia, le atestă, evidențiind în același timp și titlurile cărților vechi asupra cărora cercetătorii s-au aplecat îndelung, valorificându-le conținutul, arta scrisului, a tiparului și a legăturii.

Una dintre cele mai relevante este *Bibliografia Românească Veche (1508-1830)*, lucrare realizată de Ioan Bianu și Nerva Hodoș, fiind editată la București în 1903 [4, p. 110-111].

Colecția CARTEA RELIGIOASĂ sau CARTEA CU CARACTERE CHIRILICE este alcătuită din cărți cu caracter ecleziastic: minee, trebnice, liturghii, sbornice, amfologhioane, evanghelii apărute în diverse centre

tipografice (Lvov, Lavra Kievo-Pecersc, Moscova, Poceaev, Iași). Cărțile provin de la nenumărați posesori din diferite epoci și straturi sociale, informație oferită din însemnările existente pe unele file ale lucrărilor.

Tipăritura cea mai importantă a colecției este *APOSTOL*, o carte de ritual creștin, care cuprinde texte din Faptele apostolilor și din epistolele Noului Testament citite la liturghie, precum și alte slujbe religioase. Apărut în 1597, la Moscova sub îngrijirea meșterului tipograf Andronic Timofeev Neveja. Tipărirea a durat mai mult de un an, de la 21 mai 7104 (1596) – 4 iulie 7105 (1597).

Cartea este înzestrată cu xilogravuri, letrine ornamentate, coperti din lemn îmbrăcate în piele brună, observându-se și urmele unor legături meșteșugărești.

O adevărată valoare artistică reprezintă gravura Sfântului Evanghelist Luca, realizat de Andronic Neveja, fapt ce ne redă inițialele lăsate pe gravură. Tipograful menționează după cuvântul introductiv tirajul cărții: 1050 exemplare.

Alte lucrări eclesiastice din componența acestei colecții: *Evangelhie* (Kiev, 1696), *Евангелион сиречь благовестие его богодухновенных евангелистов* (1690), *Алфавит духовный* (Kiev, 1747), *Евангелион, сиречь благовестие его богодухновенных евангелистов* (Львов, 1690), *Литургие* (Яшъ, 1759), *Триодион* (Яшъ, 1768) etc.

Cărțile date continuă să impresioneze prin unicitatea lor, prin bogăția și frumusețea limbii, demonstrând credința și statornicia înaintașilor noștri.

Colecția de ZIARE ȘI REVISTE. Sectorul conține diverse ediții ale ziarelor și revistelor care în pofida greului istoric au avut puterea de a fi editate și de a ne aduce o dovadă vie a evenimentelor, destinelor și faptelor ce au contribuit la dezvoltarea culturii și spiritul național. Periodicele sunt cu tentă social-politică, literară, istorică, artistică, din diferite timpuri, unele fiind editate cu caractere latine, altele cu caractere chirilice.

Specificul inedit al acestor mărturii ale trecutului îl constituie aportul marelor personalități culturale (scriitori, preoți, avocați, scriitori etc.) care au colaborat și care au făcut ca glasul lor să fie auzit nu doar pe teritoriul țării, dar și peste hotare.

Revistele din fondul bibliotecii cuprind anii 1861–1944: *Бессарабскія областныя вѣдомости* (1861); *Răsăritul* (1918); *Școala Basarabiei* (1918-1923) – o revistă lunară de cultură pedagogică; *Moldova de la Nistru* (1920-1922); *Gândul neamului* (1923); *Codrul Cosminului* (1924-1940) – o publicație ce favoriza rezultatele cercetărilor științifice inspirate de fenomenele istorice și culturale din România; *Doina Basarabiei* (1929); *Viața Basarabiei* (1932-1944); *Din trecutul nostru* (1933-1939); *Prut și Nistru* (1934-1936); *Familia noastră* 1937; *Bugeacul* (1940).

Colecția de ziare întrunește perioada 1903–1940: *Бессарабец* (1903); *Одесский листок* (1905); *Бессарабия* (1911); *Бессарабский листок* (1912); *Cuvînt Moldovenesc* (1914); *Аккерманское слово* (1914); *Sfatul Țării* (1917); *Будущее Аккермана* (1924); *Adevărul* (1924-1933); *Viața Basarabiei* (1927-1940); *Albina* (1936) etc.

Bogatul patrimoniu bibliografic al Sectorului Carte Rară și Veche constituie un obiect de studiu al cercetărilor științifice din diferite domenii. Punerea materialului în circuitul științific reprezintă una din sarcinile fundamentale ale sectorului.

Astfel, o lume ascunsă a cărților vechi, plină de mister și enigme așteaptă și îndeamnă cercetătorii spre studierea și redescoperirea destinului lor, căci după cum a spus Thomas Carlyle „tot ceea ce a făcut, ce a gândit, ce a cucerit și ce a fost umanitatea este păstrat ca prin minune în paginile cărților”.

Referințe bibliografice:

1. BACĂRU, Livia. *Catalogul incunabilelor*. București, 1970. 89 p.
2. SLUTU-GRAMA, Claudia. Zestre de valori – sectorul Carte Rară și Veche. In: *Biblioteca academică 1928-2003: (Istorie, evoluție, personalități, evocări)*. Chișinău, 2003, pp. 98-105.
3. COROTENCO, Elena. Biblioteca academică: trecut și prezent. In: *Biblioteca academică 1928-2003: (Istorie, evoluție, personalități, evocări)*. Chișinău, 2003, pp. 5-47.
4. HANGANU, Aurelia. Cartea veche – reclamant al cercetării moderne. *Akados*. 2011, nr. 4, 110-112. ISSN 1857-0461.
5. CORNEA, Lucian. *Cartea străină veche în Biblioteca „Astra”*. Sibiu, 1982. 228p.
6. UNGUREANU, Gheorghe. *Familia Sion: studiu și documente*. Iași, 1936. 217 p.
7. HOTEA, Meda-Diana. *Catalogul cărții rare din colecțiile B.C.U „Lucian Blaga”: Donația Gheorghe Sion*. Cluj-Napoca, 2006. 165 p.
8. CERETEU, Igor. Duhovnicească deprindere: un manuscris nemțean necunoscut. – *Biblioscintia*. 2013, nr. 9, 5-9. ISSN 1857-2278.
9. EȘANU, Andrei și Valentina EȘANU. *Mănăstirea Voroneț: Istorie. Cultură. Spiritualitate*. Chișinău, 2010. 416 p.

TIPĂRITURILE ROMÂNEȘTI DE CULT ÎN BASARABIA ȚARISTĂ: 1821–1871

IGOR CHIOSA

BȘC „Andrei Lupan”

Articolul reprezintă o scurtă incursiune în istoria tipăririi cărților românești în Basarabia în perioada anilor 1821–1871. Cărțile de cult tipărite în limba română au jucat un rol important în păstrarea identității naționale a românilor basarabeni, ele contribuind decisiv la perpetuarea culturii și tradițiilor religioase românești.

Cuvinte-cheie: Basarabia, cartea de cult, tipografia eparhială

The article is a brief overview to the history of printing of Romanian books in Bessarabia during the years 1821–1871. Religious books printed in the Romanian language played an important role in preserving national identity of the Bessarabian Romanians, decisively contributing to the perpetuation of the Romanian culture and religious traditions.

Keywords: Bessarabia, religious book, diocesan printing house

Răpirea spațiului Pruto-Nistrean de către imperiul țarist în anul 1812 a avut consecințe nefaste pentru românii din acest spațiu vechi românesc. Ajunsă în componența unui imperiu reacționar, Basarabia (numită astfel de către ocupanți) urma să sufere mari transformări și perturbări în următorul secol, cea mai lovită fiind însăși ființa românească a neamului.

Credința creștin-ortodoxă a românilor, similară cu cea a rușilor, a fost o armă prin care s-a încercat integrarea românilor basarabeni în „lumea ortodoxă” condusă de Rusia, țariștii sperând că astfel vor putea elimina orice tentativă de rebeliune a basarabenilor față de politicile de exploatare și deznaționalizare.

După anexarea spațiului Pruto-Nistrean, unul din primii pași ai noii puteri a fost instaurarea unei comuniuni dintre români și ruși, prin intermediul bisericii bineînțeles. Astfel, la insistența mitropolitului Gavriil Bănulescu-Bodoni, în anul 1813 a fost creată eparhia Chișinăului și Hotinului, cu titlul de mitropolie și exarhie¹ [1, p. 4; 3, p. 33].

La începutul secolului al XIX-lea, în partea estică a vechii Moldove nu exista o tipografie, deoarece bisericile din spațiul Pruto-Nistrean erau asigurate cu cărți de cult în limba română din tipografiile de la Iași sau Neamț. Prin urmare, mitropolitul G. Bănulescu-Bodoni a hotărât să deschidă

¹După moartea lui G. Bănulescu-Bodoni, eparhia basarabească a fost coborâtă la rangul de arhiepiscopie.

o tipografie, astfel că, la 31 mai 1814, aceasta este deschisă solemn la Chișinău [2, p. 5].

Odată cu deschiderea tipografiei eparhiale, au început să fie tipărite cărți de cult atât în limba română, cât și în cea slavă-bisericească [2, p. 3-4].

Tipărirea cărților de cult în timpul păstoriei mitropolitului G. Bănulescu-Bodoni nu constituie obiectul nostru de cercetare. Vom menționa doar că în perioada 1814–1821 au fost tipărite cca. 19320 cărți de cult [2, p. 5]. Unii cercetători afirmă că numărul cărților tipărite este cu mult mai mare [5, p. 51].

Urmașii mitropolitului au continuat munca predecesorului lor în domeniul tipografic. În același timp, serie Șt. Ciobanu, succesorul mitropolitului G. Bănulescu-Bodoni, arhiepiscopul Dimitrie Sulima, a continuat munca predecesorului: astfel, în anul 1823, a fost tipărită cartea *Pentru datoriile presviterilor de popor*, iar în 1826, *Urmarea cântării de rugăciuni de mulțămire către Domnul Dumnezeu* [6, p. 181]. În anul 1827 a fost tipărită *Rânduiala panihidei*, după ediția din anul 1817, tipărită în timpul lui G. Bănulescu-Bodoni, în același an fiind tipărită și *Instrucția Bisericilor mai gios însemnate* [5, p. 54]. În anul 1830 a fost tipărită o altă carte de rugăciune și anume *Molitva la îngrozirea de foamete*, iar în 1841 *Datoriile călugărilor a unora către alții, în viața lor cea de obște* [6, p. 181].

Din seria cărților tipărite cu caracter laic, Șt. Ciobanu remarcă traducerea din limba rusă a lucrării lui I.N. Inzov² *Instrucția pentru bulgarii-coloniști, așezați în Basarabia* care a fost tipărită la tipografia eparhială din Chișinău în anul 1821, precum și tipărirea în anii 1822, 1842 și 1844 a Bucoavnelor³ româno-rusești [5, p. 53]. Cercetătorul menționează și traducerea din limba rusă a lucrării *Scurtă păstorească îndemnare pentru hultuirea apărătorului vărsat de vaci* tipărită în 1830 [5, p. 55]. Tipărirea în limba română a unor cărți cu alt caracter decât cel bisericesc denotă necesitățile unei literaturi laice în limba română.

În același timp, analizând principale lucrări tipărite în timpul arhiepiscopului D. Sulima, observăm că acestea nu au o mare importanță pentru oficierea cultului religios. Astfel, afirmația preotului A. Ciolac, precum că între anii 1820–1853 nu s-au tipărit noi cărți bisericești [4, p. 196], pare să fie adevărată.

P. Constantinescu-Iași scrie că arhiepiscopului Dimitrie Sulima i se mai atribuie și alte traduceri, printre care: *Începuturile învățaturii creștinești; Catihizmul mare; Serviciul bisericesc în ziua Sf. Sampsonie, principesei Olga, principelui Vladimir și Alexandru Nevski* [6, p. 182].

²Comisarul guvernului țarist în Basarabia și Novorosia.

³Abecedar cu caractere chirilice.

Între anii 1841–1852 la tipografia eparhială din Chișinău nu se tipăresc cărți bisericești noi [5, p. 56; 6, p. 182]. La începutul anilor '50 ai secolului al XIX-lea este reluată tipărirea cărților religioase în limba română. Astfel, în anul 1853 începe tipărirea a 600 de exemplare de *pentecostar*,⁴ care reprezenta o copie a unei ediții tipărite la mănăstirea Neamț [6, p. 182], lucru finalizat în anul următor, în decembrie 1854 începând tipărirea *Evangheliei*. Prin urmare, în noiembrie 1855 erau pregătite 603 exemplare ale *Evangheliei* [4, p. 196]. Menționăm că *Evanghelia* tipărită la Chișinău reprezintă o copie a *Evangheliei* românești tipărite la Buda în anul 1812 [5, p. 56]. Urmează o serie de alte cărți tipărite la tipografia eparhială din Chișinău, printre care: *Tipicul*⁵ de la 1856, după ediția de la Iași din anul 1816 [5, p. 56]; *Anfologhionul*⁶ în 1861, după o ediție din Moldova [5, p. 57]; *Octoihul*⁷ tipărit în anul 1862 (este o copie puțin modificată a octoihului tipărit în anul 1836 la mănăstirea Neamț) [5, p. 58]. În același an a fost tipărit și un *ceaslov*⁸ (1862) [6, p. 182]. În anul 1863 a fost tipărit *trioul*⁹ de pe o ediție românească mai veche tipărită la Blaj în anul 1800, iar în 1867 apare un nou *ceaslov*, reprezentând o ediție redusă în comparație cu *ceaslovul* tipărit în 1862 [6, p. 182]. Cărțile menționate mai sus sunt simple reproduceri (cu mici deosebiri) ale unor cărți bisericești românești [5, p. 58].

În pofida faptului că în procesul de tipărire a cărților de cult în Basarabia accentul se punea pe edițiile românești, în perioada menționată au fost tipărite și traduceri ale unor cărți rusești precum: *Catehismul creștinesc ortodox* al mitropolitului Filaret în 1862; *Învățăturile catihizice* de Scvorțov în 1867; *Colecțiune de bucăți cu conținut dogmatico-religios* de către preotul Poniatovschi în 1871 [5, p. 58].

În anul 1871 la cârma eparhiei basarabene este numit episcopul Pavel Lebedev, cunoscut drept un adept fervent al politicii țariste de rusificare a Basarabiei. Odată cu instaurarea acestuia în fruntea eparhiei Chișinăului și Hotinului, spiritul românesc este supus unui nou val de presiune. Astfel, limba română este strâmtorată, inclusiv în biserică. Spre exemplu, Monitorul

⁴Carte bisericească cuprinzând ritualul slujbelor dintre Paști și prima duminică după Rusalii.

⁵Carte care cuprinde ansamblul regulilor după care se oficiază slujbele religioase; normă, regulă pentru oficierea serviciului divin.

⁶Antologhion – carte religioasă cuprinzând slujbele praznicelor și ale sfinților de peste an.

⁷Carte bisericească destinată cultului ortodox în care sunt cuprinse cântările din fiecare zi a săptămânii cântate succesiv pe opt glasuri.

⁸Carte care cuprinde rugăciuni și cântări religioase pentru diferite ceasuri ale zilei.

⁹Carte rituală care conține slujba din postul Paștelui.

Eparhiei Chișinăului, care până în anul 1871 era publicat în două limbi (română și rusă), este publicat în continuare doar în limba rusă [2, p. 11]. Prin urmare, în perioada păstoririi prelaților basarabeni: Pavel, Serghie, Isachie și Neofit în limba română nu a fost tipărită nicio carte de cult [2, p. 11].

Tipărirea cărților religioase în limba română va fi reluată abia la începutul secolului XX, grație insistențelor episcopilor Iacob¹⁰ și Vladimir, devenind realitate în urma evenimentelor de la începutul secolului XX.

Mizând pe ortodoxism ca factor de coeziune între băștinași și țariști, autoritățile imperiale au crezut că înlocuirea limbii române cu cea rusă, în primul rând, în biserică, va facilita asimilarea românilor de către ruși. Iată de ce una din condițiile impuse de sinodul bisericii ortodoxe ruse, pentru ca la Chișinău să fie deschisă o tipografie, a fost: cărțile bisericești trebuiau tipărite după modelul exemplarelor ieșite de sub tiparul tipografiei sinodale din Moscova [2, p. 3-4]. Condiția respectivă s-a dovedit a fi problematică, astfel, deja în anul 1819 mitropolitul G. Bănulescu-Bodoni s-a adresat sinodului bisericii ortodoxe ruse, pentru a cere permisiunea de a face abstracție de la regula impusă și să tipărească unele cărți religioase după modelul românesc, care se deosebea de cel rusesc (este vorba despre *Evanghelie, Apostol și Trebnic*) [3, p. 85-86].

Această cerere vine să confirme opinia majorității cercetătorilor precum că de la deschiderea tipografiei eparhiale și până la sistarea tipăririi cărților religioase în limba română o mai mare importanță în procesul tipăririi cărților în eparhia basarabeană s-a acordat edițiilor românești, decât celor rusești, iar în unele cazuri, cărțile de cult tipărite la Chișinău erau copii fidele ale cărților religioase românești [5, p. 58; 4, p. 196].

Reticența enoriașilor români față de utilizarea limbii ruse și a cărților bisericești slave în biserică, a forțat autoritățile religioase basarabene să tipărească cărți în limba română conform canoanelor românești.

Referindu-se la rolul cărților românești în păstrarea identității naționale în Basarabia, Șt. Ciobanu se afirmă: „*cărțile românești ...reprezintă o icoană fidelă a statorniciei Românilor basarabeni din punct de vedere național-religios*” [5, p. 63].

Referințe bibliografice:

1. ПАРХОМОВИЧ, И. Два исторических документа: А. Всеподанный докладъ Св. Синода объ устройствѣ Кишиневской епархіи; Б. Указъ изъ Св. Синода о включеніи Кишиневской епархіи во второй классъ и о бытіи въ ней Архіепископу. *Труды Бессарабского Церковного Историко-Археологического Общества*. 1914, **IX**, 1-17.

¹⁰Iacob Piatnițki. A condus eparhia basarabeană între 1898–1904.

-
2. ПЕРОМОНАХЪ ГУРІЙ. Главнейшіе моменты въ исторіи молдавскаго книгопечатанія въ Бессарабіи. *Труды Бессарабскаго Церковнаго Историко-Археологическаго Общества*. 1910, **I**, 1-22.
 3. POPOVSCHI, Nicolae. Istoria Bisericii din Basarabia în veacul al XIX-lea sub ruși. *Revista Societății Istorico-Arheologice Bisericești*. 1931, **XXI**.
 4. ЧЕЛАКЪ, А. Бессарабскія богослужебныя книги на румынскомъ языке. *Труды Бессарабскаго Церковнаго Историко-Археологическаго Общества*. 1909, **II**, 178-206.
 5. CIOBANU, Ștefan. *Cultura Românească în Basarabia sub stăpînirea rusă*. Chișinău. 1992.
 6. CONSTANTINESCU-IAȘI, P. Circulația vechilor cărți bisericești românești în Basarabia sub Ruși. *Revista Societății Istorico-Arheologice Bisericești*. 1929, **XIX**, 173-227.

PATRIMONIUL CULTURAL IMATERIAL DIN PERSPECTIVA TEHNOLOGIILOR MULTIMEDIA

MARIANA COCIERU

Institutul de Filologie al AȘM

În prezentul articol vom elucida confruntarea zilnică a societății cu lumea tehnologiilor digitale și multimedia. Promovarea și valorificarea patrimoniului nostru cultural imaterial în format digital pe web reprezintă noi oportunități de a contribui la diversitatea culturală. Patrimoniul cultural digital constituie rezultatul final al măsurilor de identificare, documentare, cercetare, conservare, transmitere, promovare, revitalizare și valorificare a materialului etnofolcloric înregistrat pe teren. Digitalizarea este o prioritate a Uniunii Europene. Ar trebui să devină o prioritate și pentru cultura noastră. Arhivele digitale și alte produse noi sunt destinate unui public complex. Impactul lor sporește grație colaborării cu diverse rețele și portaluri. Republica Moldova nu este implicată suficient într-un plan național de digitizare. Din cauza ritmului rapid de evoluție în domeniul tehnologiei audio, formatele analogice sunt sortite dispariției. De aceea arhiviștii sunt primii responsabili pentru salvarea unui număr impunător de valoroase înregistrări audio în formate analogice. Activitatea acestora trebuie să se bazeze pe digitizarea urgentă a documentelor de arhivă.

Cuvinte-cheie: tehnologii multimedia, digitizare, salvagardare, patrimoniu cultural imaterial.

In this article we elucidate the daily challenges of society with the world of digital and multimedia technologies. Promoting and harnessing our intangible cultural heritage in digital format on the web represent new opportunities to contribute to cultural diversity. Digital cultural heritage constitutes the final outcome of the measures to identification, documentation, research, preservation, transmission, revitalization and promotion of the ethno-folk material recoded in its natural environment. Digitization is a priority in the European Union. It should be a priority for Moldovan culture too. Digital archives and other new products address to a wider audience. Their impact is increased by collaboration, networking and portals. The Republic of Moldova has not a sufficient national digitization plan. With the rapid pace of change in audio technology, analogue formats are doomed to disappearance. Nevertheless, many archivists are responsible for safeguarding of a large numbers of valuable audio recordings in analogue formats. Their working principle would have to take urgent digitization of the document and tape archives.

Keywords: multimedia technologies, digitization, safeguard, intangible cultural heritage.

„The true multimediu is the human being”
Lewis Mumford

Tehnologiile multimedia reprezintă convergența unei game largi de discipline creative și tehnice – combinație de text, imagini statice, sunet,

animație, video și interactivitate într-un context digital, pentru a produce diverse forme de new media sau hipermedia.

Utilizarea tehnologiilor hipermedia ca punct forte pentru sistemele de învățare-predare facilitează diseminarea produsului științific obținut în urma cercetărilor din cadrul proiectelor instituționale fundamentale și aplicative. Prioritate au accesarea tehnologiilor multimedia opensource, grație cerințelor din partea publicului interesat.

Aplicarea tehnologiilor digitale presupune transpunerea masivă a informației în format electronic pentru crearea versiunilor digitale ale unor cărți tipărite, ale imaginilor de obiecte și documente cu existență materială, ale cărților și revistelor electronice, ale expozițiilor virtuale, arhivelor digitale de texte sau de imagini, arhivelor digitale sonore și video, dicționarelor online, bazelor de date, reconstituirilor virtuale etc. și pentru a asigura cu material factologic viabilitatea proceselor multimedia. Rezonanța lor crește odată cu inițierea colaborărilor cu alte rețele și portaluri tematice.

Printre elementele de valoare ale patrimoniului cultural, cele care aparțin expresiei imateriale sunt remarcabile și reprezintă produsul definitiv al matricei spirituale. Constituentul etnofolcloric este identificat, documentat, cercetat, definit, teaurizat, salvgardat, conservat, transmis, promovat și valorificat de către mediul științific, apoi aprobat de promotorii care analizându-l îl valorifică în continuare.

Maniera de interpretare vocală, de narare, de performare ajută la constituirea personalității individuale, dar și a celei de colectiv. Metodele de transmitere audio-vizuale au un rol deosebit în formarea societății moderne, care la ora actuală se orientează tot mai mult spre recuperarea patrimoniului spiritualității milenare.

Care sunt avantajele, dar și dezavantajele aplicării tehnologiilor multimedia și digitale la valorificarea patrimoniului cultural imaterial? Pentru a elucida răspunsul sunt necesare câteva precizări.

1. Repere preparative condiționate de specificul Republicii Moldova

Actualmente, orice cercetare științifică care ia în discuție valorificarea patrimoniului cultural imaterial se încadrează în două direcții strategice: una înaintată de Guvernul Republicii Moldova intitulată „Edificarea statului de drept și punerea în valoare a patrimoniului cultural și istoric al Moldovei în contextul integrării europene” și cea de a doua, care ține nemijlocit de intenția statului nostru de a adera la Uniunea Europeană, reglementată de politicile realizate de Consiliul Europei, Uniunea Europeană și Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO). Pentru aplicarea tehnologiilor multimedia ca modalitate de valorificare și promovare a tezaurului etnofolcloric este necesar a parcurge câțiva pași foarte importanți

legați nemijlocit de cultura înțelegerii problemei de salvagardare a patrimoniului național.

Pentru a se racorda tot mai mult la politicile științifice și culturale europene, Republica Moldova a reușit până în prezent să elaboreze nouă convenții cu referire la tezaurul cultural. Toate acestea vizează identificarea elementelor de patrimoniu național: fixarea, studierea și stabilirea calității acestora, evaluarea situației actuale, determinarea factorilor care ar prejudicia existența lor ulterioară, identificarea măsurilor de protejare a patrimoniului cultural, atât imaterial, cât și material și nevoia de diseminare a rezultatelor de investigație cu referire la subiectul cercetat în sferile importante de activitate: educație, știință, cultură.

În statele Uniunii Europene funcționează de circa 5 ani un program care vizează digitizarea masivă a informației. Scopul este unul bine definit – de a transmite generațiilor care vin diversitatea patrimoniului cultural. Avantajele oferite de tehnologiile informaționale permit acest lucru pentru o perioadă de timp nedeterminată. Toate instituțiile care conțin fonduri de arhivă cu materiale istorice, cultural-artistice fac parte din acest program-pilot de digitizare. Ca rezultat, în noiembrie 2008 a fost creată și lansată Biblioteca Digitală Europeana. Scopul creării acesteia era de a transforma patrimoniul cultural și științific al întregii Europe (fonduri de texte, documente sau cărți, obiecte de muzeu, situri și monumente, înregistrări audio și video, fotografii, oricare alte elemente ale patrimoniului cultural imaterial și material) într-o colecție digitală practică și atractivă ca formă de prezentare pentru publicul interesat. Toate bibliotecile naționale și muzeele din întreg spațiul european sunt actorii principali invitați să colaboreze la acest proiect. România a fost prima țară care a răspuns la solicitarea UNESCO de a realiza acest program (portalul Biblioteca Digitală a României). În ce privește Republica Moldova, la ora actuală și Biblioteca Națională, și celelalte biblioteci publice importante, arhive, muzee din țară au început digitizarea fondurilor de materiale disponibile. Pe parcurs se vor asigura resursele necesare pentru înglobarea informației digitale obținute într-o imensă bază europeană de date.

În mediul academic discuțiile cu referire la tezaurul cultural imaterial încep după aprobarea în anul 2003, la Paris, a Convenției UNESCO privind Salvagardarea Patrimoniului Cultural Imaterial. Inițial s-a încercat o coraportare a prevederilor Convenției la realitatea culturală specifică Republicii Moldova. Abia în 2006, după un șir de conferințe științifice, mese rotunde, simpozioane și studii publicate, Convenția este aprobată și de țara noastră. Urmând exemplul statelor europene, mediul științific devine receptiv la măsurile prevăzute în respectivul acord și încearcă să întreprindă primii pași în ceea ce privește salvagardarea patrimoniului cultural imaterial.

După redimensionarea cadrului legislativ cu referire la patrimoniul cultural, anul 2009 poate fi caracterizat ca unul prolific din punct de vedere al reactualizării îndeplinirii prevederilor Convenției UNESCO. Astfel, pe lângă Ministerul Culturii al Republicii Moldova se constituie Comisia Națională de Salvagardare a Patrimoniului Cultural Imaterial cu funcții de coordonare privind protejarea elementelor de memorie colectivă. Comisia reușește să unească specialiști din mediul academic, sfera educației, dar și din domeniul tezaurului național. Prima realizare a acestei colaborări a constituit-o elaborarea proiectului de lege cu privire la protejarea patrimoniului cultural, care are ca obiectiv stabilirea cadrului juridic, administrativ, tehnic și științific pentru a asigura identificarea, documentarea, cercetarea, conservarea, transmiterea, promovarea, revitalizarea și punerea în valoare a patrimoniului cultural imaterial [1, p. 2].

S-au purtat numeroase discuții vizavi de definirea corectă a noțiunilor și conceptelor de bază ale tezaurului național și salvagardarea acestuia. Ghidați de formularea din Convenția UNESCO, membrii Comisiei au acceptat ca noțiunea de *patrimoniu cultural imaterial* să desemneze o: „totalitate a elementelor creației tradiționale autentice, valoroase din perspectivă istorică și culturală, transmise din generație în generație, exprimate în forme literare, muzicale, coregrafice sau teatrale, precum și ansamblul de practici, reprezentări, expresii, cunoștințe și abilități, împreună cu instrumente, obiecte, artefacte, vestimentație specifică, accesorii și spații culturale asociate acestora, pe care comunități, grupuri și, după caz, persoane le recunosc ca parte integrantă a patrimoniului lor cultural” [1, p. 1].

Pentru a realiza măsurile de protejare a Patrimoniului Cultural Imaterial, membrii Comisiei Naționale de Salvagardare a Patrimoniului Cultural Imaterial au lansat Proiectul-pilot „Elaborarea Registrului Național al Patrimoniului Cultural Imaterial al Republicii Moldova în conformitate cu prevederile Convenției privind salvagardarea patrimoniului cultural imaterial (Paris, 2003)”. S-a reușit motivarea specialiștilor din domeniul culturii de a participa la inventarierea elementelor de patrimoniu cultural imaterial, de a înregistra imagini foto care să argumenteze prezența expresiilor culturale tradiționale în comunități.

Din anul 2008 până în prezent au fost înscrise în Lista Reprezentativă UNESCO 298 elemente, iar în Lista Salvagădării Urgente – 31 elemente ale patrimoniului cultural imaterial [2]. România reușește să înregistreze în respectiva listă trei elemente de patrimoniu: Ritualul Călușului, Doina și meșteșugul Ceramică de Horezu . Republica Moldova propune doar o listă de potențiale candidaturi pentru Lista Reprezentativă UNESCO. Pagina web, www.patrimoniuiaterial.md, creată în cadrul aceluiași Proiect-pilot, susținut financiar de Biroul Regional UNESCO de la Moscova, găzduiește

elementele-candidat pentru care comisia, în urma inventarierilor, evaluează dosare de patrimoniu. La ora actuală din această listă fac parte: *Colindatul de ceată bărbătească* și *Mărțișorul*. Lista este deschisă și va fi completată.

2. Salvagardarea elementelor de tezaur național

În *Legea nr. 58 din 29.03.2012 privind protejarea patrimoniului cultural imaterial* conceptul respectiv este definit ca o aplicare a măsurilor operative și de durată care asigură revitalizarea și viabilitatea elementelor de patrimoniu cultural imaterial amenințate de pericolul dispariției.

În concepția modernă termenul *salvagardarea patrimoniului cultural* presupune protejarea printr-un ansamblu de acțiuni sociale, economice și educaționale a patrimoniului și necesită un ansamblu de recomandări științifice, legislative, organizatorice, administrative, sociale, economice, educaționale și culturale destinate să garanteze *protejarea* (evidența, ocrotirea, conservarea, restaurarea), *cercetarea* și *integrarea* acestuia în diversele sfere sociale (educație, turism, amenajarea teritoriului etc.). Protejarea, cercetarea și integrarea patrimoniului sunt constituentele fundamentale ale salvagărdării patrimoniului cultural [3].

3. Arhivele – tezaur național

Printre cele nouă elemente din instrumentarul cu care operează salvagardarea patrimoniului cultural imaterial prioritate o au arhivele deținătoare de patrimoniu cultural.

Arhivele de folclor, care depozitează creația imaterială, sunt instituții acreditate să identifice, documenteze, cerceteze, definească, teaurizeze, conserve faptele folclorice autentice, sub forma lor genuină, și constituie un instrumentar eficient și obiectiv pentru păstrarea memoriei colective. Dacă identificarea, documentarea, cercetarea, definirea, teaurizarea și conservarea necesită tehnologii mai puțin sofisticate, atunci transmiterea, promovarea și valorificarea informației solicită ajutorul celor mai moderne sisteme.

Informația culturală reprezintă averea de neprețuit a unui popor. Repercusiunile sale, respectiv capacitatea spirituală, integritatea națională, potențialul intelectual, poziția verticală și forța morală etc. se pot exterioriza numai grație felului în care memoria colectivă ajunge la marele public și aceasta nu oricum, ci ca o expresie eficientă, capabilă să fie interpretată. De aceea informația culturală transmisă trebuie să aibă un format atractiv, care să creeze stări afective intense și interes pentru noi teaurizări.

4. Aplicarea tehnologiilor multimedia

Analizând situația actuală, putem observa că utilizarea tehnologiilor informaționale a pătruns și în domeniul prezentării tradițiilor folclorice din diferite țări ale lumii. Datorită interesului marelui public pentru cultură,

informația teaurizată în arhivele sonore folclorice are un potențial economic ridicat.

Aplicarea tehnologiilor respective este nu numai utilă, dar și necesară din motive legate de salvarea celor mai importante arhive sonore folclorice. Procedul propus constituie o soluționare eficientă a valorificării prin transmiterea informației culturale tradiționale către marele public, efectuând operațiunile de recondiționare și digitizare a patrimoniului cultural, astfel încât să se cultive familiarizarea mai profundă cu tradiția populară. Aceasta este o metodă de ultimă oră, mai eficientă, de educare a tinerei generații în spiritul etnografiei și folclorului românesc. Se inițiază completarea sistemului educațional instituțional cu aceste elemente de cultură generală pentru cunoașterea și perpetuarea valorilor moștenirii populare naționale.

Aspectul și posibilitățile de prezentare a informației prin intermediul calculatorului reprezintă în permanență subiecte de cercetare în vederea perfecționării continue.

Utilizarea tehnologiilor multimedia se concentrează pe câteva direcții principale:

1. prezentarea, prin intermediul calculatorului, a informației culturale atât către cercetătorii din domeniul etnografiei, folcloristicii, cât și către marele public;
2. identificarea celor mai adecvate mijloace de exprimare pentru prezentările de mai sus;
3. dezvăluirea în arhive a informației care corespunde cel mai bine mijloacelor de exprimare, stabilite în urma cercetărilor anterioare.

Obiectivul de bază al aplicării tehnologiei multimedia la valorificarea patrimoniului cultural imaterial este digitizarea producției folclorice. Principiile de lucru constau în:

- a) revitalizare, evidență, clasificare tematică, zonală;
- b) scanare (conservare) a fondului de documente (manuscrite, registre, fișe, pașapoarte);
- c) identificare și scanare de imagini, transpunerea pe CD, DVD a materialului audio și video;
- d) transcriere în sistem analogic și digital, verificare a stării tehnice și a calității înregistrărilor, subzistență și recondiționare a aparatajului, audieri, vizualizări, consultanță, alcătuire de montaje sonore, proiecte video și punere la dispoziție a acestora pentru cercetare, valorificare etc.

Așadar, tehnologiile multimedia reprezintă unul dintre cele mai promițătoare și mai populare domenii ale științei informatizării. Scopul acestora în urma digitizării materialului arhivistic este de a crea un produs care să conțină o colecție de imagini, text și date, însoțite de sunet, video,

animație și alte efecte vizuale (gen simulare), care să includă o interfață interactivă și alte dispozitive manageriale.

4.1. Avantajele aplicării tehnologiilor multimedia

Avantajele evidente și reprezentative ale tehnologiei multimedia se referă la următoarele posibilități, care sunt utilizate pe scară largă în prezentarea informației culturale:

- a) capacitatea de a stoca o cantitate mare de diverse informații pe același suport media (până la 20 de volume de text scris, în jur de 2.000 de imagini de înaltă calitate, 30-45 de minute de video, până la 7 ore de sunet);
- b) posibilitatea de a mări (în detaliu) pe ecran imaginea sau cele mai reprezentative fragmente ale acesteia, uneori într-o creștere de douăzeci de ori mai mare (cu ajutorul instrumentului „lupă”), menținând în același timp calitatea imaginii. Acest lucru este important mai ales pentru descifrarea reprezentării grafice a cuvântului de pe filele de manuscris, dar și pentru expunerea operelor etnografice și folclorice unice;
- c) posibilitatea de a compara imaginea și a o procesa cu ajutorul diverselor instrumente software pentru cercetare științifică sau în scopuri educaționale;
- d) posibilitatea de a accesa în imaginea însoțitoare, text sau alte materiale vizuale a hyperlinkurilor, la care se face trimitere imediată pentru obținerea unui ajutor sau orice alte informații explicative (inclusiv vizuale) (tehnologia hypertext și hypermedia);
- e) posibilitatea de a realiza un continuum muzical sau orice alt acompaniament audio, care să corespundă unui interval vizual static sau dinamic;
- f) posibilitatea de a folosi secvențe din filme, înregistrări video etc., funcțiile „stop-cadru”, „derularea” pe cadru a înregistrărilor video;
- g) includerea în bazele de date CD-ROM a metodelor de prelucrare a imaginilor, animații (de exemplu, însoțirea relatării unei tradiții etnofolclorice cu imagini, demonstrații animate a elementelor sale constructive) etc.;
- h) posibilitatea de conectare la rețeaua globală Internet;
- i) posibilitatea de a lucra cu diferite aplicații (editori de text, imagine și sunet, informații cartografice);
- j) posibilitatea de a crea „galeriile” proprii (probe) din informațiile furnizate în produs (opțiunea „buzunar” sau „notițele mele”);
- k) posibilitatea de „a memora drumul parcurs” și de a crea diverse „marcaje” pe „pagina” de pe ecran care ne interesează;
- l) posibilitatea de a vizualiza în mod automat întregul conținut al produsului („slide show”) sau de a crea un ghid animat și sonorizat pentru un produs („manual de utilizare audio și demonstrativ”); includerea în structura produsului a componentelor de joc cu elemente de informare;

m) posibilitatea de navigare liberă prin informații și de întoarcere la meniul principal (un conținut conex), la cuprins, bibliografie etc. sau de ieșire, în genere, din document și revenire la el oricând prin accesare.

4.2. Dezavantajele tehnologiilor de digitizare

Dezavantajele tehnologiilor de digitizare țin mai mult de preservarea materialului înregistrat pe termen lung. Diferența dintre înregistrarea analogică și cea digitală e una ce ține de tehnologie. Păstrarea materialului în format analogic are loc pe termen îndelungat, în timp ce conservarea în format electronic presupune transcrierea continuă a informației de pe un suport pe altul, adică salvare scurtă și permanentă pentru o perioadă de timp mai îndelungată. Un neajuns îl reprezintă durata existențială a mediilor de stocare a informației cum ar fi dischetele, CD-urile, DVD-urile, HDD-urile etc. Garanția de păstrare a materialelor prezervate pe suporturile recordabile – CD, DVD, variază între 5-10 ani, iar pe cele mai sigure cum ar fi HDD-urile, între 3 și 5 ani. De aceea conservarea informației se realizează pe termen îndelungat cu condiția de a se transcrie permanent pe noi suporturi, un fel de „migrare” digitală [4, p. 311]. Procedura de transfer trebuie realizată la fiecare 5 ani pentru a preveni pericolul de pierdere a informației. Altceva e că la ora actuală se perfecționează HDD-urile pe suport RAM (așa-numitele discuri în stare solidă), pe memorie electronică, care grație progresului științific vor fi cu adevărat cea mai bună soluție în viitor. Avantajul lor forte este că nu au nici un element mecanic în construcția lor, facilitându-le rezistența în timp. Dezavantajul tehnic pe care îl prezintă momentan constă în rezistența precară la procesele de citire/scriere a datelor, dar cu timpul și această problemă va fi soluționată.

Se prevede, pentru a exclude pierderea informației, realizarea mai multor copii ale materialului teaurizat, precum și stocarea în mai multe locuri. Urmând aceste recomandări, se va reuși preîntâmpinarea pierderii documentelor. Astfel, o arhivă deținătoare de materiale de patrimoniu previne dispariția lor în neantul uitării și oferă posibilitatea de a recupera trecutul conservat¹.

În privința arhivelor digitale se cere a respecta recomandările de specialiștilor internaționali IASA (International Association of Sound and Audiovisual Archives) pentru a obține rezultate optime la utilizarea metodelor de conservare și păstrare a informației culturale. În ghidul *The Safeguarding of the Audio Heritage: Ethics, Principles and Preservation Strategy* comitetul tehnic enunță unele aspecte importante privind

¹Din propria experiență, un prim HDD extern cu materiale digitizate, care s-a defectat, e într-o recuperare de date deja de 3 ani.

salvgardarea tezaurului sonor. Astfel *the long time preservation* reprezintă o metodă de păstrare *short time preservation* cu o revitalizare permanentă, necesară a informației pe un termen *long time*, ceea ce presupune o bază materială bine definită, în caz contrar, procedura de transferare continuă nu va avea loc. Dacă cu timpul va apărea o tehnologie care să ofere o conservare de secole a materialelor de arhivă (cum ar fi HDD-urile pe suport RAM, amintite mai sus) asemeni celei puse la dispoziție de tehnologia analogică², atunci, evident, va crește și siguranța păstrării memoriei colective.

Un alt aspect al procesului de digitizare rezidă în asigurarea suportului administrativ, legal, tehnologic și al resurselor umane. Pentru o mai bună reușită a respectivului proces este necesar de a planifica în detaliu fiecare pas de realizare. De asemenea, nu în ultimul rând, se va face o pregătire a cadrelor care vor îndeplini munca tehnică, cu indicațiile de rigoare privind parametrii de digitizare și alte proceduri.

Cercetătorul și practicianul român Liviu Pop, în baza propriei experiențe în domeniul digitizării, face o serie de observații foarte utile pentru specialiștii interesați în a salvagarda moștenirea culturală națională. În studiul său *Dificultăți de păstrare a materialului digital pe termen lung și posibile soluții*, explică în detaliu care ar fi avantajele, dar și dezavantajele procesului de tratare neliniară a materialului arhivistic. Soluțiile propuse pentru punctele sensibile ale procesului de digitizare sunt extrem de importante: „Din punct de vedere legal este necesar să se clarifice apartenența drepturilor de autor a materialului destinat digitizării și limita legală a folosirii acestuia după digitizare. Ar fi păcat să se demareze un proces de digitizare a unui material care odată digitizat va naște dispute legale și va împiedica accesarea sa de către un public mai larg, strict din considerente juridice. Un alt element de planificare important este felul în care este structurată baza de date. Este de preferat ca datele de catalog digitale să fie cât mai detaliate, iar sistemul de catalogare să fie unul cât mai răspândit și cu perspectivele cele mai bune de folosire pe viitor. Apoi partea tehnică trebuie să fie atent pregătită, calitatea materialului digitizat neputând fi îmbunătățită odată realizat transferul de pe suportul analogic. Și nu în ultimul rând, este necesară plănuierea accesibilității materialului pe termen lung, adică un proces de recopiere a acestuia constant, în pas cu evoluția tehnologiilor digitale” [5, p. 14].

²Arhiva Institutului de Etnografie și Folclor „C. Brăiloiu” deține 14.613 de cilindri de fonograf și 5.722 de discuri cu materiale etnofolclorice culese în anii 1912-1953, care se află într-o stare relativ bună. Același lucru putem afirma și despre benzile magnetice. În Arhiva de Folclor a Institutului de Filologie al AȘM sunt bobine cu materiale înregistrate în anii 1966. Făcând calculele necesare, vedem că aceste instrumente analogice s-au păstrat 47 ani.

Un alt dezavantaj ține de progresul permanent al tehnologiilor informaționale, înlocuirea unor dispozitive vechi cu altele mai performante, dar incapabile de a reda producțiile anterioare. Astfel, datele conservate se află într-un pericol de a nu mai fi citite de pe suporturile pe care au fost stocate.

4.3. Parametrii de digitizare

Una din recomandările de bază ale IASA se referă la parametrii de digitizare. Schemele digitale de codificare (formate), precum și rezoluția digitală reprezintă obiectul dezvoltării ulterioare. În pofida acestor evoluții, schemele de codificare utilizate în scopuri de conservare trebuie să fie definite în mod deschis și nu ca proprietate pentru un număr limitat de producători. Formatele de date (fișiere) sunt superioare fluxurilor audio digitale (R-DAT, CD-Audio) în ceea ce privește securitatea datelor și monitorizarea lor.

Formatele digitale au o rezoluție limitată, stabilită de frecvența de eșantionare determinată, finită și de lungimea cuvântului digital. În timp ce pentru semnalele provenite digital rezoluția originală trebuie să respecte formatul conservării digitale, alegerea în favoarea originalelor analogice va fi întotdeauna un compromis. În principiu, rezoluția digitală înaltă este necesară pentru reprezentarea adecvată a tuturor subtilităților pe minute ale semnalelor analogice originale.

În ultimii ani, stocarea audio sub formă de fișiere a devenit o practică dominantă, iar formatele *.wav* sau *BWF* au devenit, de facto, un standard. Acest format este recomandat în mod oficial de către comitetul tehnic IASA [6, 2.8.2 și 6.1.2.1].

În prezent, convertoarele A/D oferă o rată de eșantionare de 192 kHz și o rezoluție a amplitudinii de 24 biți, care sunt considerate standarde europene. Pentru originalele analogice IASA recomandă o rezoluție digitală minimă de 48 kHz – rata de eșantionare și lungimea cuvântului 24 biți. Pentru instituțiile de patrimoniu cultural este acceptată o rezoluție de 96 kHz/24 biți. Transferurile mai reușite ale segmentelor neclare ale unui material sonor fac mai ușoară eliminarea ulterioară a acestora prin procesarea digitală a semnalului, atunci când se fac copii de acces. Înregistrările vocale, din cauza caracterului tranzitoriu al consoanelor, trebuie să fie tratate ca niște înregistrări muzicale [7, p. 8].

Formatul în care sunt salvate fișierele digitale joacă un rol foarte important. Este recomandat ca orice element digital să fie salvat sau convertit într-un fișier cu un format cât mai accesibil. De exemplu, pentru documentele text există multe formate proprietare, cum ar fi cele cu extensia *.doc*. Dar există și echivalentul său în format deschis, fișierele cu extensia *.rtf*. Astfel, este necesar ca documentele să fie păstrate în fișiere cu extensia *.rtf*, nu *.doc*.

Cu toate că există această diferență între formatul deschis și formatul proprietar în cazul documentelor text, se pare că formatul acceptat de marea majoritate pentru păstrarea documentelor text este *.pdf*. Acesta, chiar dacă este proprietar, are sursa deschisă și poate fi valorificat cu succes și în viitor.

5. Concluzii

Interesul deosebit al publicului față de spațiul online demonstrează încă o dată că procesul de conservare prin digitizare și punerea la dispoziție a patrimoniului cultural marelui public este o realizare de o importanță majoră. Accesarea materialului digitizat este cu atât mai mare, cu cât lansarea unor noi dispozitive digitale după inventarea calculatorului este în continuă creștere.

Odată cu apariția în rândurile populației a sistemelor informaționale foarte avansate tehnologic, care au posibilități de accesare a unui conținut enorm de produse digitale (de la text și realizări sonore pâna la producții video sau programe foarte variate), este evidentă dorința nestăpânită de a naviga prin informație cu ajutorul acestor mecanisme puternice. În acest sens, gestionarilor de arhive culturale naționale li se cere doar să pună la dispoziție publicului interesat materialele pe care le dețin. Astfel, tezaurul național, care se luptă pentru existență în lumea marilor realizări tehnologice, are o nouă șansă de a revini în atenția publicului. Clauzele necesare unei noi renașteri culturale sunt evidente: interes din partea populației, inițiative la nivel european de digitizare și salvagardare a patrimoniului cultural, infrastructura necesară unei bune declanșări a procesului de digitizare fără a prejudicia integritatea materialelor de arhivă. Revalorificarea și accesibilitatea patrimoniului cultural imaterial românesc din Republica Moldova, Ucraina și Federația Rusă trebuie să devină un deziderat prim pentru cercetători, dar și pentru marele public. Iar pentru aceasta e necesar a exploata la maxim avantajele oferite de tehnologiile multimedia și digitale.

Referințe bibliografice:

1. *Lege nr. 58 din 29.03.2012 privind protejarea patrimoniului cultural imaterial*, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova [online]. [Accesat 25.08.2013]. Disponibil: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=342910>
2. *Lists of intangible cultural heritage and Register of best safeguarding practices, initiated by UNESCO* [online]. 2008 [Accesat 25.08.2013]. Disponibil: <http://www.unesco.org/culture/ich/index.php?lg=en&pg=00011&multinational=3&display1=inscriptionID&display=maps>
3. CAVRUC, Valeriu și Gheorghe POSTICĂ. Salvagardarea Patrimoniului Cultural Național al Republicii Moldova. *Akademios*, 2010, nr. 2(17), 38-43. ISSN 1857-0461.

-
4. TEODOREANU, Nicolae. Arhiva sonoră a Institutului de Etnografie și Folclor «C. Brăiloiu» și provocările tehnologiilor digitale. *Anuarul Institutului de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu”*. 2008, nr. 19, 307-317. ISSN 1220-5230.
 5. POP, Liviu. *Dificultăți în păstrarea materialului digital pe termen lung* [online]. 2009 [Accesat 25.08.2013]. Disponibil: <http://issuu.com/liviupop/docs/namecacf14>.
 6. IASA Technical Committee, *Guidelines on the Production and Preservation of Digital Audio Objects* [online]. Ed. by Kevin BRADLEY. Second ed. 2009 [Accesat 25.08.2013]. (Standards, Recommended Practices and Strategies, IASA-TC 04). Disponibil: www.iasa-web.org/tc04/audio-preservation.
 7. IASA Technical Committee, *The Safeguarding of the Audio Heritage: Ethics, Principles and Preservation Strategy* [online]. Ed. by Dietrich SCHÜLLER. Version 3, 2005 [Accesat 25.08.2013]. (Standards, Recommended Practices and Strategies, IASA-TC 03). Disponibil: http://www.iasa-web.org/sites/default/files/downloads/publications/TC03_English.pdf

TEORIA INTELIGENȚELOR MULTIPLE ÎN ACTIVITATEA UNUI BIBLIOGRAF

dr., conf. univ. ADELA MANOLII

BȘC „Andrei Lupan”

Succesul și insuccesul sunt definite în raport cu inteligența. Pornind de la teoria inteligențelor multiple, fiecare persoană posedă numeroase reprezentări mentale și limbaje ale intelectului, deosebindu-se prin formele și dimensiunile acestor reprezentări, prin ușurința cu care se folosesc de ele și modul în care pot fi schimbate aceste reprezentări. Fiecare bibliograf este o personalitate unică, unicitatea manifestându-se prin gradul diferit de dezvoltare a inteligențelor multiple și natura unică a combinării acestor inteligențe.

Cuvinte-cheie: inteligență, teoria inteligențelor multiple, inteligența lingvistică, inteligența logico-matematică, inteligența spațial-vizuală, inteligența muzical-ritmică, inteligența corporal-kinestezică, inteligența interpersonală, inteligența intrapersonală, inteligența naturalistă, bibliograf, unicitate, activitate individualizată, activitate diferențiată, șef de serviciu.

Success and failure are defined in relation to intelligence. Based on the theory of multiple intelligences, each person possesses numerous mental representations and languages of intelligence, distinguished by shape and dimensions of these representations, by ease with which they are used and by the way of how these representations can be changed. Each bibliographer is a unique personality. His/her uniqueness is manifested by the different degree of development of multiple intelligences and unique nature of the combination of these intelligences.

Keywords: intelligence, theory of multiple intelligences, linguistic intelligence, logical and mathematical intelligence, visual-spatial intelligence, musical-rhythmic intelligence, bodily-kinesthetic intelligence, interpersonal intelligence, intrapersonal intelligence, naturalist intelligence, bibliographer, unique, individualized activity, differentiated activities, head of service

Inteligența este capacitatea omului de a înțelege ușor și bine, de a sesiza ceea ce este esențial, de a rezolva situații sau probleme noi pe baza experienței acumulate anterior [1, p. 497], sinonim cu *deșteptăciune*. Psihologul H. Gardner definește conceptul de *inteligență* ca fiind: calea prin care un individ poate să-și rezolve problemele de viață; abilitatea de a crea un produs sau de a oferi un serviciu care este de valoare în cel puțin o cultură; potențialul de a găsi sau de a crea soluții care să faciliteze noi achiziții [2]. Formarea unei personalități active, investigatoare, creatoare, care să participe conștient la propria sa formare constituie nu numai un principiu, ci și o orientare a omului cult de astăzi.

Succesul și insuccesul sunt definite în raport cu inteligența. Teoriile referitoare la inteligență ale lui Binet, Simon, Stanford, care propuneau principiul omogenității din punctul de vedere al inteligenței în organizarea colectivelor, au fost devansate de perspectiva multidimensională a inteligenței, dezvoltată în paralel cu alte capacități individuale (inteligența emoțională și socială). Teoria referitoare la inteligențe cu cea mai mare rezonanță în educația ultimelor decenii este teoria inteligențelor multiple a lui H. Gardner (1983), definite ca abilități de a rezolva probleme, de a genera noi probleme, de a face ceva, pornind de la cele învățate.

Psihologul american H. Gardner este de părerea că inteligența este localizată pe diferite zone ale creierului care sunt conectate între ele, se susțin una pe cealaltă, dar pot funcționa și independent, dacă este nevoie. Cercetătorul a demonstrat că intelectul uman este multiplu și că orice individ reprezintă o „colecție de inteligențe”, iar capacitatea cognitivă a unei persoane poate fi mai bine descrisă printr-un set de abilități sau deprinderi mentale, pe care le numește *intelligențe multiple* [3]. În opinia sa, orice individ posedă, într-o măsură mai mare sau mai mică, fiecare dintre aceste inteligențe. Ceea ce îi diferențiază însă pe oameni este gradul lor diferit de dezvoltare și natura unică a combinării acestor inteligențe. Tocmai din această cauză, specifică autorul, fiecare persoană este unică, iar unicitatea ei se manifestă prin faptul că are mai dezvoltat un anumit tip de inteligență, ceea ce și îi determină randamentul asimilării cunoștințelor, al interiorizării și al explicării relațiilor, al implicării profesionale etc. [4].

Pornind de la teoria inteligențelor multiple, fiecare persoană posedă numeroase reprezentări mentale și limbaje ale intelectului, deosebindu-se prin formele și dimensiunile acestor reprezentări, prin ușurința cu care se folosesc de ele și modul în care pot fi schimbate aceste reprezentări.

Deși în cele mai multe surse de specialitate se propun opt tipuri de inteligențe multiple (*inteligenta lingvistică, inteligenta logico-matematică, inteligenta spațial-vizuală, inteligenta muzical-ritmică, inteligenta corporal-kinestezică, inteligenta interpersonală, inteligenta intrapersonală, inteligenta naturalistă*), unii autori continuă șirul cu încă una – *inteligenta existențială*. Propunem o mică descriere a acestor tipuri de inteligență, pentru a facilita înțelegerea subiectului în discuție:

- *inteligenta lingvistică* (numită și *inteligenta cuvintelor* sau *inteligenta verbală*) se caracterizează prin capacitatea de a utiliza cu ușurință cuvintele în limbajul scris și vorbit, abilitatea de a învăța limbi străine, capacitatea de a folosi limbajul în atingerea anumitor scopuri. Persoanele care au dezvoltat acest tip de inteligență memorizează cu ușurință nume, locuri, denumiri etc.; le place să sitească, să scrie și să spună povestiri; înțeleg ordinea și semnificația cuvintelor; explică ușor; au un umor lingvistic remarcabil;

conving ușor, sunt persuasivi în vorbire și scriere; fac analize metalingvistice cu ușurință; se implică cu plăcere la jocurile lingvistice, folosind diferite figuri de stil. În felul acesta, inteligența lingvistică reflectă capacitatea unui individ de a se exprima și de a comunica, într-un context cultural dat. Este inteligența specifică scriitorilor și a celor care au capacitatea de a învăța relativ ușor o limbă străină. De asemenea, este inteligența celui care se exprimă clar și poate transmite cunoștințe într-un proces de învățare;

- *inteligența logico-matematică* (sau *inteligența numerelor și a rațiunii*) reprezintă abilitatea de a analiza problemele în mod logic, de a face operații matematice, de a utiliza raționamente inductive și deductive, de a investiga subiecte științifice; cuprinde și capacitatea de a formula ipoteze, a clasifica, a ierarhiza. Persoanele cu inteligență logico-matematică dezvoltată au un bun discernământ în ceea ce privește relațiile și conexiunile, realizează calcule complexe, operând cu formule și algoritmi. Așadar, inteligența logico-matematică este specifică celor care sunt buni la matematică, logică, fizică, chimie și care realizează diferite activități în domeniul științelor exacte sau al științelor ingineresti. Inteligența logico-matematică este specifică economiștilor și managerilor, deoarece deciziile pe care ei trebuie să le ia necesită un bun suport logic și matematic;

- *inteligența spațial-vizuală* (numită și *inteligența imaginii, a desenului și a picturii*) este definită prin capacitatea de a recunoaște și a manipula caracteristici spațiale largi (piloții, navigatorii etc.), precum și caracteristici extrem de fine (chirurgii, arhitecții, pictorii grafici, meșteșugarii etc.). Percepția vizuală se combină cu un set de cunoștințe prealabile, cu experiența, cu imaginile preexistente pentru a le crea celorlalți o nouă viziune. Cei care au un așa tip de inteligență își formează imagini mentale (vizualizează), se orientează ușor în spațiu, visează cu ochii deschiși, folosesc imagini, poze, desene pentru a se exprima. Inteligența spațial-vizuală este necesară celor care trebuie să gândească dinamica activității lor în spațiu, să recreeze experiențe vizuale anterioare. De asemenea, este specifică pictorilor, arhitecților, grădinarilor, care proiectează și realizează construcții spațiale. Ei trebuie să vadă în spațiu, să își imagineze cum vor arăta construcțiilor lor atunci când le proiectează;

- *inteligența muzical-ritmică* (sau *inteligența tonului, a ritmului și a timbrului*) se caracterizează prin abilitatea de a compune, de a reda și de a aprecia modelele muzicale; scoate în evidență sensibilitatea pe care o are o persoană la sunet, ritm, linie melodică, tonalitate, precum și capacitatea de a reacționa emoțional la acest tip de stimuli. Persoanele cu inteligență muzical-ritmică dezvoltată apreciază structura muzicii și a ritmului, sunt sensibili la sunete și tipare vibraționale. În felul acesta, inteligența muzicală este specifică celor care au sensibilitate față de sunete sau care realizează

combi-nații complexe de sunete. Este o inteligență specifică artiștilor (muzicieni, dansatori, coregrafi), precum și compozitorilor, indiferent de domeniul muzical în care activează;

- *intelligenza corporal-kinestezică* (numită și *intelligenza întregului corp*) scoate în evidență potențialul unei persoane de a-și utiliza corpul în întregime sau anumite părți ale acestuia pentru a rezolva probleme, a confecționa produse, a dansa etc. Astfel, cei care au un așa tip de inteligență controlează în mod voluntar mișcările corpului, programându-le și utilizând limbajul corpului; fac ușor legătura dintre corp și minte; au abilități mimetice și funcții corporale îmbunătățite. Astfel, inteligența kinestezică este specifică celor care își folosesc corpul la realizarea unor activități, cum sunt dansatorii, balerinii și sportivii. Relația minte-trup devine instrumentul prin care se exprimă sau prin care contribuie la realizarea unei acțiuni;

- *intelligenza interpersonală* (sau *intelligenza interacțiunilor sociale*) reprezintă capacitatea unei persoane de a înțelege intențiile, motivațiile și dorințele altor persoane și de a lucra eficient cu alții; a discrimina și a răspunde adecvat la dispozițiile, manifestările temperamentale și dorințele altora. Acest tip de inteligență implică comunicare verbală și nonverbală, relaționare, colaborare și rezolvare de probleme în grup. Indivizii care au dezvoltată inteligența interpersonală sunt sensibili, fiind influențați de sentimentele și motivația celor din jur; optează pentru lucrul în cooperare; dau dovadă de înțelegerea perspectivelor celorlalți, punându-se ușor în locul lor; sunt capabili să creeze și să păstreze coeziunea de grup și spiritul de echipă. Așadar, inteligența interpersonală reflectă capacitatea de a evalua starea de spirit a celorlalți, precum și abilitatea de răspuns și adaptare la solicitări. Implică spirit de observație și empatie. Este o forma de inteligență necesară, în special, în domeniul relațiilor publice;

- *intelligenza intrapersonală* (numită și *intelligenza autocunoașterii*) este capacitatea de autoînțelegere și autocunoaștere a dorințelor, temerilor și capacităților personale, precum și folosirea acestora în viață. Cei care posedă acest tip de inteligență au capacitate de concentrare și tendința de a reflecta, își dezvoltă ușor abilitățile metacognitive, sunt conștienți de propriile sentimente, au simțul transpersonal al sinelui, abilități de gândire și rațiune de ordin superior, se autoevaluează, își analizează interesele, își planifică viitorul. Inteligența intrapersonala reflectă capacitatea de a înțelege ce se întâmplă în universul nostru psihologic, posibilitatea de a avea o imagine de sine corectă. Reflectă, de asemenea, capacitatea de autodisciplină, de cunoaștere a punctelor forte și a limitelor. Este necesară, în mod special, psihologilor, precum și medicilor care se specializează mai mult pe psihicul uman;

• *inteligența naturalistă / ambientală* (sau *inteligența tiparelor / regularităților și a comportamentelor*) se manifestă la persoanele ce cunosc bine lumea vie, prin contactul direct cu natura. Persoanele cu inteligență naturalistă au un simț dezvoltat de comuniune cu natura, recunosc și clasifică ușor tipare și comportamente, apreciază impactul naturii asupra sinelui și a sinelui asupra naturii. Inteligența naturalistă sau ambientală este specifică și pentru cei care lucrează în natură și trebuie să distingă între diferitele specii de animale sau plante. Această formă de inteligență este specifică exploratorilor, ecologiștilor etc.;

• *inteligența existențială* este observabilă prin prezența unei capacități de a reflecta asupra existenței prin întrebări profunde despre sensul vieții, evoluția naturii, spiritualitate.

Așadar, credem că este foarte important ca un bibliograf profesionist să fie un *homo loquens* cult, iar pentru aceasta trebuie să-și dezvolte competența lingvistică care presupune abilitatea de a produce și a înțelege multe enunțuri noi, neobișnuite și nu doar de a reproduce enunțurile pe care vorbitorul le-a auzit. Finalitățile competenței lingvistice sunt neașteptate, generând enunțuri pe care alți vorbitori le vor recunoaște ca fiind corect formulate și vor fi capabili să le înțeleagă. Bibliograful care nu reproduce orbește un enunț, ci îl modifică, transmițând aceeași idee, dă dovadă de *creativitate lingvistică*, iar cititorul sau colegul de serviciu va aprecia acest lucru.

Bibliograful înțelege că vorbind își dezvăluie personalitatea în întreaga sa splendoare, de aceea trebuie să recepteze, să lectureze și să producă, oral și în scris, mesaje semnificative. În plus, poate vorbi mai bine cel care cunoaște mai multe lucruri. Limbajul este făcut de și pentru vorbitori, nu de și pentru lingviști. *Educația literară*, la rândul său, contribuie la formarea unui cititor cult, capabil să recepteze adecvat, să comenteze și să interpreteze o diversitate amplă de texte literar-artistice, să înțeleagă textele literare interpretative sau poate să producă cititorul însuși astfel de texte [5, p. 156].

Credem că bibliograful care ține cont de inteligențele multiple capătă mai multă încredere în sine, obține performanțe mai bune, face față cu succes dificultăților emoționale, dezvoltă relații bune cu cititorii și colegii.

Teoria inteligențelor multiple îi permite șefului de secție sau chiar directorului de bibliotecă să-și cunoască subalternii și din perspectiva aptitudinilor lor, a intereselor pe care le manifestă. Astfel, ținând cont de caracteristicile fiecărui tip de inteligență și stabilind tipul/tipurile de inteligență specifice fiecărui angajat, șeful de secție poate selecta reușit strategiile de colaborare, formulând, în corespundere cu abilitățile cognitive, sarcinile de lucru.

Sarcina șefului de secție este de a înțelege ce îi determină pe angajați să se manifeste diferit în procesul de muncă, având predilecții pentru unele

activități și ignorându-le pe altele. Este important ca acesta să identifice ce tip de inteligență este mai dezvoltat la un subaltern sau altul, pentru a-și adapta activitatea administrativă la necesitățile sectorului sau domeniului de activitate.

Pornind de la ideea teoriei inteligențelor multiple se recomandă ca șeful de secție să propună *activități diferențiate și individualizate* membrilor secției pe care o administrează, ținând cont de faptul că colegii săi sunt diferiți, au abilități diferite, au interese diferite, experiență de muncă diferită, provin din medii sociale diferite, au diferite comportamente afective (timiditatea, emotivitate etc.), au potențial individual de muncă etc.

Așadar *activitatea diferențiată* într-o bibliotecă constă în adaptarea activităților de muncă la particularitățile psiholo-fizice ale fiecărui bibliotecar sau bibliograf în parte pentru a asigura o dezvoltare integrală optimă și o orientare eficientă a aptitudinilor proprii, cu scopul integrării în colectiv și realizării sarcinilor de muncă.

Activitatea diferențiată este eficientă pe două coordonate: obținerea de performanțe înalte de către colaboratorii cu capacități sporite de muncă și accelerarea ritmului de activitate al celor mai lenți. În plus, activitatea diferențiată implică și alte avantaje: utilizarea unui volum de muncă variat, angajații fiind familiarizați cu tehnici de muncă independentă; stimulează originalitatea și creativitatea bibliotecarului; valorifică experiența anterioară; sunt adaptate la stilurile proprii de activitate; respectă ritmul individual al angajatului; stimulează spiritul de echipă; asigură corelarea intereselor bibliotecarului cu sarcinile și obligațiile pe care le are; fiecărui angajat i se acordă încredere în forțele proprii; șeful de secție permite subalternilor să participe la evaluarea propriei lor activități.

Atunci când într-un colectiv se practică lucrul individualizat, persoana responsabilă trebuie să aibă grijă să implice toți colegii, pentru că atunci când cineva nu este angajat în activitate, poate să se simtă neglijat sau ofensat chiar, se plictisește, gândurile îi fug în altă parte, comportându-se ca atare. Este important ca responsabilul să posede abilități eficiente de prezentare pentru a vorbi *cu* subalternii, nu a *le* vorbi subalternilor.

Orice muncă merită răsplată, iar bibliotecarul sânguincios așteaptă să-i fie recunoscute meritele. În acest sens, suntem siguri că productivitatea muncii ar fi sporită dacă s-ar oferi anumite *recompense*: diplome, premii, laude în public, scrisori de felicitare trimise părinților, foi de odihnă ș.a. Pentru ca recompensa să fie eficientă trebuie să fie oferită la timpul potrivit, să se scoată în evidență pentru ce este recompensat bibliotecarul, să furnizeze informații despre valoarea muncii depuse, să sprijine motivația, să fie orientată atenția bibliotecarului pe comportamentul propriu. Dacă însă recompensa se oferă aleator, nu se explică pentru ce a fost recompensat un

anumit angajat, este încurajată competiția. Dacă se oferă fără o bază reală, întemeiată, se atribuie în situații de noroc sau la rezolvarea unor sarcini prea ușoare – în astfel de situații recompensele sunt ineficiente.

Calitatea activității unui bibliograf depinde, desigur, de achizițiile anterioare și de nivelul motivațional al acestuia. De aceea, cunoașterea temeinică a ceea ce cunoaște și a ceea ce știe să facă bibliograful este esențială.

Referințe bibliografice:

1. *Dicționarul explicativ al limbii române*. Ed. a II-a. București: Univers enciclopedic, 1998.
2. GARDNER, H. *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*. New York: Basic Books, 1983.
3. GARDNER, H. *Inteligențe multiple. Noi orizonturi*. București: Sigma, 2006.
4. GARDNER, H., M. CSIKSZENTMIHALYI și W. DAMON. *Munca bine făcută. Când excelența și etica își dau mâna*. București: Sigma, 2005.
5. PÂSLARU, V. Educația lingvistică și educația literar-artistică în școala națională modernă. In: *Problematika educației în mileniul III: național, regional, european*: Simp. șt. intern., 2-3 noiem. 2006: comunicări. Chișinău, 2007, pp. 155-1162.

„CUNOAȘTE-TE PE TINE ÎNSUȚI” ÎN SPAȚIUL BIBLIOTECII ONLINE

MARIA POȘTARENCU¹, dr. ELENA UNGUREANU^{2,3}

¹BȘC „Andrei Lupan”, ²Institutul de Filologie, ³IDS

Bibliotecarul de azi este obligat să fie cel mai informat, în virtutea meseriei pe care o practică, dar și cel mai „informatizat”, pentru a putea ține pasul cu provocările tehnologiei informației, care oferă posibilități infinit mai mari de documentare, accesare, selectare, interrelaționare etc., decât metodele tradiționale bibliometrice. Viitorul bibliotecii se va baza pe cunoașterea „de tipar”, dar va fi unul online.

Cuvinte-cheie: căutare, discurs repetat, bibliotecă, Wikipedia, Citatepedia, Google.

The librarian today has to be the most informed person because of the activity and services he/she provides but also the librarian has to be the most „computerized” person, to keep up with the challenges of information technology, which provides infinitely greater possibilities of documentation, accessing, selection, networking, etc., than traditional bibliometric methods. The future library will be based on knowledge of „printing” but it will be one online.

Keywords: search, repeated discourse, library, Wikipedia, Citatepedia, Google

Vine un cititor la bibliotecă cu gândul să găsească informație ca să scrie un eseu, un referat, un studiu, o cercetare, o teză etc. despre sau pornind de la aforsimul „CUNOAȘTE-TE PE TINE ÎNSUȚI”, unul dintre cele mai cunoscute dictoane din lume. Din păcate, nu ne-am amintit din prima cărui autor aparține. Cine și în ce împrejurări l-a emis? E din Biblie, l-a spus Socrate, îi aparține Oracolului din Delfi, l-a interpretat Lucian Blaga sau l-a enunțat Sfântul Nectarie din Eghina...? Ca să aflăm, deși activăm, ambele, într-un spațiu al bibliotecii, evident, am mers pe calea cea mai ușoară. Am căutat pe Google (apropo, *a căuta (ceva) pe Google* poate fi considerat un frazeolosim... internautic). Căutările pe Google efectuate pentru aforismul „Cunoaște-te pe tine însuși” deschid un asemenea tablou (fig. 1):

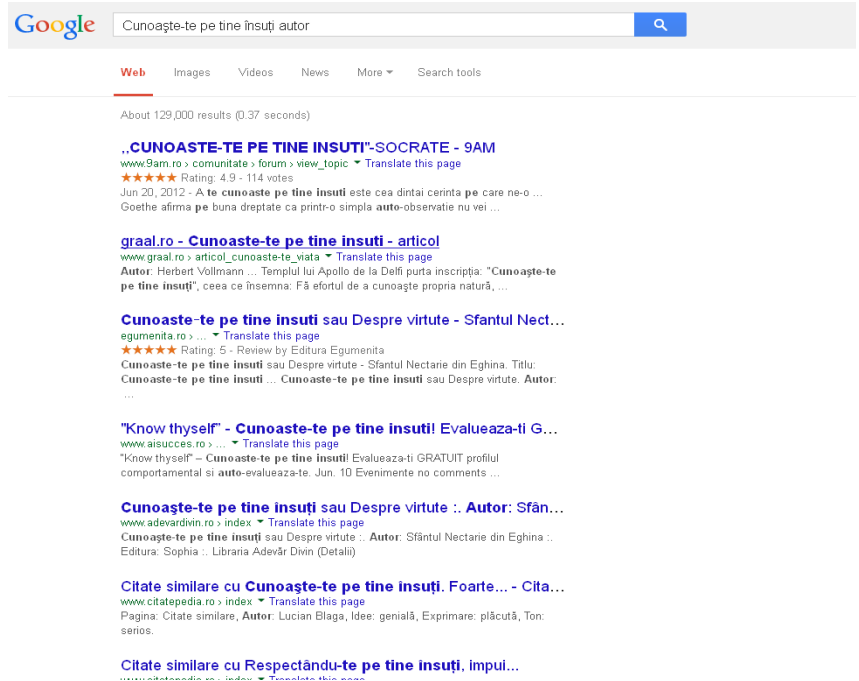

Fig. 1. Căutare pe Google a dictonului „Cunoaște-te pe tine însuți”, afișare pagina 1

Wikipedia este o altă sursă, aflată într-un proces de completare progresivă. Aflăm, din sursă în sursă, mai exact – din link în link, că dictonul e de origine greacă: γνῶθι σεαυτόν, în engleză sună „Know thyself”, iar în latină: „Homo nosce te ipsum”. Tot de pe Wikipedia aflăm că anume Templul lui Apollo de la Delfi purta inscripția: „Cunoaște-te pe tine însuți și vei cunoaște universul (viitorul) și... zeii”.

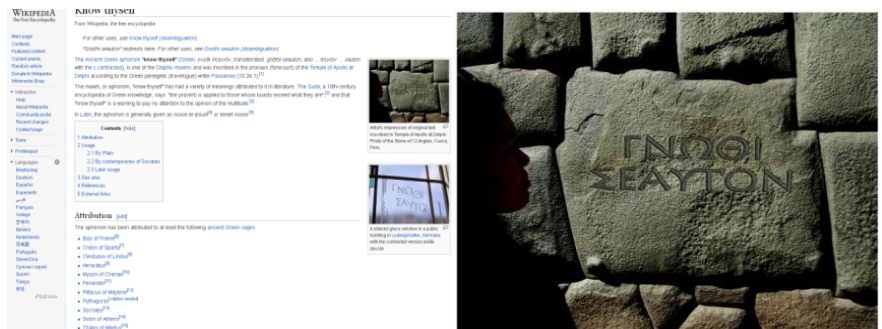
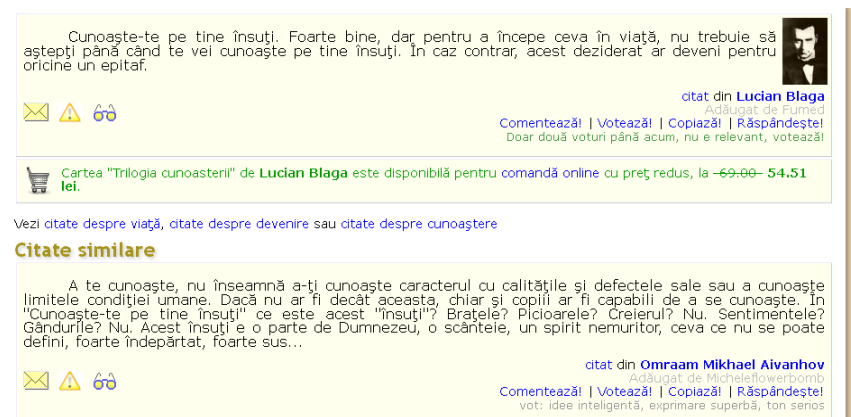

Fig. 2. Inscripție cu dictonul „Cunoaște-te pe tine însuți”, afișare pe Wikipedia

Nu am aflat, așadar, un răspuns echivoc, dar am aflat totuși că cea mai frecventă interpretare e următoarea: face parte din inscripția de pe

frontispiciul templului din Delfi și a fost însușită și promovată de filosoful Socrate. Contextul mai larg al dictonului, în traducere românească, se întâlnește în numeroase alte surse: „Te avertizez, oricine ai fi. O, tu, care dorești să cercetezi arcanalele naturii, că dacă nu întâlnești în chiar interiorul tău ceea ce cauți, nici în afară nu le vei putea descoperi! Dacă tu ignori miracolele aflate în propria ta casă, cum pretinzi să găsești alte miracole? În tine se găsește ascunsă comoara comorilor. Cunoaște-te pe tine însuși și vei cunoaște Universul și Zeii!” (*Inscripție de pe frontispiciul Templului lui Apollo de pe Muntele Parnassus, Grecia, 2500 î.Hr.*) – din motto-ul de pe blogul Asociației Geofilosofice de Studii Antropologice și Culturale (<http://ageac.org/ro/ageac/cunoaste-te-pe-tine-insuti/>)

Cunoaște-te pe tine însuși. Foarte bine, dar pentru a începe ceva în viață, nu trebuie să aștepti până când te vei cunoaște pe tine însuși. În caz contrar, acest deziderat ar deveni pentru oricine un epitaf.

citad din **Lucian Blaga**
Adăugat de: Miroslav1988
 Comentează! | Votază! | Copiază! | Răspândește!
 Doar două voturi până acum, nu e relevant, votează!

Cartea "Trilogia cunoașterii" de **Lucian Blaga** este disponibilă pentru comandă online cu preț redus, la -69.00- 54.51 lei.

Vezi citate despre viață, citate despre devenire sau citate despre cunoaștere

Citate similare

A te cunoaște, nu înseamnă a-ți cunoaște caracterul cu calitățile și defectele sale sau a cunoaște limitele condiției umane. Dacă nu ar fi decât aceasta, chiar și copiii ar fi capabili de a se cunoaște. În "Cunoaște-te pe tine însuși!" ce este acest "însuși"? Brațele? Piciorarele? Creierul? Nu. Sentimentele? Gândurile? Nu. Acest "însuși" e o parte de Dumnezeu, o scânteie, un spirit nemuritor, ceva ce nu se poate defini, foarte îndepărtat, foarte sus...

citad din **Omraam Mikhael Aivanhov**
Adăugat de: Miroslav1988
 Comentează! | Votază! | Copiază! | Răspândește!
 vot: idee inteligentă, exprimare superbă, ton serios

Fig. 3. [Gnothi seauton.jpg](#), afișare pe Wikipedia

Se constată frecvența mare a citatului pe Google, dar și pe site-uri specializate (doar 2 identificate pe site-ul Citatepedia: <http://www.citatepedia.ro/index.php?id=21368>; www.citatepedia.ro): „Dacă vrei să învingi lumea toată, învinge-te pe tine însuși” (Dostoievski, în *Demonii*); „Cea mai mare oportunitate de a reuși există în tine însuși. Nu contează mediul înconjurător, nu ai parte de noroc din întâmplare sau prin ajutorul celorlalți; totul depinde de tine” (Orison Sweet Marden). Refăcute și reinterpretate, păstrate intact, plasate sau nu între ghilimele, în calitate de citat, sau modificate prin tehnica discursului repetat [Dumistrăcel, 2006], asemenea expresii înaripate fac parte din retorica discursului. Având o frecvență înaltă, dictonul se întâlnește în orice fel de texte în spațiul necuprins al Internetului. De când a apărut, această cugetare a fost preluată și de alți filosofi și gânditori, fiind astăzi inclusă în toate dicționarele de maxime și expresii celebre. „Cu toate acestea, transformarea ei în faptă întâmpină mari dificultăți. Acest lucru este cât se poate de firesc, mai ales

acum când ne place atât de mult comoditatea, deoarece orice cunoaștere presupune timp, răbdare, efort și sacrificiu. Cu atât mai mult cunoașterea de sine” [Camară, 2009]. Găsim și texte mai documentate, mai profunde, cu trimiteri la textul biblic, cu inserții de alte expresii frazeologice:

The screenshot shows a web page from www.poezie.ro. The page title is "Cunoaște-te pe tine însuți!". The author is "de Gavriluta Iulian [Iuliano]". The date is "2006-05-18". The text begins with "Cunoaște-te pe tine însuți!". Below the title, there is a quote: "De Pr. Iulian GAVRILUTA". The main text starts with "Acest subiect merita o mai mare aplecare decat o exhaustiva descriere. Daca ar fi sa ne referim numai la primul cuvant : Î a cunoaste t' care se refera in intelesul originar nu la inteligenta sau adunare de definitii si valori, ci la T recunoasterea t' arhetipului nostru in noi insine, in cei din jur si in lumea inconjuratoare ; dintr-o data orizonturile de intelesuri se largesc si nu mai putem sa ne oprim numai la simplul inteles uman-social al definitiei. Aici este cazul si momentul sa facem o disecție pe termenii T tine t', T tu t' in acceptiunea moderna nu ar fi nici o diferenta intre : T individ t' si T persoana t' ; dincolo de traducerea exacta aq termenilor se intredece o diferentiere neta, si anume : termenul de T individ t' desemneaza omul zilelor noastre, T omul recent t' rupt din Renastere si Iluminism, preocupat numai de el insusi, de devenirile si visele sale, izolat oricum in solipsismul societatii ; pe cand, termenul de T persoana t' in acceptiunea actuala ne duce cu gandul la omul interesat de semenii fie orin T inconștientul colectiv t'(K. G.Jung) fie orin

Fig. 4. Text cu titlul dictonului
(<http://www.poezie.ro/index.php/essay/183354/email.html>)

„Cunoaște-te pe tine însuți, ca să devii asemenea zeilor, adică liber». Am coroborat ideea respectivă cu «Căutați adevărul și el vă va face liberi», după care am înțeles cum e cu „Bate și îți se va deschide” sau tâlcul vorbelor Sfântului Pavel: «Cercetați totul, dar păstrați numai ce vă e de trebuință». Finalmente, am realizat că îndemnul este la cunoaștere, dar prin autocunoaștere. Mi-e mai ușor să te cunosc pe tine cunoscându-mă pe mine. Fiindcă noi doi suntem, esențialmente, același lucru. Totul se leagă în univers: și plantele, și animalele, și mineralele, și celulele, și organele, și planetele, și sistemele solare... Cu toții suntem niște bucățele care compun un grandios puzzle.” [Teodorescu, 2010].

Deși nu vom vorbi aici despre evoluția bibliotecilor în contextul dezvoltării istorice, culturale și sociale, indirect, semnalăm în acest eseu științific – printr-un singur dicton-citat – mai multe aspecte privind bibliotecarul ca „om al elitei” [Pohilă, 2013, p. 7]; resursele tradiționale și electronice de documentare; serviciile de informare ale bibliotecii, în contextul globalizării și al societății informaționale; bibliotecile digitale [Ridi, 2007]; perspectivele lor sau segmentul pe care îl reprezintă în dezvoltarea biblioteconomiei moderne; misiunea umanistică a bibliotecii în era digitală; perfecționarea (bibliotecarului) „ca structură mentală”

[Kulikovski, 2013, p. 85]; problematică modernă Cititor vs Utilizator; schimbarea modelului de carte și de informații, care trec pe suport electronic; care este la ora actuală diagnosticul adevărat al bibliotecilor și care sunt metodele de atragere a profesioniștilor în vederea transformării bibliotecilor actuale în temple ale documentării sau informării și e posibil oare așa ceva în ziua de azi; necesitatea cursurilor specializate de biblioteconomie digitală ca obiect de studiu pentru științele umaniste, care să contribuie la conservarea pe termen lung a factorului Cultură; viitoare direcții de cercetare și de prestare de servicii în industria biblioteconomică, transformarea tehnologiilor în activități cu interfețe prietenoase; identificarea modalităților și proiectelor de generare a resurselor electronice pentru știință și educație (sfera CDI); promovarea experienței corporative a bibliotecilor; descentralizarea bibliotecilor centrale și finanțarea bibliotecilor în funcție de numărul de cititori și utilizatori ai informației; abordări moderne de evaluare a bibliotecilor; problemele managementului modern al bibliotecii; utilizarea metodelor de marketing în biblioteca modernă etc. (a se vedea [Turcan, 2012; Cojocaru, 2013; Caterev, Tcacenco, 2013; Dinu, 2012; Конференции, online]).

Așadar, ce poate oferi, pentru o asemenea cerere din partea unui eventual cititor, biblioteca și bibliotecarul? Bibliotecarul va cere numele autorului aforismului. Sau ne va trimite la catalogul/indexul tematic. La ce concept sau termen-cheie? Cunoaștere? La Cartea „EU și TU” a filosofului Martin Buber? La o carte cu texte în limba latină sau greacă? La vreo carte, vreun înscris, vreo piatră funerară din Sala „Carte veche și rară”? La Polița cu dicționare și enciclopedii? Ca să ne dea un răspuns cât de cât, bibliotecarul și biblioteca trebuie să se ia la întrecere cu Internetul. Deoarece Internetul e biblioteca tuturor bibliotecilor, este cartea cărților online. Bibliotecarul, ca să fie competitiv în societatea informațională și a cunoașterii, ca să facă față fluxului de informații, trebuie să se transforme în ghid, profesor, autodidact, interconector, generator de informații și de idei noi. Nu în ultimul rând, bibliotecarul trebuie să-l învețe pe cercetătorul nou, dar și pe cel de factură tradițională să navigheze, să învețe să discearnă informația sau, dacă nu poate asta, să creeze iluzia că o deține și o mânuiește și este capabil să facă legăturile necesare. Dacă tot stă în sală și citește, cititorul, atât cât a mai rămas și mai vine la bibliotecă, trebuie încurajat să citească măcar anumite cărți pe îndelete. În acest și în alte sensuri, Roland Barthes ne îndemna: „nu devorați, nu înfulecați, ci pașteți mărunț, tundeți cu minuțiozitate, regăsiți, pentru a-i citi pe acești autori de astăzi, tihna vechilor lecturi: fiți niște cititori aristocratici” [Barthes, 2006, p. 94].

Întrebarea e: mai putem „paște mărunț” „câmpul alb (foaia), oile negre (literele)” ale cărților de tipar (A), îmbina câmpul alb cu monitorul alb, peste

care dau năvală turme de oi negre și colorate, și nebune din toate părțile, cu multe linkuri, dar și herghelii de cai (**B**) sau trecem definitiv pe monitorul cu turme, și herghelii, și cu tot alaiul de sunete, și de produse în format hypertextual oferite aproape gratis utilizatorului (**C**)!? Orice carte poate fi interpretată *din* și *în*, și *spre*, și *dinspre* perspectiva bibliotecii. De tipar sau online/digitală – rămâne, în subtextul ei, cu rădăcina BIBLIO-.

Nu credem că mai putem fi aristocratici. Dar onești suntem obligați să fim. Ca să ne putem „re-scrie pe noi înșine” (fig. 5). Ca să... ne re-cunoaștem pe noi înșine, deoarece „**Noli foras ire, in teipsum reddi; in interiore homine habitat veritas**” („Nu ieși în afară, intră în tine însuți: în omul interior locuiește adevărul”) (Sf. Augustin).

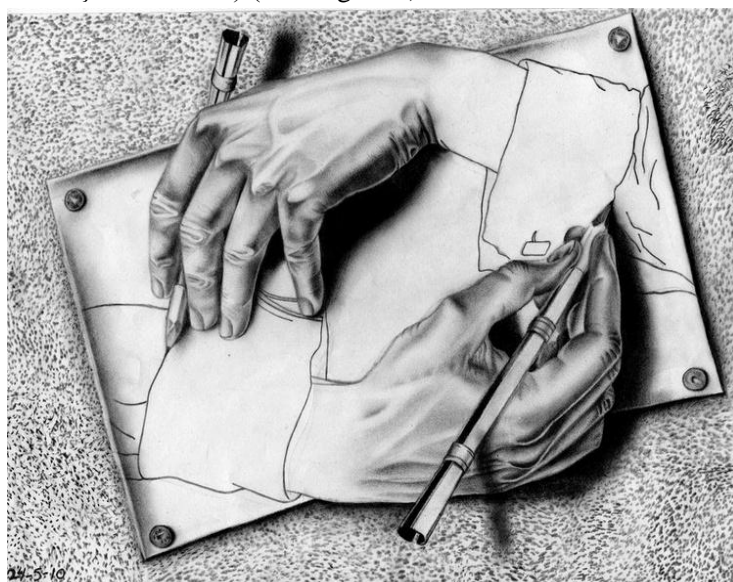

Fig. 5. Litografia lui M.C. Escher „Mâini care desenează”, 1948

În spațiul bibliotecii online, biblioteca de tip tradițional are cea mai clară și mai vie expresie datorită hypertextului [Ungureanu, 2014, a se vedea în special cap. „Biblia și biblioteca ca hypertext”]. Numeroasele calități ale hypertextului (despre dezavantajele acestuia a se vedea p. 245) fac din produsul numit *informație* unul radical diferit de cel tipărit pe hârtie sau îi fac trăsăturile „de hârtie” deosebit de pronunțate; acestea se situează frecvent în opoziție cu caracteristicile formatului de tipar, pe care le potențează sau le augmentează: nonlinearitatea (sau nelinearitatea), dinamismul, creativitatea, virtualitatea, binaritatea, alteritatea, globalitatea, libertatea și democratizarea relațiilor, citaționalitatea, fragmentarismul, discontinuitatea, haosul și ordinea, descentralizarea, nonierarhicitatea, fluiditatea sau lichiditatea, mozaicitatea, variativitatea, vizibilitatea, interactivitatea, dialogismul și

polifonia, deschiderea, egalitatea, infinitul, eterogenitatea, multimedialitatea (hypermedia), modificarea relației autor–cititor, anonimitatea, depersonalizarea, identitatea duplicitară sau multiplicitară (inclusiv lingvistică), jocul semnificațiilor, carnavalescul, independență temporală și spațială, integrabilitatea, creolizarea, granularitatea, nodularitatea (modularitatea), evaluabilitatea (cuantificarea) [Ungureanu, 2014, p. 112-122], la care s-ar mai adăuga: ubicuitatea sau omniprezența „însușirea de a fi pretutindeni în același timp” și serendipitatea „fenomenul sesizării anumitor aspecte ale descoperirilor științifice întâmplătoare” (ultimul termen sugerat de dna Lidia Kulikovski, căreia îi mulțumim pe această cale).

În concluzie, bibliotecarul de azi este obligat să fie cel mai informat, în virtutea meseriei pe care o practică, dar și cel mai „informatizat”, pentru a putea ține pasul cu provocările tehnologiei informației, care oferă posibilități infinite mai mari de documentare, accesare, selectare, interrelaționare etc. decât metodele tradiționale bibliometrice. Viitorul bibliotecii se va baza pe cunoașterea „de tipar”, dar va fi unul online.

Referințe bibliografice:

BARTHES, Roland. *Plăcerea textului. Roland Barthes despre Roland Barthes. Lecția*. Chișinău: Cartier, 2006.

CAMARĂ, Daniel. Cunoaște-te pe tine însuși! *Opinia Mureseana – de la OM la OM* [online]. 2009-02-12 [citat 21.05.2014]. Disponibil: <http://www.opiniamureseana.ro/article.php/Cunoa%C5%9Fte-te-pe-tine-%C3%AEnsu%C5%A3iamp33/63/>

CATEREV, Cristina and Valentina TCACENCO. The Central Scientific Library „Andrei Lupan” on new modern social media. *BiblioScientia*. 2013, nr. 10, 63-71.

COJOCARU, Igor. *Suportul informațional al evaluării cercetărilor științifice în Republica Moldova*: Autoref. tezei de dr. în informatică [online]. Chișinău, 2013. 30 p. [citat 21.05.2014]. Disponibil: http://www.cnaa.md/files/theses/2014/25942/igor_cojocaru_abstract.pdf

DINU, Nicoleta-Roxana. *Biblioteca digitală și digitizarea patrimoniului cultural național*: rez. tezei de doctorat [online]. București, 2012. 14 p. [citat 21.05.2014]. Disponibil: <http://www.unibuc.ro/studies/Doctorate2012Decembrie/DINU%20NICOLETA%20ROXANA%20-%20Biblioteca%20digitala%20si%20digitalizarea%20patrimoniului%20cultural%20national/Rezumat%20teza%20de%20doctorat%20-%20Roxana%20Dinu.pdf>

DUMISTRĂCEL, Stelian. *Discursul repetat în textul jurnalistic. Tentația instituirii comunității fatice prin mass-media*. Iași: Ed. Univ. „Al.I. Cuza”, 2006.

KULIKOVSKI, Lidia. Legile perfecționării între bibliotecă-formator-bibliotecar. Incursiune teoretică cu excurs praxiologic. *BiblioPolis: Revistă de Biblioteconomie și științe ale informării*. 2013, 50(4), 84-89. ISSN 1811-900X.

POHILĂ, Vlad. Bibliotecile și elitele. *BiblioPolis: Revistă de Biblioteconomie și științe ale informării*. 2013, **50**(4), 7-10. ISSN 1811-900X.

RIDI, Riccardo. Manifesto per la biblioteca ipertestuale. Versione 1.0. *Bibliotime: Rivista elettronica per le biblioteche* [online]. 2007, **10**(3) [citat 21.05.2014]. ISSN 1128-3564. Disponibil: <http://www.aib.it/aib/sezioni/emr/bibttime/num-x-3/ridi.htm>

TEODORESCU, Oreste. „Cunoaste-te pe tine insuti, ca sa devii asemenea zeilor”. *Formula AS* [online]. 2010, nr. 916 [citat 21.05.2014]. Disponibil: <http://www.formula-as.ro/2010/916/lumea-romaneasca-24/oreste-teodorescu-cunoaste-te-pe-tine-insuti-ca-sa-devii-asemenea-zeilor-12393>

ȚURCAN, Nelly. *Comunicarea științifică în contextul accesului la informație*. Chișinău: CEP USM, 2012.

UNGUREANU, Elena. *Dincolo de text: hypertextul*. Chișinău: Arc, 2014.

Конференции SCIENCE ONLINE: (18 conferințe). *eLIBRARY.RU* [citat 21.05.2014]. Disponibil: http://elibrary.ru/projects/conference/so_conf.asp

REVISTELE CU ACCES DESCHIS ÎN DOMENIUL ȘTIINȚELOR ECOLOGICE ȘI MEDIULUI AMBIANT: ANALIZA BIBLIOMETRICĂ

LIDIA ZASAVIȚCHI

BȘC „Andrei Lupan”

Articolul prezintă studiul bibliometric al revistelor europene axate pe cercetări ecologice ale mediului ambiant și înregistrate în bazele de date cu acces deschis *DOAJ* și *CiteFactor*. Toate cele 68 de reviste au fost supuse analizei în funcție de conținut, țara de origine, editor, limbă, taxă de publicare. Pentru evaluarea prestigiului științific al revistelor au fost identificați trei indicatori bibliometrici: *Impact Factor*, *SCImago Journal Rank* și *Article Influence Score*.

Cuvinte-cheie: reviste cu acces deschis, *DOAJ*, *CiteFactor*, indicatori bibliometrici, științe ecologice și mediului ambiant

This article presents a bibliometric study of European journals focused on ecological and environmental research, registered in the open access databases *DOAJ* and *CiteFactor*. A total of 68 journals were analyzed based on content, country of origin, publisher, language, publication fees of a published journal. Three bibliometric indicators were identified to assess the scientific prestige of journals: *Impact Factor*, *SCImago Journal Rank* and *Article Influence Score*.

Keywords: Gold Open Access journals, *DOAJ*, *CiteFactor*, bibliometric indicators, ecological and environmental sciences

La 1 iulie 2014, Republica Moldova a semnat, concomitent cu statele din Balcanii de Vest (Republica Macedonia, Muntenegru, Serbia, Albania, Bosnia și Herțegovina) Acordul de Asociere la Programul european pentru cercetare-inovare *Orizont 2020* (cel mai mare program al Uniunii Europene de până acum, cu un buget de aproape 80 de miliarde de euro, care se etalează pe șapte ani 2014-2020). Asocierea la acest program permite cercetătorilor din țara noastră să beneficieze de oportunitățile de finanțare din cadrul programului de la început [1].

Structura Programului Cadru *Orizont 2020* include:

I. Excelență științifică.

II. Poziția de lider în sectorul industrial.

III. Provocări sociale: 1) Sănătate, schimbări demografice și bunăstare; 2) Securitatea alimentară, agricultura durabilă, cercetarea marină și maritimă și bioeconomie; 3) Surse de energie sigure, ecologice și eficiente; 4) Mijloace de transport inteligente, ecologice și integrate; 5) Combaterea schimbărilor climatice, utilizarea eficientă a resurselor și a materiilor prime; 6) Societăți

favorabile incluziunii, inovatoare și sigure; 7) Societăți sigure – protejarea libertății și securității Europei și cetățenilor săi [2].

Programul de lucru pe domeniul de cercetare *Combaterea schimbărilor climatice, utilizarea eficientă a resurselor și a materiilor prime* are scopul de a dezvolta și a evalua măsurile inovatoare, rentabile de adaptare la schimbările climatice, precum și soluțiile pentru explorarea, extracția, prelucrarea, reciclarea și recuperarea materiilor prime în condițiile ecologice. Acțiunile pentru primii doi ani (2014-2015) includ temele:

➤ **Deșeurile: resursă pentru reciclarea, reutilizarea și recuperarea materiilor prime:** trecerea la o economie circulară printr-o simbioză industrială; dezvoltarea soluțiilor inovatoare pentru reducerea, reciclarea și reutilizarea deșeurilor alimentare; aspirarea spre deșeuri aproape de zero la nivel european și global.

➤ **Inovații în domeniul apei: sporirea valorii sale pentru Europa:** reducerea decalajelor dintre soluțiile apoase inovatoare și reaplicarea lor pe piață; abordări integrate a sistemelor acvatice și schimbările climatice; valorificarea rezultatelor de cercetare și inovare din domeniul apei pentru industrie, agricultură, deciziilor politice; consolidarea cooperării internaționale de cercetare și inovare în domeniul apei.

➤ **Stimularea unei economii cu emisii reduse de carbon, eficiente din punct de vedere al resurselor, cu o furnizare sustenabilă a materiilor prime:** combaterea schimbărilor climatice și adaptarea la acestea; protecția mediului ambiant, gestionarea sustenabilă a resurselor naturale, a apei, a biodiversității și a ecosistemelor; asigurarea aprovizionării sustenabile cu materii prime neenergetice și neagricole; stimularea tranziției către o economie ecologică prinecoinovații; dezvoltarea unor sisteme de observare și informare globale pentru mediu, cuprinzătoare și sustenabile [3].

Programul *Orizont 2020* marchează accelerarea mișcării UE față de publicarea rezultatelor de cercetări științifice finanțate din fonduri publice în acces deschis. Începând din 2014, toate articolele realizate cu finanțare prin acest program vor trebui puse la dispoziție în regim de acces deschis: fie imediat de către editor, care le va publica online („Gold” open access – accesul deschis de tip „aur”), fie printr-o arhivă cu acces deschis în cel mult șase luni după publicare (12 luni pentru articole în domeniul științelor sociale și umaniste; „Green” open access – accesul deschis de tip „verde”). Comisia Europeană recomandă, de asemenea, statelor membre ale UE să adopte o abordare similară cu privire la rezultatele activității de cercetare finanțate la nivel național [4, p. 6, 73].

Cercetătorii pot publica articole în revistele științifice recenzate cu acces deschis (*Golden Road – Calea de Aur*). Taxele de publicare (procesul de selectare, revizuire și publicare a articolelor) sunt transferate de la cititori,

prin intermediul abonamentelor, la autori. Aceste cheltuieli sunt suportate, în general, de către universitatea ori institutul, la care este afiliat savantul, sau de către organismul de finanțare care sprijină cercetarea. [5, p. 3]. Eligibilitatea costurilor legate de publicarea în regim de acces deschis de tip „aur” va fi menținută în cadrul *Orizont 2020*. De asemenea, Comisia Europeană va examina dacă și în ce condiții pot fi rambursate taxele legate de publicarea în regim de acces deschis, odată ce acordul de grant ia sfârșit [6, p. 9].

Calea de aur reprezintă calea optimă pentru a obține accesul nelimitat și imediat la rezultatele cercetării, permite colaboratorilor științifici să beneficieze de acces mai larg la publicațiile științifice în două moduri: în primul rând, ei vor avea un acces mai bun la publicații ca cititorii, în al doilea rând, accesul liber crește vizibilitatea de cercetători în funcție de autori [7, p. 49-50].

Scopul acestui studiu a constat în selectarea și analiza revistelor europene, care publică în acces deschis cercetările multidimensionale în domeniul ecologiei și protecției naturii, facilitând procesul de căutare și utilizare a publicațiilor relevante.

Date și metode

Procesul selectării și evaluării bibliometrice a revistelor a fost bazat pe următoarele resurse de informare: DOAJ, CiteFactor, Scimago Journal & Country Rank, Eigenfactor.

Inițial, au fost consultate două baze de date: *DOAJ* (Directory of Open Access Journals – Registrul Revistelor cu Acces Deschis, creat în a. 2002, actualmente sunt înregistrate 9911 de reviste – 20.07.2014) și *CiteFactor* (Directory Indexing of International Research Journals, lansat în noiembrie 2013, în prezent sunt înregistrate 10847 de reviste – 20.07.2014). Aceste registre oferă acces la revistele academice cu sistemul adecvat de control al calității (peer review), din toate domeniile tematice și în orice limbă [8-9].

Pentru identificarea aspectelor ecologice au fost folosite diverse modalități de dezvoltare a conținutului revistelor: subiecte, cuvinte-cheie, cuprins, rezumate ale articolelor.

Pentru a prezenta informații despre fiecare revistă, s-a menționat: denumirea revistei, URL – adresa electronică a ediției; ISSN și/sau EISSN; editorul; din ce an este disponibil conținutul revistei (full-text) în acces deschis, țara și limba de publicare, existența taxelor pentru autori – Da/Nu/Condiționat (vezi Anexa).

Pentru evaluarea prestigiului științific al revistelor au fost utilizați trei indicatori bibliometrici: factorul de impact (IF), indicatorul SCImago (SJR) și

Article Influence Score (AI). În acest scop au fost studiate datele portalului *SCImago Journal & Country Rank* (dezvoltat din informațiile cuprinse în baza de date Scopus®, Elsevier B.V.) și *Eigenfactor®: ranking and mapping scientific knowledge*, în care se calculează indicatorii bibliometrici pe baza de date Thomson Reuters Journal Citation Reports® (JCR) [10-11]. Aceste baze de date permite utilizatorilor să genereze gratuit citarea statisticilor publicate. Informația privind factorul de impact pe care o oferă Thomson Reuters Journal Citation Reports®, a fost găsită pe site-urile revistelor.

Rezultate și discuții

Lista revistelor monitorizate cuprinde 68 de titluri publicate în 16 țări europene (Tabelul 1). Cinci țări contribuie în editare a 46 de reviste cu acces deschis (67,6 %): Marea Britanie – 13, Germania – 11, Elveția – 9, Italia – 7, România – 6.

Tabelul 1

Repartizarea contribuției țărilor în editarea revistelor
cu acces deschis în funcție de numărul revistelor

Nr	Țara	Nr de reviste	%
1	Bulgaria	4	6
2	Croația	2	3
3	Danemarca	1	1,5
4	Elveția	9	13,2
5	Franța	3	4,4
6	Germania	11	16
7	Italia	7	10,3
8	Letonia	1	1,5
9	Lituania	1	1,5
10	Marea Britanie	13	19
11	Polonia	3	4,4
12	Portugalia	1	1,5
13	Republica Cehă	1	1,5
14	România	6	8,8
15	Spania	3	4,4
16	Ungaria	2	3
	Total	68	100

Actualmente (20.07.2014), în ambele baze de date, *DOAJ* și *CiteFactor*, sunt înregistrate 59 de reviste (86,8 %), 9 reviste (13,2 %) – numai într-una din bazele consultate: 2 reviste nu sunt prezentate în *DOAJ* (*Environment, Ecology & Management* și *Journal of Environment*, lansate în a. 2012); 7 reviste din *DOAJ* nu sunt înregistrate în *CiteFactor* (4 reviste inițiate în a. 2013 – *Conservation Physiology, Frontiers in Ecology and Evolution, Frontiers in Environmental Science, Journal of Sustainable Development of Energy, Water and Environment Systems* și încă 3 reviste – *EQA: International Journal of Environmental Quality, Plant, Soil and Environment, Scientific Annals of the Danube Delta Institute*).

Limba engleză este limba predominantă în revistele selectate. 59 de reviste publică articole doar în limba engleză, urmată de spaniolă (2) și franceză (1). 5 reviste sunt publicate în două limbi (2 – engleză/franceză, câte 1 – engleză/spaniolă, română/engleză, bulgară/engleză) și o revistă apare în trei limbi – engleză/franceză/spaniolă (Anexa, Fig. 1).

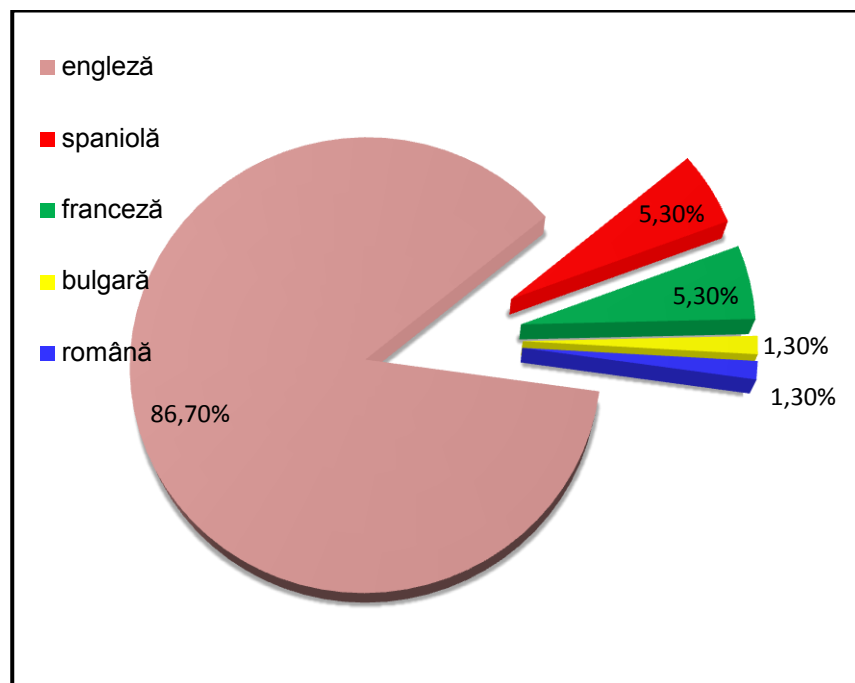

Fig. 1. Repartizarea revistelor în funcție de limba de publicare a articolelor

Rezultatele obținute din analiza listei revistelor relevă faptul că 17 edituri comerciale publică 39 de reviste (57,3 %); 10 edituri ale societăților științifice – 11 reviste (16,2 %); 18 instituții de cercetare științifică (academii, institute, universități) contribuie în 18 reviste (26,5 %); editurile universitare – 12 reviste (17,6 %) (Tabelul 2).

Tabelul 2.

Repartizarea revistelor în funcție de tipul editorului

Editor	Nr	Nr rev.	%
Edituri comerciale	17	39	57,3
Instituții de cercetare științifică, inclusiv:	18	18	26,5
academii	1	1	1,5
institute	4	4	5,9
universități	12	12	17,6
alte instituții	1	1	1,5
Societăți științifice	10	11	16,2
Total	45	68	100

Patru edituri, care sunt membri ai *Open Access Scholarly Publishers Association*, publică 22 de reviste (33 %) din lista (Tabelul 3).

Tabelul 3.

Topul editorilor de reviste științifice cu acces deschis

Editor	Nr rev.	Titluri de reviste	%
BioMed Central	5	Aquatic Biosystems, BMC Ecology, Carbon Balance and Management, Environmental Evidence, Environmental Health	7,3
Copernicus Publications	6	Biogeosciences, Climate of the Past, Earth System Dynamics, Hydrology and Earth System Sciences, Natural Hazards and Earth System Sciences, Web Ecology	8,8
MDPI AG	7	Climate, Diversity, International Journal of Environmental Research and Public Health, Land, Resources, Sustainability, Water	10,3
SpringerOpen	4	Applied Water Science, Ecological Processes, Environmental Sciences Europe, Environmental Systems Research	5,9

BioMed Central (cu sediul în Marea Britanie) – editor a 265 de reviste, care a pionierat modelul publicării cu acces deschis. Actualmente, BioMed Central este deținut de Springer Science + Business Media (<http://www.biomedcentral.com/>).

Copernicus Publications (cu sediul în Göttingen, Germania) editează 33 de reviste, dintre care 17 trec printr-un proces inovator de publicație în două

etape: în prima etapă, articolul este publicat imediat (după revizuire de acces rapid de către unul dintre editori) pe site-ul revistei, care implică un forum de discuții științifice pentru recenzarea publică interactivă (Public Peer-Review); în a doua etapă, varianta finală a articolului (după câteva revizuri și completări) se publică în revista. Pentru a asigura prioritatea publicației pentru autori, fiecare parte a revistei (de exemplu, *Biogeosciences* și *Biogeosciences Discussions*) este înregistrată cu propriul ISSN, arhivată și citată aparte (<http://publications.copernicus.org/>).

MDPI AG – *Multidisciplinary Digital Publishing Institute* (cu sediul în Basel, Elveția) editează peste 120 de reviste științifice recenzate cu acces deschis (<http://www.mdpi.com/>).

SpringerOpen, lansat în 2010, reprezintă partea de Springer Science+Business Media și include peste 160 de reviste recenzate cu acces deschis (<http://www.springeropen.com/>).

BioMed Central și *SpringerOpen* utilizează statistici online, ca modalitate de vizibilitate a articolelor, acceptate de către comunitatea academică. Articolele, care au fost considerabil mult mai descărcate în raport cu vârsta lor, sunt marcate cu graficul „foarte accesat”.

Tabelul 4 prezintă revistele cu valori numerice ale indicatorilor bibliometrici: *Scimago Journal Rank* (SJR), *Impact Factor* (IF) și *Article Influence Score* (AI). *SCImago Journal Rank* (SJR), bazându-se pe transferul de prestigiu de la o revistă la alta, asigurat de referințele pe care o revistă le face de la una la alta și la ea însăși în ultimii trei ani. Factorul de impact este folosit pentru evaluarea și compararea revistelor academice și este definit ca număr mediu de citări într-un anumit an al articolelor publicate într-o revistă pe parcursul ultimilor doi ani. *Article Influence Score* determină influența medie a unui articol din revistă de-a lungul primilor cinci ani de la publicare și este o măsură de prestigiu a articolelor revistei, comparabilă cu factorul de impact.

Tabelul 4

Reviste clasate după indicatorul Scimago Journal Rank (SJR)

Titluri de reviste	SJR	IF	AI
1. Biogeosciences	2,451	3.753	1.7916
2. Climate of the Past	2,401	3.482	1.9149
3. Environmental Research Letters	2,222	4.090	1.7607
4. Hydrology and Earth System Sciences	1,852	3.642	1.1297
5. Earth System Dynamics	1,371	2.771	-
6. BMC Ecology	1,171	-	-

Titluri de reviste	SJR	IF	AI
7. Environmental Health	1,137	2.713	1.2567
8. Natural Hazards and Earth System Sciences	0,938	1.826	0.5382
9. Ecology and Evolution	0,854	1.658	-
10. International Journal of Environmental Research and Public Health	0,823	1.993	-
11. Diversity	0,814	-	-
12. Carbon Balance and Management	0,807	-	-
13. Journal of Limnology	0,533	1.076	0.437
14. Plant, Soil and Environment	0,518	1.113	0.1906
15. Aquatic Biosystems	0,517	-	-
16. Environmental Sciences Europe	0,482	-	-
17. Sustainability	0,380	1.077	-
18. Landscape Online	0,360	-	-
19. BioRisk	0,355	-	-
20. Knowledge and Management of Aquatic Ecosystems	0,329	0.622	0.1546
21. Animal Biodiversity and Conservation	0,320	0.519	-
22. Applied Ecology and Environmental Research	0,297	0.456	0.1623
23. Water	0,283	1.291	-
24. Web Ecology	0,283	-	-
25. Wildlife Biology in Practice	0,234	-	-
26. Surveys and Perspectives Integrating Environment & Society = S.A.P.I.EN.S	0,228	-	-
27. Conservation Evidence	0,207	-	-
28. Transitional Waters Bulletin	0,199	-	-
29. Journal of Water and Land Development	0,114	-	-
30. Papers on Global Change IGBP	0,106	-	-

Indicatorul SJR îl au 30 de reviste (44%), factorul de impact (IF) – 16 reviste (23,5 %), scorul de influență al articolului (AI) – 10 reviste (14,7 %). 10 reviste au toți trei indicatori, 6 reviste – indicatorul SJR și factorul de impact, 14 reviste – numai indicatorul SJR. Cei mai mari indicatori (SJR, IF și AI) au 3 reviste editate de *Copernicus Publications (Biogeosciences,*

Climate of the Past, Hydrology and Earth System Sciences), 2 reviste din Marea Britanie, editate de IOP Publishing și BioMed Central (*Environmental Research Letters* și *Environmental Health*).

În topul țărilor cu reviste indexate au intrat: Germania – 8 reviste, Marea Britanie – 7 reviste, Elveția – 4 reviste, Italia, Franța și Polonia – câte 2 reviste, Bulgaria, Portugalia, Republica Cehă, Spania și Ungaria câte o revistă (Tabelul 5).

Tabelul 5

Repartizarea revistelor cu indicatorul SJR și factorul de impact în funcție de țara publicării

Țara /Nr rev.	Titluri de reviste	SJR 2013	SJR 2012	IF 2013	IF 2012
Germania /8	Biogeosciences	2,451↑	2,347	3.753↓	3.754
	Climate of the Past	2,401↓	2,707	3.482↓	3.556
	Hydrology and Earth System Sciences	1,852↓	1,923	3.642↑	3.587
	Earth System Dynamics	1,371↑	1,041	2.771	-
	Natural Hazards and Earth System Sciences	0,938↓	1,065	1.826↑	1.751
	Environmental Sciences Europe	0,482↑	0,236	-	-
	Landscape Online	0,360↓	0,601	-	-
	Web Ecology	0,283↓	0,297	-	-
United Kingdom /7	Environmental Research Letters	2,222↑	2,067	4.090↑	3.582
	BMC Ecology	1,171↑	0,957	-	-
	Environmental Health	1,137↑	1,125	2.713↓	2,714
	Ecology and Evolution	0,854↑	0,466	1.658	-
	Carbon Balance and Management	0,807↓	1,153	-	-
	Aquatic Biosystems	0,517	-	-	-
	Conservation Evidence	0,207↑	0,162	-	-

Țara /Nr rev.	Titluri de reviste	SJR 2013	SJR 2012	IF 2013	IF 2012
Switzerland/4	International Journal of Environmental Research and Public Health	0,823↑	0,713	1.993↓	1.998
	Diversity	0,814↑	0,694	-	-
	Sustainability	0,380↓	0,542	1.077	-
	Water	0,283	-	1.291↑	0.973
France / 2	Knowledge and Management of Aquatic Ecosystems	0,329↑	0,304	0.622↑	0.467
	Surveys and Perspectives Integrating Environment & Society = S.A.P.I.EN.S	0,228↑	0,163	-	-
Italy /2	Journal of Limnology	0,533↓	0,611	1.076↓	1.473
	Transitional Waters Bulletin	0,199↓	0,220	-	-
Poland /2	Journal of Water and Land Development	0,114↓	0,119	-	-
	Papers on Global Change IGBP	0,106	-	-	-
Bulgaria /1	BioRisk	0,355↑	0,205	-	-
Czech Rep /1	Plant, Soil and Environment	0,518↓	0,541	1.113	1.113
Hungary /1	Applied Ecology and Environmental Research	0,297↓	0,435	0.456↓	0.586
Portugal /1	Wildlife Biology in Practice	0,234↑	0,213	-	-
Spain /1	Animal Biodiversity and Conservation	0,320↑	0,155	0.519↑	0.196

Analiza comparată a datelor Scimago Journal Rank și factorul de impact pentru anii 2012-2013 arată că, în anul 2013, câte 3 reviste au primit pentru prima data indicatorul SJR și factorul de impact (SJR – *Aquatic Biosystems*, *Papers on Global Change IGBP*, *Water*; IF – *Earth System Dynamics*, *Ecology and Evolution*, *Sustainability*). Factorul de impact a crescut pentru 6 reviste, în comparație cu anul 2012 (în total: +14,3 %), și s-a micșorat pentru 6 reviste (în total: -6,1%). Indicatorul SJR a crescut pentru 15 reviste (în total: +21,5 %) și s-a micșorat pentru 12 reviste (în total: -15,3 %).

Redacțiile revistelor pot stabili taxe pentru prelucrarea și recenzarea articolelor (pentru utilizatori accesul este gratuit). În conformitate cu datele *DOAJ*, taxe pentru publicarea unui articol au 32 din revistele studiate (47 %), 31 (45,6 %) nu au taxe pentru autori și 5 (7,4 %) au taxe condiționate (vezi Anexa). Autorii revistelor editate de către instituțiile științifice nu achită nici o taxă.

Datele privind începutul publicării conținutului revistei în acces deschis demonstrează că în ultimii 5 ani (2009–2013) au apărut mai mult de jumătate din revistele studiate (38 de reviste – 56 %), dintre care 8 reviste au indicatorul SJR și 4 reviste – factorul de impact. 22 de reviste (73,3 %) din 30, care au fost lansate în acces deschis până în 2009, sunt deja indexate: 10 reviste au toți trei indicatori, 2 reviste – indicatorul SJR și factorul de impact, 10 reviste – numai indicatorul SJR (Tabelul 6).

Tabelul 6

**Repartizarea revistelor în funcție de începutul
(anul) de publicare în acces deschis**

Anul	Nr de reviste	Nr de reviste cu indicatorii SJR, IF, AI
1928	1	1 (SJR, IF, AI)
1995	1	-
1997	1	1 (SJR, IF, AI)
1999	1	1 (SJR, IF, AI)
2000	1	1 (SJR)
2001	3	3 (3-SJR, 2-IF, 1-AI)
2002	4	2 (2-SJR, 2-IF, 2-AI)
2003	2	1 (SJR, IF, AI)
2004	3	3 (3-SJR, 2-IF, 1-AI)
2005	2	2 (2-SJR, 1-IF, 1-AI)
2006	3	3 (3-SJR, 1-IF, 1-AI)
2007	4	2 (2-SJR)
2008	4	2 (2-SJR)
2009	11	3(3-SJR, 2-IF)
2010	5	2(2-SJR, 1-IF)
2011	7	2 (2-SJR, 1-IF)
2012	9	1 (SJR)
2013	6	-
Total	68	30 (44%)

Datele prezentate în Tabelul 6 și Figura 2 confirmă că prestigiul științific al revistelor (în domeniul ecologie și mediul ambiant) depinde în mod direct de perioada publicării în regim de acces deschis mai lung decât 5 ani.

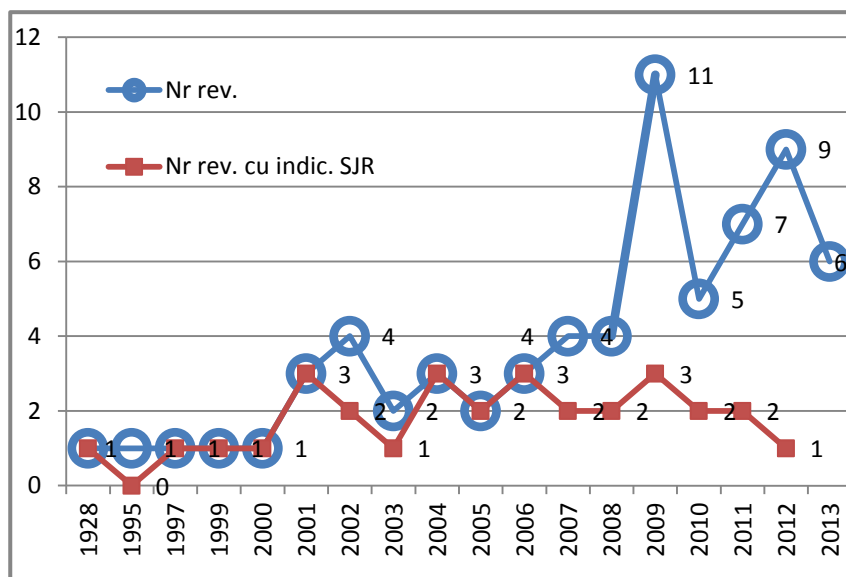

Fig. 2. Distribuția revistelor indexate în *SCImago Journal Rank* în funcție de perioada disponibilității în acces deschis

Concluzii

Accesul deschis este identificat ca mijloc principal de a îmbunătăți circulația cunoștințelor în Europa. Unul din obiectivele lansate de programul *Orizont 2020* prevede disponibilitatea sută la sută a publicațiilor științifice în regim de acces deschis [6, p. 12].

Revistele electronice recenzate cu acces deschis prezintă pentru mulți cercetători calea preferată pentru a obține informația despre rezultatele științifice în mod nelimitat și imediat.

Conform rezultatelor obținute din bazele de date ale revistelor cu acces deschis *DOAJ* și *CiteFactor*, s-a constatat că 38 (56 %) din 68 de reviste analizate au fost publicate în perioada 2009–2013, 30 de reviste (44 %) sunt indexate în *SCImago Journal & Country Rank*, 16 reviste (23,5 %) sunt incluse în *Journal Citation Reports*.

Datele privind contribuția țărilor europene în publicarea revistelor menționate arată că trei țări editează 33 de reviste (48,5 %), dintre care 19 sunt deja indexate: Marea Britanie – 13 (7), Germania – 11 (8), Elveția – 9 (4).

Referințe bibliografice:

1. EUROPEAN COMMISSION. *Western Balkans countries, Moldova sign up to Horizon 2020*: Press release [online]. Brussels, 1 July 2014 [citat 2014-03-30]. Mod de acces: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-746_en.htm
2. HORIZON 2020. *Programme sections* [online]. 2014 [citat 2014-03-30]. Mod de acces: <http://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/h2020-sections>
3. HORIZON 2020. *Work Programme 2014–2015 12. Climate action, environment, resource efficiency and raw materials* [online]. 10 Dec. 2013. 76 p. [citat 2014-03-30]. Mod de acces: http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/wp/2014_2015/main/h2020-wp1415-climate_en.pdf
4. *Horizon 2020: Bigger, Simpler, Bolder*: Fifth edition of the guide to Europe's innovation strategy and its first work programmes [online]. Brussels: Science Business Publ., 2014. 85 p. [citat 2014-07-23]. Mod de acces: http://cpi.asm.md/wp-content/uploads/2014/06/H2020_Guide.pdf
5. HORIZON 2020. *Guidelines on Open Access to Scientific Publications and Research Data in Horizon 2020*: Version 1.0 [online]. 11 Dec. 2013 [citat 2014-07-23]. Mod de acces: http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/grants_manual/hi/oa_pilot/h2020-hi-oa-pilot-guide_en.pdf
6. COMISIA EUROPEANĂ. *Către un acces mai bun la informațiile științifice: sporirea beneficiilor rezultate din investițiile publice în cercetare* [online]. Bruxelles, 17.7.2012. 12 p. [citat 2014-07-23]. Mod de acces: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0401:FIN:RO:PDF>
7. EUROPEAN COMMISSION. *Impact Assessment Accompanying the Document Commission Recommendation on Access to and Preservation of Scientific Information in the Digital Age* [online]. Bruxelles, 17.7.2012. 92 p. [citat 2014-07-23]. Mod de acces: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SWD:2012:0222:FIN:EN:PDF>
8. *DOAJ: Directory of Open Access Journals* [site]. © 2014 DOAJ [citat 2014-07-23]. Mod de acces: <http://www.doaj.org/>
9. *CiteFactor: Directory Indexing of International Research Journals* [site]. © 2014 Citefactor.org [citat 2014-07-23]. Mod de acces: <http://www.citefactor.org/>
10. *SJR: SCImago Journal & Country Rank* [site]. Copyright © 2007-2014 Scimago Lab [citat 2014-03-30]. Mod de acces: <http://www.scimagojr.com/journalrank.php>
11. *EIGENFACTOR.ORG: Ranking and Mapping Scientific Knowledge* [site]. Copyright © 2012 Univ. of Washington [citat 2014-03-30]. Mod de acces: <http://www.eigenfactor.org/index.php>

Anexa

**Lista revistelor cu acces deschis
în domeniul ecologie și mediul ambiant**

Denumire/adresa URL	ISSN/ EISSN	Editor	Țară/ Limbă	Anul	Taxă
1. Acta Geographica Debrecina. Landscape and Environment Series http://geo.science.unideb.hu/acta/land_senv	17894921/ 17897556	Univ. Debrecen	Hungary /English	2007	Nu
2. Advances in Environmental Sciences = AES Bioflux http://www.aes.bioflux.com.ro	20667620/ 20657647	Bioflux Soc.	Romania /English	2009	Da
3. Aerul și Apa: Componente ale Mediului http://aerapa.conference.ubbcluj.ro/	2067743X	Cluj Univ. Press	Romania /Romanian English	2009	Nu
4. Animal Biodiversity and Conservation http://abc.museocienciasjournals.cat/?lang=en	1578665X/ 2014928X	Natural Sci. Museum Barcelona	Spain / English Spanish	2001	Nu
5. Annali di Botanica : Coenology and Plant Ecology http://ojs.uniroma1.it/index.php/Annali_dibotanica	03650812/ 22393129	Univ. La Sapienza of Rome	Italy /English	1995	Nu
6. Applied Ecology and Environmental Research http://www.aloki.hu/	15891623/ 17850037	ALÖKI Appl. Ecol. Res. & Forens. Inst	Hungary /English	2003	Nu
7. Applied Water Science http://www.springer.com/13201	21905495	Springer Open	Germany /English	2011	Nu
8. Aquatic Biosystems http://www.aquaticbiosystems.org/	20469063	BioMed Central	United Kingdom /English	2012	Da
9. Biodiversity Journal http://www.biodiversityjournal.com	20390394/ 20390408	Ed. Danaus, Palermo	Italy /English	2010	Da
10. Biodiversity : Research and Conservation http://www.degruyter.com/view/j/bior_c	18972810	Versita	Poland /English	2009	Nu
11. Biogeosciences= BG http://www.biogeosciences.net/ Biogeosciences Discussions=BGD http://www.biogeosciences-discuss.net/	17264170/ 17264189 18106277/ 1810-6285	Copernicus Publications	Germany /English	2004	Nu Da
12. BioRisk http://www.pensoft.net/journals/biorisk/	13132644/ 13132652	Pensoft Publishers	Bulgaria /English	2008	Da
13. BMC Ecology http://www.biomedcentral.com/1472-6785	14726785	BioMed Central	United Kingdom /English	2001	Da

Denumire/adresa URL	ISSN/ EISSN	Editor	Țară/ Limbă	Anul	Ta xă
14. Carbon Balance and Management http://www.cbmjournal.com/home	17500680	BioMed Central	United Kingdom /English	2006	Da
15. Chronica Naturae http://www.hombreyterritorio.org/chronica_naturae/revista.html	22536280	Asoc. Hombre y Territorio	Spain /Spanish	2011	Nu
16. Climate http://www.mdpi.com/journal/climate	22251154	MDPI AG	Switzerland /English	2013	Co nd
17. Climate of the Past http://www.climate-of-the-past.net/ Climate of the Past Discussions http://www.clim-past-discuss.net/	18149324/ 18149332 18149340/ 18149359	Copernicus Publications	Germany /English	2005	Da
18. Conservation Evidence http://www.conservationalevidence.com/collection/view	17582067	Univ. of Cambridge	United Kingdom /English	2004	Nu
19. Conservation Physiology http://conphys.oxfordjournals.org/	20511434	Oxford Univ. Press	United Kingdom /English	2013	Nu
20. Développement Durable et Territoires http://developpementdurable.revues.org	17729971	Réseau Dév. Durable et Territ Fragil	France /French	2002	Nu
21. Diversity http://www.mdpi.com/journal/diversity	14242818	MDPI AG	Switzerland /English	2009	Da
22. Earth System Dynamics = ESD http://www.earth-syst-dynam.net/ Earth System Dynamics Discussions = ESDD http://www.earth-syst-dynam-discuss.net/	21904979/ 21904987 /21904995	Copernicus Publications	Germany /English	2010	Nu
23. Ecologia Balkanica http://eb.bio.uni-plovdiv.bg/	13139940	Union of Sci. in Bulgaria	Bulgaria /Bulgarian English	2009	Nu
24. Ecological Processes http://www.ecologicalprocesses.com/	21921709	Springer Open	Germany /English	2012	Da
25. Ecology and Evolution http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1002/(ISSN)2045-7758	20457758	Wiley	United Kingdom /English	2011	Da
26. Ecosistemas http://www.redalyc.org/revista.oa?id=540	11326344/ 16972473	Asoc. Española Ecol. Terrestre	Spain /Spanish	2003	Da
27. Environment, Ecology & Management http://scik.org/index.php/eem	/20512945	Science & Knowledge Publ. Corp.	United Kingdom /English	2012	Da

Denumire/adresa URL	ISSN/ EISSN	Editor	Țară/ Limbă	Anul	Ta xă
28. Environmental and Experimental Biology http://eeb.lu.lv/	16918088/	Univ. of Latvia	Latvia /English	2010	Nu
29. Environmental Evidence http://www.environmentalevidencejournal.org/	20472382	BioMed Central	United Kingdom /English	2011	Da
30. Environmental Health http://www.ehjournal.net/	1476069X	BioMed Central	United Kingdom /English	2002	Da
31. Environmental Research, Engineering and Management http://www.ere.m.ktu.lt	13921649/ 20292139	Kaunas Univ. of Technology	Lithuania /English	2009	Nu
32. Environmental Research Letters http://erl.iop.org	17489326	Inst. of Physics (IoP)	United Kingdom /English	2006	Da
33. Environmental Sciences http://www.m-hikari.com/es/index.html	1314765X	Hikari Ltd	Bulgaria /English	2013	Da
34. Environmental Sciences Europe http://www.enveurope.com/	21904707/ 21904715	Springer Open	Germany /English	2011	Da
35. Environmental Systems Research http://www.environmentalsystemsresearch.com/	21932697	Springer Open	Germany /English	2012	Da
36. EQA: International Journal of Environmental Quality http://eqa.unibo.it/	20399898/ 22814485	Univ. of Bologna	Italy /English	2009	Nu
37. European Journal of Sustainable Development http://ecsdev.org/web/index.php/publications	22395938/ 22396101	European Center of Sustainable Development	Italy /English	2012	Da
38. Frontiers in Ecology and Evolution http://www.frontiersin.org/ecology_and_evolution	2296701X	Frontiers Media	Switzerlan /English	2013	Da
39. Frontiers in Environmental Science http://www.frontiersin.org/Environmental_Science/	2296665X	Frontiers Media	Switzerlan /English	2013	Da
40. Holistic Approach to Environment http://www.cpo.hr	18480071	Assoc. Promotion Holistic	Croatia /English	2011	Nu
41. Hydrology and Earth System Sciences http://www.hydrol-earth-syst-sci.net/	10275606/ 16077938	Copernicus Publications	Germany /English	1997	Da
Hydrology and Earth System Sciences Discussions http://www.hydrol-earth-syst-sci-discuss.net/	18122108/ 18122116			2004	

Denumire/adresa URL	ISSN/ EISSN	Editor	Țară/ Limbă	Anul	Taxă
42. International Journal of Environmental Research and Public Health http://www.mdpi.com/journal/ijerph	16604601	MDPI AG	Switzerland /English	2004	Da
43. IOP Conference Series : Earth and Environmental Science http://conferenceseries.iop.org/ees	17551307/ 17551315	IOP Publishing	United Kingdom /English	2008	Cond
44. Journal of Agriculture and Environment for International Development http://www.iao.florence.it/ojs/index.php/JAEID/	22402802	Istituto Agronom. per l'Oltremare	Italy /English French Spanish	2011	Nu
45. Journal of Environment http://scientific-journals.co.uk/index.php?p=1_38	20498373	Science Journal Publication	United Kingdom /English	2012	Da
46. Journal of Limnology http://www.jlimnol.it/index.php/jlimnol	11295767/ 17238633	PAGEPress Publications	Italy /English	1999	Nu
47. Journal of Sustainable Development of Energy, Water and Environment Systems http://www.sdewes.org/jsdewes	18489257	SDEWES Centre	Croatia /English	2013	Cond
48. The Journal of Transdisciplinary Environmental Studies http://www.journal-tes.dk/	16022297	Univ. Roskilde	Denmark /English	2002	Nu
49. Journal of Water and Land Development http://www.degruyter.com/view/j/jwld	14297426	Versita	Poland /English	2006	Nu
50. Lakes reservoirs and ponds http://www.limnology.ro/Lakes.html	18446477/ 22845305	Romanian Limnogeogr Assoc.	Romania /English	2008	Nu
51. Land http://www.mdpi.com/journal/land	2073445X	MDPI AG	Switzerland /English	2012	Cond
52. Knowledge and Management of Aquatic Ecosystems http://www.kmae-journal.org/	19619502	EDP Sciences	France /English French	1928	Nu
53. Landscape Online http://www.landscapeonline.de/	18651542	Int. Assoc. Landscape Ecology	Germany /English	2007	Da
54. Natural Hazards and Earth System Sciences http://www.nat-hazards-earth-syst-sci.net/	15618633/ 16849981	Copernicus Publications	Germany /English	2001	Da
Natural Hazards and Earth System Sciences Discussions http://www.nat-hazards-earth-syst-sci-discuss.net	21959269			2013	

Denumire/adresa URL	ISSN/ EISSN	Editor	Țară/ Limbă	Anul	Taxă
55. Nature Conservation http://www.pensoft.net/journals/natureconservation/	13146947/ 13143301	Pensoft Publ.	Bulgaria /English	2012	Da
56. Papers on Global Change IGBP http://www.degruyter.com/view/j/igbp	1730802X	Versita	Poland /English	2010	Nu
57. Plant, Soil and Environment http://www.agriculturejournals.cz/web/pse.htm	12141178/ 18059368	Czech Acad. Agric Sci.	Czech Republic /English	2002	Nu
58. Present Environment and Sustainable Development http://www.pesd.ro	18435971/ 22847820	Al. I. Cuza Univ. Iasi	Romania /English French	2007	Nu
59. Proenvironment Promediu http://journals.usamvcluj.ro/index.php/promediu	18446698/ 20661363	Bioflux Soc.	Romania /English	2009	Da
60. Research Journal of Environmental and Earth Sciences http://maxwellsci.com/jp/j2p.php?jid=RJEES	20410484/ 20410492	Maxwell Sci. Publ.	United Kingdom /English	2009	Da
61. Resources http://www.mdpi.com/journal/resources	20799276	MDPI AG	Switzerlan /English	2012	Co nd
62. Scientific Annals of the Danube Delta Institute http://www.ddni.ro/index.php?page_id=194&siteSection=6	1842614X/ 22479902	Danube Delta Nat. Inst.	Romania /English	2010	Nu
63. Surveys and Perspectives Integrating Environment & Society = S.A.P.I.E.N.S http://sapiens.revues.org/	19933800/ 19933819	Inst. Veolia Environ	France /English	2008	Nu
64. Sustainability http://www.mdpi.com/journal/sustainability	20711050	MDPI AG	Switzerlan /English	2009	Da
65. Transitional Waters Bulletin http://sibasese.unisalento.it/index.php/twb	1825229X	Univ. di Lecce	Italy /English	2007	Nu
66. Water http://www.mdpi.com/journal/water	20734441	MDPI AG	Switzerlan /English	2009	Da
67. Web Ecology http://www.web-ecology.net/	21933081/ 13991183	Copernicus Publications	Germany /English	2000	Nu
68. Wildlife Biology in Practice http://www.socpvs.org/wbp/index.php/wbp	16461509/ 16462742	Soc. Portug. de Vida Selvagem	Portugal /English	2005	Nu

BIBLIOTURISM – METODĂ MODERNĂ DE PROMOVARE A CĂRȚII ȘTIINȚIFICE

DIANA JIERU

BȘC „Andrei Lupan”

Articolul prezintă analiza rezultatelor blogului „Biblioturism”, un nou serviciu de bibliotecă pus la dispoziția cititorilor BȘC „Andrei Lupan” a AȘM, prin care ne propunem să demonstrăm eficiența cărții științifice și a turismului pentru redescoperirea bibliotecilor și a ținuturilor din Republica Moldova. Studiul prezintă și o statistică a blogului pentru perioada 2013–2014.

Cuvinte cheie: blog, Biblioturism, carte științifică, statistică, bibliotecă digitală

The article presents analysis of the blog „Bibliotourism”, a new service of the Central Scientific Library „Andrei Lupan” of the ASM where a combination of the scientific book and tourism is proposed in order to rediscover libraries and Moldovan lands with all aspects of history and cultural heritage. The study presents also the blog statistics in the period from 2013 till 2014.

Keywords: blog, Bibliotourism, scientific book, statistics, digital library

„De mai bine de două decenii se discută despre posibilul viitor al bibliotecilor în general și despre cel al bibliotecilor științifice în mod special. Referitor la viitorul bibliotecilor și-au spus părerea un număr mare de specialiști din domeniul biblioteconomiei dar și nespecialiști. Dar toate aceste păreri au însă o trăsătură comună, faptul că atât bibliotecile cât și rolul lor se vor schimba dramatic, ceea ce s-a și întâmplat deja. De aceea întrebarea nu este dacă sarcinile și orientarea bibliotecilor se vor schimba, ci în ce direcție vor avea loc. Răspunsul la această întrebare depinde în mod esențial de condițiile limită în care bibliotecile științifice lucrează astăzi. Deși aceste condiții sunt mai mult sau mai puțin cunoscute, este surprinzător că factori de influență bine cunoscuți au foarte puțin impact asupra activităților operaționale ale resurselor umane de la nivel decizional” [1].

Știm cu toții că **biblioteca** este o instituție de cultură în care se adună, se organizează și se păstrează fonduri de publicații (cărți, reviste etc.) și manuscrise, pentru a fi folosite de cititori unitari sau colecție centralizată de programe sau componente ale acestora, stocată și organizată [2].

Una din problemele de o stringentă actualitate o prezintă bibliotecile electronice. Deși reflectă mai ales trecutul, bibliotecile sunt instituții ale prezentului și viitorului, iar automatizarea lor nu este dictată doar de necesitate de a supraviețui, ci și de condiția racordării la cerințele societății informatizate, care se dezvoltă progresiv din punct de vedere al tehnologiilor

informaționale. Bibliotecile electronice, apărute ca rezultat al progresului tehnico-științific, reprezintă o nouă infrastructură, creată prin folosirea pe scară largă a comunicațiilor și informației digitale [3]. O bibliotecă electronică (digitală) este cea în care colecțiile sunt stocate în format electronic și accesibile prin intermediul calculatorului sau tehnicii electronice.

În scopul facilitării activității de programare, cât și pentru menținerea în vogă a publicațiilor, ne-am propus crearea blogului „**Biblioturism**” care este un nou concept de bibliotecă, fiind în pas cu noile tendințe și cerințe ale utilizatorului modern.

Prin acest nou serviciu de bibliotecă, Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” a AȘM își propunem să îmbine cartea științifică și turismul, având drept scop redescoperirea bibliotecilor și a ținuturilor din Republica Moldova sub diverse aspecte. Blogul va oferi posibilitatea de a înțelege și a descoperi frumusețea locurilor pitorești, istoria, tradițiile și obiceiurile noastre, precum și prezența continuă a bibliotecarilor din aceste regiuni.

Blogul „Biblioturism” este un blog al viitorului, care va îmbina atât activitățile turistice, cât și științifice ale bibliotecii, cu toată gama de servicii prestate.

Direcțiile de activitate a blogului:

- inițierea, organizarea și realizarea implementării tehnologiilor informaționale moderne;
- acumularea, formarea și utilizarea comună a resurselor informaționale în sfera cercetare-inovare la nivel departamental și național;
- postarea informației privind fondul documentar al bibliotecii, cât și din alte resurse informaționale naționale și internaționale;
- diversificarea informației pe site-urile de socializare, cât și pe pagina web a bibliotecii;
- asigurarea accesului la informație, protecția datelor și a dreptului de autor.

Funcțiile blogului:

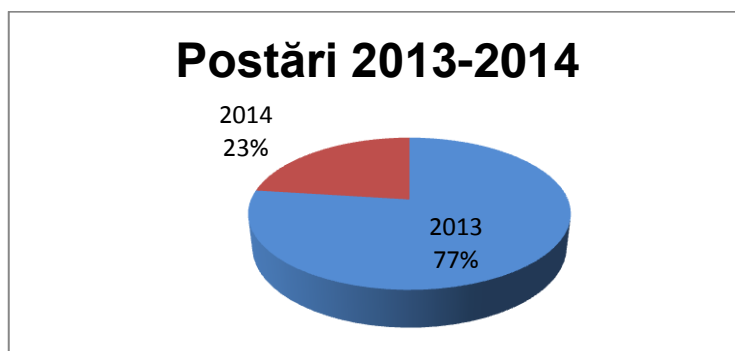
- ***Cercetarea literaturii*** – proces de căutare într-o anumită colecție de documente pentru a identifica documentele ce tratează un anumit subiect (științific, turistic, istoric etc.);
- ***Identificare*** – depistarea documentelor în fondul bibliotecii;
- ***Organizarea și controlul literaturii*** prin intermediul unor tehnici de catalogare, indexare, referare (prelucrarea analitică și sintetică a informațiilor fixate în documente);
- ***Utilizarea unor criterii de regăsire*** a datelor prin definirea unor chei de căutare și acces la informația dorită;

➤ **Activitatea de prezentare și diseminare** a informațiilor și publicațiilor despre publicații, plasare.

Biblioturism în cifre

Din experiență îndelungată s-a constatat că cea mai mare parte a activităților unei biblioteci este cuantificabilă, poate fi normată, măsurată, transpusă în cifre și interpretată în dări de seamă. Statistica de bibliotecă are o importanță deosebită, pentru că ea stă la baza unor decizii în probleme operative, orientează achizițiile și eliminările, exprimă modul de utilizare a bibliotecii, frecvența și numărul de documente consultate/împrumutate. Statistica permite să prezentăm procentual și numeric postările, utilizatorii, afișările de pagini, intrările etc. [4].

Diagrama № 1

În diagrama № 1 am reprezentat ponderea postărilor de pe blogul „Biblioturism” pe parcursul anului 2013–2014, ceea ce demonstrează că pe parcursul anului 2013 s-au atestat 77 de postări, iar în anul 2014 timp de o luna (ianuarie), sunt 23 postări. Se observă deci o creștere majoră de promovare a cărții științifice pe blogul „Biblioturism”.

Diagrama № 2

Afișări de pagină după sistemul de operare:

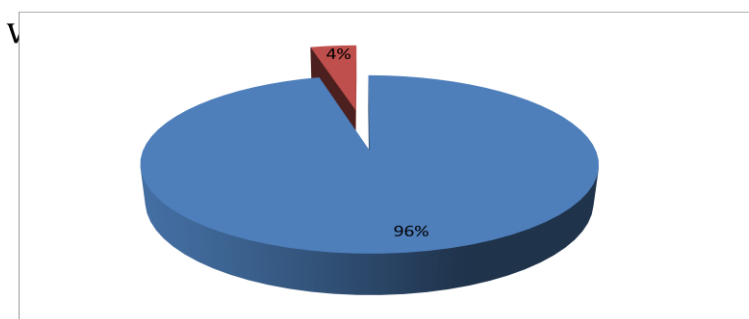
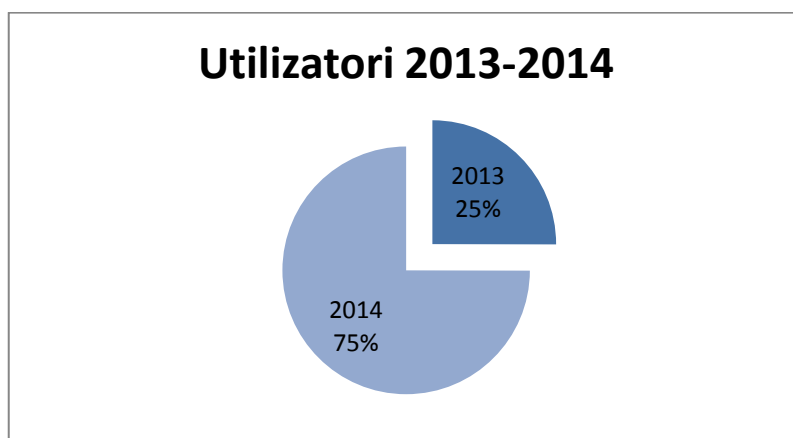

Diagrama № 2 arată afișările de pagină după sistemul de operare. Observăm că Windows este utilizat – 96%, Linux – 4%. Prin sistem de operare se înțelege un ansamblu de programe care gestionează activitatea calculatorului, asigurând interfața cu utilizatorul. Linux este o familie de sisteme de operare de tip Unix care folosesc Nucleul Linux (în engleză *kernel*). Linux poate fi instalat pe o varietate largă de hardware, începând cu telefoane mobile, tablete, console video, continuând cu calculatoare personale până la supercomputer.

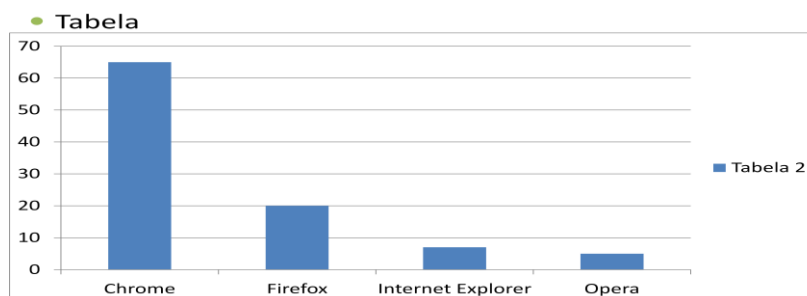
Diagrama № 3

Din diagramă № 3 observăm că în anul 2014 blogul a fost vizitat de 75 % de utilizatori, pe când în anul 2013 doar 25%. Menționăm aici că în 2013 abia s-a format blogul de aceea numărul de utilizatori a fost mai mic. Cu timpul numărul utilizatorilor crește, respectiv crește și numărul cărților promovate.

Diagrama № 4

Afișări de pagină după browser

Statistica arată că browser Chrome este accesat cel mai frecvent (aproximativ 65%), apoi urmează Firefox (20%), Internet Explorer (9%) și Opera (7%).

Diagrama № 5

Intrari afișări de pagină

Republica Moldova - 54

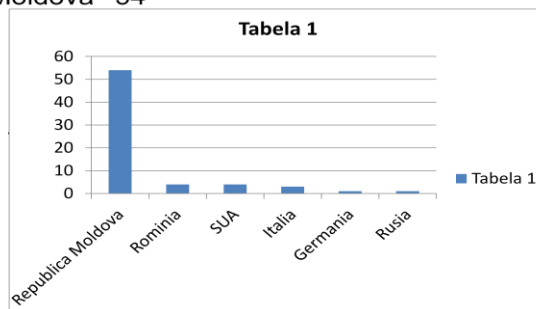
România- 4

SUA – 4

Italia- 3

Germania –

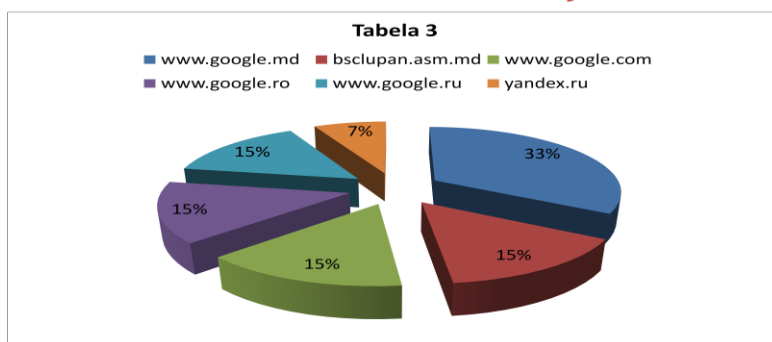
Rusia – 1

Din cele 6 țări în care blogul este urmărit, o pondere mai mare de accesare o are Republica Moldova (55%), apoi România, SUA și Italia.

Diagrama № 6

Site-uri de referință

Analizând site-urile de referință, vedem ca *google.md* are o accesibilitate de 33%, urmat de *bsclupan.asm.md* și *google.com*, *google.ro*, *google.ru* (15%), apoi *yandex* cu 7%.

Cartea științifică

Un blog de informare trebuie să reflecte interesele prezente sau posibile ale utilizatorului, care sunt luate în considerare. În cadrul bibliotecii noastre am abordat acest blog din perspectiva unei gândiri organizatorice în legătură cu totalitatea materialelor documentare, totalitatea informațiilor privitoare la cartea științifică și patrimoniul turistic al Republicii Moldova, la valorificarea lor cu ajutorul specialiștilor și academicienilor, la punerea lor în circulație. Blogul cercetează, semnalează, descrie și difuzează documente, informații atât în domeniul turistic, cât și științific, istoric (descrierea localităților), pentru a facilita munca intelectuală nu doar la nivelul indivizilor, dar și de

organizare, informare la nivelul întregii comunități. Propunem un exemplu de descriere și plasare pe blog a unei cărți științifico – istorice, elaborată de academicianul Andrei Eșanu și Valentina Eșanu.

Turism

Un alt aspect al blogului este turismul și patrimoniul turistic al Republicii Moldova ca segment distinct, dar înglobat în activitatea acestui blog comunitar atât la nivel național, cât și la nivel internațional. El constă, în primul rând, în depistarea, înregistrarea și sistematizarea informațiilor cu conținut turistic. Ne referim în mod expres la acele documente văzute în fondul bibliotecii, curent și prospectiv. Blogul local devine astfel o verigă importantă, determinată în realizarea demersului nostru și anume circulația informației, satisfacerea necesităților informaționale și de grup ale membrilor colectivității, cât și ale altor persoane în afara bibliotecii noastre.

Linkuri

Expresia *biblioteca digitală* a apărut pe la începutul anilor '90 și este atestată în 1993 în titlul unui raport către National Science Foundation: *Source Book on Digital Libraries*. Prin răspândirea acestui tip de sistem

informatic pe web, expresia *biblioteca digitală* a înlocuit treptat pe cea de *biblioteca electronică*. O bibliotecă digitală este un sistem informatic care administrează o colecție de resurse informaționale digitale autonome, pentru a le rezerva pe termen lung și a pune la dispoziția utilizatorilor săi prin intermediul unor mecanisme specifice care facilitează regăsirea, navigarea și accesul. La fel și blogul „Biblioturism” este mereu în pas cu metodele noi de modernizare a bibliotecii. Pentru accesarea și regăsirea informației necesare, am elaborat lista de *Linkuri utile* în domeniul Turismul.

Biblioturism

BiblioTurismul este un nou concept de bibliotecă, prin care ne propunem să promovăm cartea și patrimoniul științifico-cultural al Bibliotecii Științifice Centrale Andrei Lupan a ASM. Adresa: str.Academiei 5a Tel: 022-73-89-39 Web: www.bsclupan.asm.md Email:library@asm.md

vineri, 21 februarie 2014

CHIȘINĂUL TURISTIC

Linkuri - Atracții turistice!

- [1. http://tanchistiivizibili.wordpress.com/2012/10/18/ce-i-aratam-unui-strain-in-chisinau/?relatedposts_exclude=2007](http://tanchistiivizibili.wordpress.com/2012/10/18/ce-i-aratam-unui-strain-in-chisinau/?relatedposts_exclude=2007).
- [2. http://www.natsilva.com/print.jsp?page=chisinau&lang=ru](http://www.natsilva.com/print.jsp?page=chisinau&lang=ru)
- [3. http://tanchistiivizibili.wordpress.com/2013/08/08/casa-muzeu-puskin-sau-drop-your-weapons/?relatedposts_exclude=1428](http://tanchistiivizibili.wordpress.com/2013/08/08/casa-muzeu-puskin-sau-drop-your-weapons/?relatedposts_exclude=1428)
- [4. http://tanchistiivizibili.wordpress.com/2013/12/13/moara-rosie-intre-ruina-si-renastere/](http://tanchistiivizibili.wordpress.com/2013/12/13/moara-rosie-intre-ruina-si-renastere/)
- [5. http://tanchistiivizibili.wordpress.com/2014/02/16/casele-vechii-chisinau-casa-mani-jelesu-bulgar/](http://tanchistiivizibili.wordpress.com/2014/02/16/casele-vechii-chisinau-casa-mani-jelesu-bulgar/)
- [6. http://www.allfun.md/article/27193](http://www.allfun.md/article/27193)
- [7. http://catalog.bnrm.md/opac/bibliographic_view/6280337?pn=opac%2FSearch&=Cartea+neagr%C4%83+a+patrimoniului#level=all&location=0&ob=asc&q=Cartea+neagr%C4%83+a+patrimoniului&sb=relevance&start=0&view=CONTENT](http://catalog.bnrm.md/opac/bibliographic_view/6280337?pn=opac%2FSearch&=Cartea+neagr%C4%83+a+patrimoniului#level=all&location=0&ob=asc&q=Cartea+neagr%C4%83+a+patrimoniului&sb=relevance&start=0&view=CONTENT)
- [8. www.chisinau.md](http://www.chisinau.md)
- [9. www.allmoldova.com/map.php?lang=md](http://www.allmoldova.com/map.php?lang=md)
- [10. http://ro.wikipedia.org/wiki/Chișinău](http://ro.wikipedia.org/wiki/Chișinău)
- [11. www.virtuallchisinau.com](http://www.virtuallchisinau.com)
- [12. http://wikitravel.org/en/Chișinău](http://wikitravel.org/en/Chișinău)
- [13. www.google.com/Top/World/Română/Regional/Europa/Moldova/Chișinău/](http://www.google.com/Top/World/Română/Regional/Europa/Moldova/Chișinău/)

Publicat de Diana Jieru la 00:10 Niciun comentariu.

+1 Recomandă acest material pe Google

Etichete: atracții turistice, monumente, Muzeu

Lista mea de bloguri

- Web Science Links
Web Science Links: Teatrul grotesc
- Carte Rară și Veche
COLECȚIA „CARTEA STRĂNĂ”
- Chișinău Academic
MOLDOVAN SCIENCE TOWARDS THE EUROPEAN RESEARCH AREA
- Resursele Acvatice Webiografice
- Cateidoscop Științific-Literar
ARBORE,GRIGORE ISUS ÎN TRE TĂLHARI
- Serviciul E-INFORMAȚIE
ATESTAREA BIBLIOTECARILOR 2014
- Catalogarea&Clasificarea Literaturii Științifice
Asociația Internațională a Academilor de Științe "IAAAS"
- Completarea și Evidența Colecțiilor
IMPRESIE SALONULUI INTERNAȚIONAL DE CARTE ȘTIINȚIFICĂ ȘI DIDACTICĂ
- Info-Webiografice
REVISTA „ZI TREZUȚUL NOSTRU” (1933-1939), CERCETĂRI BIBLIOGRAFICE ȘI INFORMATIVE (ch. 2013).
- Libri Varietas
Informație și cultură: Sinteze, Reflecții, Atribuții

Referințe bibliografice:

1. NEUBAUER, Wolfram. Viitorul bibliotecilor științifice. *BiblioRev* [online]. 2009, nr. 16 [citat 21.03.2014]. ISSN 1584-1995. Disponibil: <http://www.bcucluj.ro/bibliorev/arhiva/nr16/biblio1.html>
2. *Dicționar explicativ al limbii române: DEX online*. © 2004-2014 [citat 21.03.2014]. Disponibil: <http://dexonline.ro/>
3. Rotaru, Sergiu. Dreptul de autor în contextul dezvoltării bibliotecilor electronice. In: *Accesul la informație și dreptul de autor* [online]. Ch.: Centrul Ed. al UASM, 2010, pp. 13-14. [citat 21.03.2014]. Disponibil: <http://www.abrm.md/files/public%5B01%5D.pdf>
4. *Biblioturism* [online]. 2014 [citat 21.03.2014]. Disponibil: <http://www.biblioturism.blogspot.com/>

CONFERINȚĂ ȘTIINȚIFICĂ CU PRILEJUL ÎMPLEINIRII A 200 DE ANI DE LA ÎNFIINȚAREA TIPOGRAFIEI EPARHIALE DE LA CHIȘINĂU

ANA BRĂIESCU

BȘC „Andrei Lupan”

Una dintre principalele obiective din activitatea Mitropolitului Gavriil Bănulescu-Bodoni după stabilirea sa în scaunul eparhial de la Chișinău, urmare a anexării Basarabiei de Imperiul Țarist a fost și organizarea tipografiei, care avea drept scop tipărirea cărților pentru bisericile și mănăstirile din ținut. Motivul de a deschide o tipografie la Chișinău a venit din lipsa cărților în bisericile din eparhia nou-creată. S-a menționat, printre altele, în demersul său, adresat Sinodului Bisericii Ruse, că în toată Moldova

exista doar o singură tipografie, cea de la Iași, care era defectă, din cauza uzării pieselor. Cu permisiunea Sinodului rus tipografia a fost deschisă la 31 mai 1814 și s-a numit „exarhicească”. Mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni și-a asumat

responsabilitatea de a organiza și supraveghea tipografia. De asemenea s-a angajat să urmărească întru totul corectitudinea textului din punctul de vedere al rigorilor Bisericii Ortodoxe de Răsărit. Această officină tipografică a avut o misiune foarte importantă în asigurarea cu literatura a bisericilor din localitățile cu populație românească nu doar din Basarabia, dar și dincolo de Nistru.

Pornind de la importanța acestui eveniment pentru cultura și spiritualitatea românească din Basarabia și mai ales că în anul curent se împlinesc 200 de ani de la înființarea tipografiei eparhiale, Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” a Academiei de Științe a Moldovei, la 28 mai 2014, a organizat o conferință științifică cu genericul *Carte și tipar în Basarabia (200 ani de la înființarea Tipografiei Eparhiale)*. În cadrul acestei conferințe au participat oameni de știință, teologi, profesori universitari, bibliotecari etc.

Astfel, comunicarea ***Date inedite despre biblioteca lui Bănulescu-Bodoni*** a fost prezentată de Igor Cereteu, care se referă la cărțile din biblioteca Mitropolitului Gavriil Bănulescu-Bodoni. Precizăm că informația prezentată de autor poartă un caracter inedit, deoarece în istoiografia din Republica Moldova și de peste hotarele ei nu există nicio mențiune la acest subiect. Mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni era prezentat în literatura de

specialitate ca primul mitropolit al Basarabiei, după anexarea acestei provincii la Imperiul țarist, și organizatorul eparhiei, fondatorul seminarului și întemeietorul tipografiei exarhicești de la Chișinău. Autorul comunicării îl prezintă pe Gavriil Bănulescu-Bodoni și ca pe un mare bibliofil și asta datorită faptului că biblioteca acestui ierarh număra peste 750 de cărți cu tematică diferită: teologie, istorie, artă, geografie, magie, chimie, fizică, didactică, medicină, cartografie etc. Important de menționat este că majoritatea cărților din bibliotecă erau rusești, or, analizând mai atent, dl. Igor Cereteu ajunge la concluzia, că Gavriil Bănulescu-Bodoni și-a adunat biblioteca în ultimul sfert al sec. XVIII-lea, până la stabilirea lui la Chișinău. În discurs au fost enumerate și unele cărți în limba română, tipărite la Chișinău, mănăstirea Neamț, Iași și București. Identificarea cărților din listă necesită timp, motiv pentru care Igor Cereteu și-a asumat responsabilitatea de a stăruia asupra acestei probleme și prezentarea ulterioară, poate, în alt număr al revistei *BiblioScientia*, un studiu detaliat despre biblioteca acestei personalități eminente.

Maria Danilov, conf. univ., dr. în istorie, a relatat în comunicarea sa despre *Cartea liturgică tipărită în tipografia exarhicească a Basarabiei în*

timpul păstoriei lui Gavriil Bănulescu-Bodoni 1814–1821. Cercetarea cărții religioase românești din această perioadă a fost sintetizată în baza unor materiale documentare inedite, izvoarele fiind prelucrate și integrate în contextul evenimentelor și faptelor de cultură spirituală

din viața românilor basarabeni aflați sub dominație străină. Cartea religioasă reflectă specificul vieții spirituale a Basarabiei în cadrul imperiului țarist, care „nu este altceva decât un proces chinuitor de adaptare a societății românești basarabene la un mediu străin social, politic, cultural, lingvistic și spiritual-din imperiu”. Cărțile liturgice apărute la această perioadă sunt ediții îngrijite de mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni. Rolul de excepție pe care l-a avut exarhul în destinul spiritual al Basarabiei și în organizarea tiparului în particular. În colecțiile de patrimoniu din R. Moldova au fost identificate 12 titluri, dintre care *Noul Testament* (1817, 1819) și *Biblia* (1819) apărute la Sanct-Petersburg. Alte două titluri, *Apostol* și *Evanghelie* (1820) sunt interpretate în baza surselor scrise, a documentului de arhivă. Sf. Sinod din Petersburg a impus traducerea textelor tipărite după modele rusești ceea ce exarhul Gavriil n-a respectat întocmai. Textele cuprinse în *Liturghier* (1815), *Molebnic* (1815, 1816), *Catihisis* (1816), *Ceaslov* (1817), *Psaltire* (1818) sunt ediții cunoscute care au circulat și în Țările Române. Cartea religioasă în limba română era totuși puțină în mănăstiri și biserici în acea perioadă, de

.....

aceea cartea liturgică în limba română tipărită în timpul păstoriei mitropolitului Gavriil Bănulescu-Bodoni a jucat un rol important la menținerea conștiinței de neam.

Studiul cărții religioase românești din această perioadă a fost sintetizat în baza unor materiale documentare de mare valoare, izvoarele fiind prelucrate și integrate în contextul evenimentelor și faptelor de cultură spirituală din viața românilor basarabeni aflați sub dominație străină. Cartea religioasă reflectă specificul vieții spirituale a Basarabiei în cadrul imperiului țarist, care nu este altceva decât un proces chinuitor de adaptare a societății românești basarabene la un mediu străin social, politic, cultural, lingvistic și spiritual din imperiu. Cărțile liturgice apărute în această perioadă sînt ediții îngrijite de mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni. Rolul de excepție pe care l-a avut exarhul în destinul spiritual al Basarabiei și în organizarea tiparului în paricular.

A suscitât interes și informația dlui dr. Nicolae Fuștei, care a relatat despre *prima carte liturgică tipărită la Chișinău în anul 1815*. Autorul încearcă să identifice sursele din care s-a inspirat Mitropolitul Gavriil-Bănulescu Bodoni în traducerea sa, eventual, preluarea conținutului pentru *Liturghier*, ediția de Chișinău din anul 1815, care este, de fapt, prima carte liturgică apărută de sub teascurile acestei tipografii. Autorul prezentării ajunge la concluzii destul de interesante, potrivit cărora *Liturghierul* (1815) este foarte apropiat ca text și structură cu unele ediții de la Iași și Râmnic, tipărite anterior celui de la 1815 la Chișinău.

Din comunicarea dr. S. Grossu am aflat despre *contribuția arhimandritului Gurie Grossu la redeschiderea tipografiei eparhiale 1906*, când, odată cu redeschiderea Tipografiei Eparhiale, Gurie-Grossu intră în componența comisiei pentru pregătirea ulterioarelor tipărituri. În urma unui raport întocmit de ieromonahul Gurie, Congresul Eparhial din 1907 a hotărât și Sinodul a aprobat tipărirea revistei bisericești „Luminătorul” de la 1 ianuarie 1908. În calitate de redactori ai revistei au fost numiți protoiereul Constantin Popovici și ieromonahul Gurie. Între 1908–1910 la tipografie se publică cărți didactice: *Bucovina moldovenească*, *Cartea de învățătura despre legea lui Dumnezeu*, *Carte de citire cu științe din gramatica moldovenească*, care însă nu sunt admise în învățământ din considerente de securitate a Imperiului Rus. Comunicarea d-nei Ana Brăiescu *Bibliotecile mănăstirești din Basarabia (Hârbobău, Curchi, Țigănești)* Mănăstirea Hârboveș a posedat și continuă să posede o bibliotecă cu cărți liturgice, care cedează doar bibliotecii mănăstirii Noul Neamț. În 1890 în biblioteca și biserica Adormirea Maicii Domnului se aflau pe lângă cărți rusești și 30 de cărți românești, 5 cărți erau editate la tipografia din Chișinău – *Molebnic* (1814), *Liturghier* (1815) *Molebnic* (1815) *Mineu de obște* (1819), *Psaltire*

(1818). Biblioteca mănăstirii Țigănești a avut de suferit, în 1959 sub pretext că cărțile din bibliotecă se duc la mănăstirea Hârboveț, ele scoase din mănăstire și arse la marginea pădurii Țigănești, despre ce denumiri de cărți au fost în această mănăstire putem afla din cercetările profesorului Șt. Ciobanu. Istoricul, teologul și omul de cultură Paul Mihail, într-un studiu publicat în perioada interbelică, descrie o serie de cărți vechi ce se păstrau în biblioteca mănăstirii Curchi în număr de 119: *Liturghie* (Chișinău, Tipografia Exarhicească, 1815); *Molitvenic* (Chișinău, Tipografia Exarhicească, 1820); *Liturghie* (Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1837); *Penticostarion*, (Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1853); *Ceaslov* (Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1862); *Octoih* (Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1862); *Triodion* (Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1862); *Trebnic* (Chișinău, Tipografia Eparhială, 1908); *Cărticica de rugăciuni pentru mireni* (Chișinău, Tipografia Eparhială, 1909); *Învățăături creștinești* (Chișinău, Tipografia Eparhială, 1911).

În continuare Igor Chiosa a prezentat comunicarea intitulată ***Tipăriturile românești de cult în Basarabia țaristă: 1821–1871***, scurtă introducere în istoria tipăririi cărților de cult în limba română în Basarabia, cărți care au jucat un rol important în păstrarea identității naționale a românilor basarabeni, ele contribuind decisiv la perpetuarea culturii și tradițiilor religioase românești. Prin urmare, sunt prezentate informații precum: titlurile principalelor cărți de cult, numărul de exemplare, sursele edițiilor tipărite în Basarabia în perioada cuprinsă de la moartea mitropolitului G. Bănulescu-Bodoni (1821) până la excluderea limbii române din procesul de tipărire a cărților religioase în anul 1871.

Adela Manolii, dr. în filologie a relatat despre ***cartea de cult în RM Moldova: tradiție și influență***. În discursul său a menționat, că la începutul secolului al XIX-lea, comunitatea ortodoxă românească din Basarabia a fost

supusă unui proces inexorabil de centralizare și rusificare, iar introducerea obiceiurilor și a limbii ruse în cultul religios i-a îndepărtat pe țărani basarabeni de Biserică, fapt care le-a permis să nu fie supuși unei asimilări complete. Au mai fost și alte comunicări: ***Mijloace ale conexiunii interastice în textele religioase din epoca veche***, dr. conf. univ. Elena Varzari. ***Mijloace de redare a conceptului „comportament” în cărțile de cult din Basarabia***, Elena Jungietu, lector superior, USM.

Această „tipografie eparhială moldovenească” a avut o importanță covârșitoare în răspândirea cărților religioase atât în Basarabia, cât și peste

Nistru, și chiar peste Prut, practic, în toate zonele unde a existat o numeroasă populație românească. Activitatea tipografiei eparhiale a fost foarte rodnică, în special în primii ei ani (numai între 1813–1821 s-au tipărit în jur de 20.000 de exemplare de cărți în limba română). Aici au apărut în românește *Catehismul*, *Molitvelnicul*, *Psaltirea*, *Mineiul*, toate traduse din limba rusă sub îngrijirea mitropolitului Gavriil însuși. Iar în 1817, anul când s-a început zidirea bisericii catedrale din Chișinău (care va fi terminată în 1836), în tipografia românească apărea *Noul Testament*. Mai târziu vor apărea cărți „despre datoriile preoților”, adică *Bucoavne*, precum și *Triodul*, *Evangelierul*, *Nomocanonul*, *Antologia*, *Octoihul* etc. Unele dintre ele au fost foarte des reeditate, ajungându-se până la 13 ediții. În 1819 era tipărită la Petersburg chiar *Biblia* în limba română. Ea a fost copiată după *Biblia* de la București a lui Șerban Cantacuzino din 1688 și s-a bucurat de o mare răspândire în Basarabia, ajungând extrem de populară și de căutată și în Moldova din dreapta Prutului. Prima lucrare bisericească tipărită în noua tipografie a fost un *Liturghier* (1815) și un *Molebnic* cu o adresa păstorească a lui Gavriil Bănulescu-Bodoni. Lista tipăriturilor de cărți religioase ale mitropolitului scoate în evidență continuitatea acțiunilor sale de a revizui cele mai importante cărți. În 1819 la Tipografia Exarhicească va apărea un *Mineiul de obște*, tradus de Gavriil Bănulescu-Bodoni, care trebuia să completeze lipsa în cele mai de trebuință cărți bisericești. În 1820 a apărut *Molitvenic* și s-au făcut referiri la încă două titluri, care ar fi apărut în 1820: *Apostol* și *Evangelie*. În deceniile următoare s-a editat și o bogată literatură didactică. În condițiile când limba băștinașilor a fost scoasă din școală, din activitatea administrativă, prima tipografie eparhială din Chișinău era singurul centru de păstrare a scrisului românesc.